

**EGY KIS BATTISZT RUHA
ÉS
MÁS TÖRTÉNETEK**

**IRTA
BÉKEFI ANTAL**

**BUDAPEST
SINGER ÉS WOLFNER BIZOMÁNYA**

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2014
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5433-59-7 (online)
MEK-13291

TARTALOM

**Egy kis battiszt ruha.
Vén korhely.
Péter Apolló.
Czigány-lelkek.
Kísértés.
Hazugok.
Peti úr és Lini asszony.
Judit fia.
Mese Jób Andrásról.
Inségesek.
Történet egy drága lakásról.
A hagyaték.**

Egy kis battiszt ruha.

Legenda a fekete emberről, aki egy kis fehér asszonyt keres mindenfelé.

Hummer János, oh, ez egy vén katona, de nem kardot visel, hanem a rét, a mező katonája, mert itt is kell ám katona, aki a fekete birodalomban, ameddig a föld eltart, pontosan és szigorúan felügyeljen és parancsoljon, és amikor az isten végighinti áldásával a földet: ott legyen az arató hadsereg élén, mint egy generális, mint éppen Hummer János, a vén réti katona, aki ötvenszer is vezetett már ilyen sereget a seregesi földek aranyábláiba.

Ő a Faun-báróknál kezdte a réti életet a seregesi kastélyka körül és itt maradt, mint éppen az a vén almafa, mindjárt a kertajtóban, amelyik olyan vén, hogy virág nem lesz rajta többé soha. A Faunokról is, akiktől elmaradt, érdemes egy-két szót mondani, hogy ilyen élő már nincsen, csupa holt van. S az utolsóval, aki a szegedi kórházban szenderült jobblétre pálinka-halállal, éppen harmincnyegen vannak odalent a szeniczei kriptában, ahova ezen csunya végű rokont a másik ágból vitette el valaki Isten kegyelméből. Legyenek ott együtt mind, aludjanak időtlen időig.

Hummer ur és a hozzávalóságok: a kis kastély, mely olyan mint egy kápolna és most mélységes gyászban guggol itten; a földek - kevés, háromszáz hold az egész - megindultak az új gazdák kezén, míg im, ennek a fekete gyászban, mélységes nagy szív fájdalomban vergődő urnak estek a kezébe, aki bent ül már innen-onnan egy esztendeje a házban és olyan elesett és szomorú, hogy az isten irgalmazzon neki.

Ott ül az egyik szobában, mely sötét és alig láthatók a tárgyak, - sokszor egy-két óráig, aztán átmegy a másik, a harmadik szobába is és keresgél mindig valamit a tekintetével a falakon, a szekrényeken, a tükörben, a kis asztalok mellett... Ah, ezek a kis asztalkák, bizony ezek a leg-szomorúbbak, és mindig ott keresi a kriptá-csöndességű szobák ura, a fekete ember - ahogy odakint hívták - az asszonyt.

Egy kicsi, szőke asszonyt keres itten mindenfelé.

Szerencsére, ha ő akarja, meg is találja hol itt, hol ott, a varróasztalka mellett, a srófós zongoraszéken, - ah, hogy csillog a kék, szende szeme, - a szőnyegen guggolva, amint a macskával játszik. Ott van a szőke asszony mindenütt, beszélni kell vele, talán hallja is és érti... Érti, érti... De vissza nem felel. Nem tud. Azonban nagyobb fájdalom, hogy rohan hozzá az ember és akkor ő onnét elszáll, elszáll... És nem lehet megérinteni.

A fekete ember mindig űzi és ő mindig elszáll...

(Az öreg réti katona csodaszépeket regél a fehér asszonykáról, aki az ő piszkos kabátját is sokszor kitisztogatta a körmével... és Hollán István a fájdalom keresztjén vonaglik és sir.)

A vén réti katona vet és arat. Közben pedig nézi nedves szemekkel a szomorú házat és olykor ha merészkedik és adva van neki a szó, a becsületes öreg úr, beszél valami Lujzáról, aki tizenhétéves volt és lám, az is meghalt, és valami Hermin mamáról és bizony elvette az isten azt is. „Pedig ám - ó jó uram - ők is bálványok voltak, a Hermin mama a feleségem, a tizenhét éves Lujza, a leányom és meghaltak... Pedig kik voltak ők: mily jók és mily szépek.” így meghal egy tizenhétéves lány és im, Hummer Jánosnak még se szakad meg a szíve, mert pacsirta szól odafönt a vetés fölött és ha az ember tud fölmenni az istenhez ezen hangok nyomán, jön onnét balzsam...

Az öreg igen szépszavú és ilyenfélét mondott, ha Hollán István maga mellé ültette és mondta, hogy beszéljen. Az öreg úrnak szíves, zengő hangja volt és mikor gyógyító beszédekkel mondott a Lujzáról és a másikról, a pacsirtáról, az időről, melynek napsugara, ködje, fénye és szürkése van, s ebben mindben - a balzsam, a lelki sebek egyetlen jó balzsama, mindezeknél melegen, meghatóan csengett a szava...

Az imént is előhívatta a szomorú ember és leültette maga mellé.

- Közelebb Hummer, ide.

Tiszteletteljesen húzódott meg a karos szék támlái közt a fehér hajú öreg szolga.

- Így jó lesz ni - és némi bátorsággal kezdett a beszédbe: „Hej, nagysága, hej, ma megint nem volt kint. Oh, pedig milyen szép odakint a vetés, a galambok, egész falka, milyen fehérek és a gatyások mily kevélyek...”

A fekete férfi úgy vonaglott ottan a kereveten hanyat dobva magát, mint a mesebeli király a fekete gyászvilágban. Mintha fekete keresztre lett volna feszítve. Fekete a ruhája, csupa gyász rajta minden és gondozatlan, elhanyagolt; a fekete haja fényes vonalakban lekúszálva a homlokára és csak sóhajtott és egyszer ránézett az öregre, aztán lehunyta a szemét, aztán valami nagyon nehéz, fojtott hangon mondta az öreg katonának, aki megint a pacsirtánál tartott.

- Hummer tudja mit? Mondok valamit Hummer. Beszéljen nekem róla.

Aztán felült, kérően és szomorúan nézett az öreg ember arcába és ismételte emeltebb hangon:

- Ő róla beszéljen most. Tud róla beszélni? Maga tud, öreg barátom.

S ezenközben visszahanyatlott fekvőhelyére.

Az öreg meg volt akadva. Ez új téma itten. Ő róla szóljon, a kis szőke asszonyról, aki itt úrnő volt, aki ilyen rettenetes állapotokat hagyott itten azzal, hogy hirtelen meghalt...

- Angyal volt, jó angyal volt igazán - szakadt el a forró, szerető és megható szó a szájáról az öreg embernek, - az öreg, tehetetlen embernek mindig kedveskedett. Ő olyan jó volt, uram, hogy ha az öreg embernek egy kis piszok esett a kabátján, hát jó uram, oda jött ő, mint a tulajdon lánya és mondta: „ni, maga vén ember nem szégyenli magát, maga egy kicsit rendetlen” és mindjárt tisztogatni kezdte a kabátját. Az ő kis fehér kezével azt a piszkot, az idegen ember kabátján.

A férfi, aki hallgatta ezeket, fölvetette magát a fekvőhelyén és oldalt fordult, az öregre nézett most már és kérte:

- Még, még, még róla...

- A kapásné, az igen szépeket tud, mert az vele járt sokszor lent a kútak mögött, ahol a szegénység van. A kapásné tudja, hogy mennyi drága, jó falat ment oda. Hát aztán, mikor kint fekszik a gyerek, a Vak Mihályné, a kapás-ház előtt a talicskába és ordít, hogy sio, sij, ióóo... és a jó Jézus se látott kedvesebbet, ahogy a nagyságos asszony előszaladt és felkapta a talicskából a karjába azt a mihaszna, vastag kölyköt és beszaladta vele az udvart, az pedig kiabált: sió, sij, sij... A nagysága pedig kaczagott, oh, igen szép, szívhez szóló hangja volt... És egyszer a Kapás Miska a nagysága karján nem mondta már, hogy sio, sij... elhallgatott, valami játék volt a kezében, elaludt és a nagysága boldogan fektette vissza a talicskába...

A beszélőnek már akadozott a szava. Az ajkai reszketőben voltak, ami öreg embernél felindulásban igen könnyen megy. Amaz pedig nagyokat zihálva hallgatta, de nem volt még elég:

- Beszéljen róla még - és hozzátette fájdalomteli erős hangon - ríkasson meg, öregem, ríkasson meg!

Az öreg gondolta: bár sikerülne. Nem sír ez az ember, nem tud sírni, akkor se sírt, mikor elvitték a meghalt asszonyt, csak egyet hörgött és elesett. Fölemelték és azóta így jár-ke és nem akar mozdulni innen. És mikor mondja Hummer Jánosnak, hogy ríkassa meg, az a vége ime, hogy az öreg kiesik a szerepéből, és szép vigasztaló, mondhatom: a nagy tarka zsebkendővel ugyancsak takargatja már az arcát.

- Maga sír, öreg? No ez szép.

- Hát igen bizony, az ember sír, ha rágondol ilyesmire, mert kérem, akkor előjön az én Lujzám is és a Herminám is és ide állnak ők is.

Rázódott a válla az öregnek és kérdi tőle, aki sírni szeretne:

- De jó, ha sir az ember, ugy-e? Én nem tudok, nem tudok.

Felugrott most és kezét összetéve, ellágyulva, panaszosan kérte az öreg embert:

- Ríkasson meg, ríkasson meg...

Az öreg beszélt tovább és egyszer csak ideért:

- Én fogtam meg a kis fejét, az olyan forró volt és lüktetett és égette a kezemet, a szeme be volt csukva, a hab jött a száján és halkán ezt mondta, inkább sóhajtott a angyali lélek: „Oh Hummer úr, ugy-e jobb, hogy István nincs itthon...” Oh, dehogy jobb, dehogy jobb! - mondom én és a haldokló felel:

- Jobb bizony, mert most ha látna, megútálna...

Jobb volt meghalni így, hogy István ne lássa, milyen csúnyán bánt vele a halál. Ez volt az utolsó gondolata a kis szőke asszonynak.

A fekete ember most a szenvedés keresztjén kínlódvá felhörgött mint a sebzett vad és im, valami fényesség támad a szemhéján, megcsillog és aztán leszalad a sárga arczon végig...

Most pedig az öreg ember, úgy, ahogy szaladni tudott, odalent termett a napfényes pítvarban és nevetett és jelentgette az ottan járóknak:

- Az úr már sír... Az úr már jobban van.

(Nehéz küzdelem következik itten a vén réti katonával, aki komikus apáskodással kényszeríti Hollán Istvánt, a világba, feledni... Ő visszaveri a réti katonát, mondván: Gyávaság a szenvedés elől menekülni...)

Ujra kaszáltak már azóta és az idő nagyon gyöngéden átkarolta a fekete embert és lefejtette valahogy a keresztről az egyik, azután a másik kezét és így lassankint az egész embert, aki már kijárt a rétre és nézte a kaszáló parasztokat, milyen egészségesek, barnák és elégedettek és nézte a felhőket, melyek szétnyílnak valahol és im, ott néz le valahol a szőke kis asszony. Néha az arany kalászkok közül kandikált ki, máskor a rivói magaslat alatt fekvő helység kis harangjának a hangjával, mely úgy zengett, mint egy drámai melódia, szállt elő és ragyogott bájolón a hű kék asszonyi szempár.

Szóval, a fekete kereszt, az ment mindig a gyászoló férfi után, aki rátámadt az öreg Hummerre, - oh az öreg hű réti katona - hogy ne is okoskodjon és ne erőszakoskodjék, mert nem megy innét. Mert az öreg már igen merész volt és megható, nemkülönben némileg komikus túlzásokkal apáskodni kezdett, az „uram”-at im, már „fiam”-nak mondta egyszer, de meg is akadt hirtelen és ijedten nézett az Istvánra. S miután ez nem szólt, beljebb ment a bizalmaskodással és a fiamnak a férfiasságról, a lélek erejéről tartott előadást, hogy egy férfi így elesve, így el-

lágylva, ilyen bölcsesség és erő nélkül való lélekkel, ilyen szomorú puhaságban - az nem szép. Mert a fájdalomban is az erő szép, oh uram, oh uram, ne járjon így azon kis sír körül, mert ő se nyugszik ottan nyugalommal, ő se, ha ilyen nehéz, ilyen beteg férfibánat döngeti azt a kicsiny földpúpot.

Minderre azt mondta Hollán István:

- Mondtam, nem akarok meggyógyulni.

- Mégis úgy lesz, akar-e, nem akar-e, nem kérdezi az idő, - felelt az öreg ember, az idegen öreg ember, akinek a kis szőke asszony többször kitisztította a kabátját.

Máskor türelmesebb volt a beteg és visszafeleselt:

- Öreg barátom, hát maga nem érzi azt, amit én?

Az öreg ingatta a fehér fejét. A kérdést nem értette. Nehéz fohászkodással tette hozzá a gyászoló férfi.

- Jó a szenvedés... Hát maga - támadt föl hirtelen az öregre - nem tűrte, amikor Lujza meghalt? A tizenhét éves Lujza. Hát nem érdemes szenvedni, öreg Hummer?

Itt szívéen volt találva a vén ember, de mégis tudott felelni.

- Persze, persze, uram, szenvedni kell azért, akit szeretünk, de - dolgozni is kint az emberek közt. Így nem...

Ekkor a gyászoló férfi felugrott és végig szaladt a szobán és kiabált:

- Gyávaság, gyávaság... Maga nagyon öreg, Hummer, menjen aludni...

Sokszor elkergette így az öreget és újra hívta és ölelgette. Különös bensőséges viszony támadt köztük. A fekete ember mindig kerestette az öreget, szüksége volt rá; a lelkével, amely semmi ellentmondást nem tűrt, nem tudott semmire menni, az makacsul csüngött a kálvárián. Azonban az öreg Hummerrel lehet küzdeni. Azt legyőzi és elkergeti, azután újra hívja, megsímogatja, hallgatja és újra előlről megy a szomorú dolog.

S már jó jel volt, hogy mind gyakrabban kellett az öregnek előállani, sőt másoknak is szabad volt a kastélyba bemenni. Jól lát a vén Hummer: ez már emberek után vágyik. Ez igen jó jel. Azonban, ha látta volna az urát a csendes órákban, este és éjjel, és tudta volna az álmait és hallotta volna a beszédeit hangtalan sötét órákon a szőke kis asszonyhoz: nem hinne már az időben sem, hogy az ő urát meggyógyítani tudja.

Egyszer este ott találta mély csendben az urát a szőnyegen.

Játszott egy porcellán nyulacskával, amivel a szőke kis asszony játszott egykor és a nyulacska rubint-szeme úgy csillogott a sötétben, mintha élne és mozogna.

(Elindul mégis a világba István és utána a fekete kereszt és vele megy a fehér asszonyka és zajos éjszakák után mindig ott ül az ágya szélén és beszélget vele...)

De im, a fekete ember kálváriája ilyen hosszúra nyúlik már és ezen történetben még mindig nincs itt a kis battiszt ruha, amelyről szólnak kell lenni.

Meg kell várni ezen történetben, míg Hollán István elszabadul a kis sírdomb mellől, és elmegy innen, ahol minden a szívébe kapaszkodik, ahol a felhő is úgy jár, hogy mindig ott viszi a fekete ember leje fölött a kis szőke asszony arcát.

Meg kell várni, míg elmegy innen, ami megtörtént a következő új tavasszal és a legenda lent a huták alatt és a kercsi kis majorban véget ért: a fekete ember eltűnt.

Becsúzták a kis kastélyt, amelyik úgy guggolt ottan a hársak és jegenyék között, mint a mesebeli gyászpalotácska, feketében és mindig sírást vél hallani belőle az ember, aki arra jár.

Mikor elment a gazda, az nagy dolog volt, a vén Hummer sírt, nagy öröm volt azonban ez a rivás és fogadkozott, hogy minden rendben lesz, olyan termést ígért a jövőre, amilyen sohasem volt még, hogy minden szemért száz jön haza és semmi hiba nem lesz, egy csutka se vész el, egy szem sem hullik el haszontalanul... Csak az úr szállását tudja, hova küldje a sok pénzt...

Így volt és a fekete ember levette a kalapját, megcsókolta az öreg homlokát, fölszállt a kocsira és mikor visszanézett, búsongva támadt önmagára és szidta magát:

- Gyávaság, gyávaság... Hogy megy ki ez a két ló innét velem?...

És elment a nagy városba és utána, a háta mögött ment a fekete kereszt, melyre minduntalan fölfeszítette őt a fájdalom, mely úgy tört ki rajta, hol erősebben, hol gyöngébben, mint az epilepszia az áldozatán és váddal vesszőzte magát magános éjszakákon kint az idegenben: becsületes dolog így menekülni a szenvedések elől? Ah, nem becsületes dolog az, közönséges fráter, közönséges és komisz... Igen, komisz...

És ekkor így szólt a szőke kis fantomhoz, aki odaszólt hozzá:

- Te jó, te hű, te szent kicsi asszony, én szaladok előled és te jössz velem, mert te hű vagy és szent vagy és én rossz vagyok és hűtelen... De nem megyek többet nélküled sehova. Esküszöm.

Minden éjjel így megesküdt, mert az éjszakáit a fekete kereszten töltötte... Könnyebb volt a reggel, a nappal, a napfény.

Ah, a napfény!

Ez valami csodás ragyogás és a szenvedőt vonzza és viszi az emberek közé, mindenfelé, a nevető emberek közé is, ott, ahol jól mulatnak, pedig ez kell nagyon a gyógyulást kereső Hollán Istvánnak, aki megható gyámoltalanságot árult el nagy erős férfi létére ezen kálvárián. Mint egy gyerek úgy kapaszkodna az emberekbe és már nagy változás a lelkében, hogy nem támad borulás benne, hogy nem támad önmagára, ha hangos nevetést hall, hanem hallgatja, hallgatja és keresi.

Szerencsére, akadnak vidám czimborák, akik észrevették István homlokán és lelkén ezt a beteg nagy melankóliát és czipelték magukkal mindenfelé, amerre muzsika szólt, lány-kaczaj csattogott és poharak csengettek össze. Ugy összehúzta magát István itten, mint egy bűnös és nézett érzéktelenséggel ide-oda, mint valami automata-ember, de eleinte jó volt így is, a többi majd jön.

Majd megtanul Hollán István még egyszer nevetni. Akkor hej, de boldog világ lesz, ha ő nevetni tud majd és észrevenni a lányt, aki mellette elhalad, aki mellette danol...

Ő már megrettenve vette észre, hogy mélyebben alszik, álmai egyre szelidebbek és izgalom nélkül valók.

(Mig im, egy napon meglátott István egy lányt, aki boldogságosan hasonló vala a kicsi fehér asszonyhoz és a férfi ment utána...)

S egy napon - napfény és emberi boldogság volt a levegőben - meglátott István, aki mindig talpig volt a gyászban - egy leányt. Meglátott egy lányt, szőke lány volt és megigézve nézte a férfit, mint valamely csodás látományt, aki csak úgy, mint a földöntúli lények szoktak, a levegőből száll elének. Nézte és követte, mert ezt a szőke lányfejet követnie kellett, ennek a hatalma olyan nagy volt egyszerre, hogy mennie kellett utána... Keresnie kellett és lázzal kívánni őt és kívánni a hangja hallását. A hangját... milyen a hangja az ismeretlen lánynak?

Talán az is olyan éppen, talán az is olyan szíves, gyermekesen lágyság és csengő... Akkor ha így van: ő talán visszazárván és ez lehet, valóban, mert úgy ránézett a lány Istvánra, mintha ismerőse lett volna neki.

Ez nem mese. Van így az ember, hogy egyszer csodás hasonmását találja meg annak, akit szeretett egykor, vagy akit elvesztett egykor, van így az ember és Hollán István kitárta a szívét a barátai előtt, hogy ez a látomány örülttette teszi, vezessék a szőke lányhoz, aki csodás mása egy szőke kis asszonynak, aki eddig a felhőből nézdegélt le rá és éjjelenként az ágya szélére ülve diskurálgat vele... Avagy talán ő volna ez maga?... A hangját szeretné hallani.

S egyszer szemközt álltak és megszólalt a bájos szőke lány, aki az első színház szendéje volt, viruló tiszta és mondta:

- Ön olyan különösen kísért engem sokáig...

- Megvallom igazán, felelt zavartan Hollán István, egy halotthoz hasonlít kegyed és azért voltam olyan türelmetlen és erőszakos, amiért most kérek bocsánatot...

- Egy halotthoz? - mondta a lány kissé megborzadva.

István pedig figyelt és vergődött a lelke: a hang, a hang, az nem az övé, valami, tán valami... De a szemek, a szájszöglet, óh, óh a fényes szőke fej. István nézte és a szünet után hirtelen mondta:

- Igen, igen, egy halotthoz, aki az - én feleségem.

Oly részvételt nézett a kis művésznő mostan. Oly hünen csillogtak a kék szemei. Ez tetszett Istvánnak, aki meglátja a lány arcán a részvét finom árnyékolását.

S ezután nagyon jó barátok lettek. És a férfi, aki most is gyáván roskadozott az önvád alatt, hogy im, itt az új ideál és könnyezhet a felhőkben és a szoba szögletben a kis szőke fantom, így csittítgatta a háborgatását magános óráiban: „Csoda, csoda, óh, ez ő... Mintha téged látnálak, te hű, te szent Vilmám, megcsal, tudom, nem te vagy és mégis jól esik közelében lenni, mert rája nézvé, könnyebb gondolnom, hogy te vagy...”

És neki is mondta, ennek, aki él:

- Szeretném örökké hinni, hogy kegyed az én Vilmám, az én halottam, aki feltámadt. Szeretném, ha így meg tudnának csálni.

A szép tiszta lány erre a vallomásra megérintett szívének az őszinteségével mondta, szelíden és részvételt tekintve a szomorú emberre:

- Szeretném, ha én így meg tudnám csálni...

Im, (óh ember) itt tartott már Hollán István a Kálvárián: hiszen ez világos vallomás volt.

Az öreg réti katona éppen most küldött levelet: olyan a termés, hogy soha se volt ilyen, egy szem százat ad és jó, hogy olyan gyorsan jár az idő, mert az gyógyít...

Hollán István megrázta magát, a levelet összegyűrte, szeretett volna most kötözködni a vén hollóval és visszhangul mormogá a levélre:

- Ah, az idő... Az is bűnös.

(És eljövénnek egy napon a kastélyba mind, szép örömmel, szép reményekkel; István új életre gondolt, azonban ekkor előszállott egy kis battiszt ruha, mely mindent elrontott.)

És most nyitotta csak tágra a szemét Hummer János ur, aki még él, pedig már megint elment három esztendő, hogy mi van az úr utolsó levelében: hazamegyünk a kastélyba, senki magán kívül be ne menjen, érintetlenül maradjon minden, érintetlenül, csak nagyjából poroljanak és

tisztogassanak, egy szék se mozduljon helyéről, vigyázzanak és aztán újra zárja be az ajtókat, míg hazaérek vendégeimmel. Úgy készüljenek, hogy hatan leszünk, öten bizonyosan. Az alsó vendégszobákat csinosan földiszítsék, ide nők szállnak, virág legyen az asztalon, az ablakban, sok virág mindenütt...

- Ni, hogy ír a gazda... Asszonyok, virág... Mondtam, mondtam.

Meggyógyult a gazda, ez hangzott a majorságban. Jött a Virág Mihály ökrös szekéren és Hummer úr elébe vitte a hírt: Meggyógyult a gazda. Megmondtam én. A kapásék - ni, mekkorát nőtt a Miska kölyök azóta - csak később értek be, de már messziről elébök kiabált az öreg: Meggyógyult az urunk, úgy-e hogy megmondtam.

Meg ám. Aztán jön is haza. Majd kinyílnak a fekete kastély ablakai és ajtói és egyszerre nagy világosság támad mindenütt. Világosság és öröm. Csak szépen mindent, csak szépen. A Serákné gondoskodik a virágokról. Mert hej, nagyúri asszonyok is jönnek ám a gazdával. Oh, milyen dámák azok, jók és szépek lehetnek, ha a mi urunkkal jönnek. Így gondolta ezt Hummer úr. A kapásné meg bemegy vele a kastélyba és takarít, de elnyeli a föld, ha egy kis tüt is elmozdít a helyéből. Az úr parancsolata szent. Úgy legyen minden, ahogy volt, ahogy egykor volt, és ahogy elhagyta ő, annak úgy kell maradni.

Olyan volt minden, mint a tükör. A kastély, pitvar olyan tiszta, mint egy bálterem a táncz előtt és nagy fehér galambok röpdöstek fölötte. Virágok voltak mindenfelé, a bejáró kapun is volt virág és a cselédség fölvette az ünneplőjét... Hummer úr is a fahéjszínű régi katufrékját, a nagy zöld üveggombokkal és így fogadták az urat és vendégséget, akik két nagy hintón értek be az állomásról.

Mindjárt nézte az öreg Hummer a gazdát. Milyen ember lett a fekete emberből. Még fekete a ruhája, de derült, az arcza derült és mosolyogva ölelte meg a hű vén szolgát és szorította meg a kezét.

Az pedig valami dikcióra készül, de nem tudta elmondani, mert a torkát is fogdosta valami, a szívét is, és ezenkívül pedig a fiatal nacscsága, aki jött, olyan lármát csapott, amint leugrott a hintóból az öreg asszonyság mellől, aki az anyja, hogy nem értette senki a saját szavát. A kisasszony, aki jött, rögtön végig szaladt a tiszta udvaron boldog kaczagással: „Be szép itt, oh, de csodás szép... Szabadság, szabadság, itt van csak, ni, milyen édes galambok, milyenek, milyen jó emberek. Vándor, Vándor! - egy beretvált arcú úr nézett oda mostan, aki szintén vendég - úgy-e csak ilyen helyen lehet igazán boldog az ember? Mennyi virág, mennyi napfény, mennyi illat!...

És szaladt, be sem várva a feleletet, meg akart fogni egy kis házi nyulat, az azonban fürgébb volt és nevettek rajta.

Az úr is nevetett. A fekete ember is nevetett. Ezt már tovább adták az udvarban, a majorságban és lent a huták alján is tudták, hogy a fekete ember kigyógyult és asszonyokkal jött elő. Most megint jó dolguk lesz a szegényeknek.

Hummer István pedig nézte a fiatal szőke asszonyt, aki így játszott mindjárt az udvaron.

- Ha hinni tudnék a boszorkányságban, azt vélném - a halottat hozta elő az úr... Szőke, szelíd lány, de szép, de szép...

Ezenközben ment beljebb a társaság, a gazda, a nők, két férfi. Vándor és Izsáky Béla, amaz művész, ez valami finom úr, agglegényféle és dicsérték a szép gazdaságot, amire Hollán bemutatta nekik az öreg Hummert: „az én második atyám az öreg úr”, így tisztelte meg a gazda a vén szolgáját...

Most kinyílt a kastély ajtó két nagy szárnya. Ott állt megint egy másik paraszt lány két bokrétával. Már négy bokrétájuk volt a vendég hölgyeknek. A szép tiszta parasztlánykát a művésznő megcsókolta.

- Kedvesem - mondta neki, - hogy hívják?

- Vidám Juliska.

- Vidám Juliska, úgy-e látom még magát?

- Szeretném, - felelt okosan a lány.

Az öreg mama figyelmeztette a társaságot:

- Nézzék azt a pirulást.

- Sehol a világon nem tud a lány így pirulni, csak ilyen helyen, - lelkesedett a művészkisasszony.

És beértek akkor az előszobába.

Itt leszerelés volt, a férfiak szedték át a hölgyek kabátjait, kalapjait, és rakosgatta, aki hova tudta.

Ott állt a gazda és a kis köpenyt éppen leemelte a lányról, mikor az öreg asszony játékos beszéd közben hirtelen a ruhaszekrénynél támad és megfordítva a kulcsot a zárban, felszakítja az ajtót:

- Ni, itt egy szekrény van a falban... Ide jó lesz, ide kérem.

A szekrény sárga volt belülről és ott volt valami fehérség benne. Úgy omlott alá, mint egy hosszú fehér szárny.

Semmi se volt más ott. Az egész nagy kvadrobszekrényben.

Csak egy kis pöttyes battisztruha volt ott.

Ekkor ezt Hollán István meglátta. Egy szempillantás volt az egész. S mikor im meglátta, odaugrott, mintha támadni akart volna, olyan mozdulattal és olyan megdöbbenéssel és szinte erőszakosan félretolta az öreg asszonyt és becsapta előtte hirtelen a szekrény ajtót, ő maga pedig nekivetette a hátát, mint aki valami nagy védelemre készül, úgy állt ott és elváltozott arczzal, halotthalványan és torzul mozgott az ajka, amint hebegte lázzal:

- Nem ide kérem, ide nem, oda méltóztassék, ott az asztalra, majd, majd, gondoskodni fogok, igen, gondoskodni kell... Ide nem, ez nem jó. Én nem engedem...

Ott állt, mintha megkövült volna és szomorú, megdöbbenést kifejező volt az arcza, amilyen régen volt és most újra ez a régi merev, bánatos és beteg nézés.

Mert ő most is látta a kis battiszt ruhát, mely akárhogy rácsapták az ajtót, kiszállt onnét és benne volt Vilma, a szőke asszony, a kis battiszt ruhájában és odaállt e pillanatban István és a másik közé. Ott volt a látomány a kis pöttyes battiszt ruhában, amely im, itt csüng a szekrényben, oly régóta egyedül. A szőke asszony akasztotta ide, és a rákövetkező héten jött a halál érte s a kis battiszt ruhán, ami itt maradt, az előszoba ruhaszekrényében, még rajta volt a kerti tücsök és néhány pötty sár, ami ráfröcscsent a virágöntözésnél.

A visszatért fekete ember lázongva tiltakozott magában: itt az ő battiszt ruhája és ide akasztja a holmiját más nő, azt meg kell akadályozni, ez nem szabad, ez a hely szentség, ide idegen nem nyúlhat, ide semmit se tehet, semmit el nem vihet. Itt az ő kis battiszt ruhája van és amint ott állott, látta folyvást közte és a másik közt feltűnt szőke kis asszonyt a battiszt ruhában és a másik, a leány, aki csodálkozott ezen a különös jeleneten, egyre távolodott tőle... Messzebb,

messzebb esett ezen egyetlen szempillantás alatt, mialatt ez a dolog itt történt, amit észrevettek, de persze nem tudták kimagyarázni, nem is gondoltak effélére. A férfiak valami pikantériát sejtettek, a nők valami ízléstelenségre gondoltak, ami a szekrényben látható lett volna, talán így, talán úgy...

Ezalatt kint az udvaron beszélte Hummer az öreg:

- Ez a másik olyan, mint az első... Az első a földé és ő lesz most az első.

Oh, vén ember, ha látnád most, mit csinál az első, nem is ő maga, csak egy kis battiszt ruhája, csak az, amit a kertben ha járt, viselt, egy kis fehér mihasznaság - mit csinált - az egész ideállal, a hasonmásával, aki helyébe akart ülni: nem bíznál többet az uradban...

Már ott volt rajta megint a kereszt, beteg volt... Az úr beteg lett. No szép. Milyen szomorúság. A vendégek úgy sajnálkoztak. Valami hüvösség támadt az egész kastélyban és mindenütt. A vadászat is elmaradt. István szomorú melankóliában járt-kelt és igyekezett víg lenni, de nehéz, fájdalmas a fekete kereszt, amely visszajött egy pillanatban s ezenközben gyanakodva, fázósan nézett a hölgyekre és valami megszólalt a lelkében: Hazugság, hazugság minden. Hazugság, hogy szeretem, hazugság, hogy hasonlítana az a szőke lány hozzá... Nem... a haja, az igen... Nem, az sem... Hazugság minden...

Bocsánatot kért, hogy ilyen szerencsétlenség érte, beteg és melegen fogta meg búcsúra a bájos leány kezét, aki látta az álmát itt elszállni. Senki se értette a dolgot. Csak kínos volt nagyon. A lány igen... A lány értette és szemei könnyben ragyogtak és hallgatott és az úton csitította az édesanyját, aki különösnek, nagyon különösnek kezdte jellemezni ezt a vendégfogadást.

Kiment a hintó velök. Adjó... Hát vége.

A kis szőke asszony elűzte mind és István ott állt később a szekrény előtt és mutatta és magyarázta a hű szolgának, aki megint aggódott:

- Látja öregem, ez a kis ruhácska elrontott mindent. Ez...

- Oh, jaj uram - aggodalmaskodott az öreg Hummer, - hát most újra kezdjük előről?

A fekete ember fölengesztelve, forró hangon mondta:

- Előlről öreg, szántunk, vetünk és nézzük a felhőket. Ezek szép felhők, ők vannak bennök...

Vén korhely.

Ah, a doktor juris, a fiatal tekintetes úr meghalt. A két öreg, - gyerek volt már mind a kettő - összerogyott a fájdalomtól egészen a sírig. Egy lépés és benne vannak.

Szemök fénye volt, mindenök volt Mátyás, a fiatal tekintetes úr.

Bón, az öreg, aki még megtudta keresni a kenyerét, egészen mostanáig a fiáért dolgozott. Keresett, becsületes alkusz volt mindig az apó. A fiatal Mátyás úgy nőtt fel, mint a jól öntözött fa. Egészséges volt, mint a makk; fogékony eszü, szép fiú volt.

Nem adta volna semmiért, az egész fekete határ terméseért, de az egész világ aranyáért se a két öreg azt az örömét: mikor a fiatal tekintetes úrral - aki már irodát is nyitott - mint doktor jurisszal, először végigsétált a legnépesebb utcán.

Mindenki a derék, becsületes Bón urat nézte. Az öregek, az egyik jobbról, a másik balról kapaszkodva a fiatal tekintetes úrba, gyerekes örömmel tapadtak a lelkük ifjú, erős ágához és hallani vélték, hogy az emberek mögöttük mondták: Ezek aztán a jóra való, tisztos öregek... Ah, milyen nemes, szép legényt neveltek a társadalomnak, ni, ez bizony szép, az egyszerű alkusz az ő tekintetes fiával.

Csudálatos ifjító szer az öröm. A vén Bón meggörbült hátát kiegyenesítette, a lábait felfrissítette, katonás lépést tartott a fiával. Hát még a kövér, öreg asszonyság, a Bónné, lánykorában se volt olyan hiú, mint most, a tekintetes fia oldalán. Olyan kényes, olyan méltóságteljes volt, mint egy vén hercegnő.

Ha jött valaki keresni az ügyvédet, az öreg Bónnak nagy volt a gyönyörűsége.

- A tekintetes fiamat tetszik keresni? motyogott, levette a kalapját a szatymazi csösz előtt is és kinyitotta előtte az ajtót.

Már most a *tekintetes fiam-on* a sor. Az öreg Bón nem fog többé dolgozni, fáradni; nyugalomba vonult. A fiatal tekintetes úr gondoskodott mindenről.

A régi jó emberei, akik becsülték az öreg alkuszt s szívesen fogadták a szolgálatát, megszólították:

- De büszke lett öreg úr, hát nem akar többé nekünk vásárolni?

Büszkén is felelt a kis apó:

- Uraim, köszönöm, a tekintetes fiam penzióba tett engem.

S im, minő szomorúság: a fiatal tekintetes úr cserben hagyta az öreget. Meghalt. Oda volt a penzió.

A két öreg, - gyerek volt már mind a kettő - összebujt a fiatal tekintetes úr véghetetlen gyászos ravatala előtt és sírtak keservesen.

Fájt nekik kimondhatlanul, hogy nem sír velük az egész világ. Hát az csodálatos nagyon: mikor ilyen mérhetetlen gyász van a világon, hogy nem sírnak, hogy nem rínak mindenek?

Az öreg Bón elkezdett okoskodni, hogy miért élt hát ő eddig? Mi haszna van belőle, hogy élt? Semmi, bizony semmi. Ott van a koporsó, benne van Mátyás: a minden - fehéren és az a forró gyermek-szív milyen hideg lett.

Ráborult az anyja s kéztördelve siratta:

- Kidőlt az én czédrusfám, az én szép, az én jó, az én erős fiam!

Apó huzogatta a karját:

- No, no...

Csak szakadozott az anyaszivből a fájdalom siratója:

- Jaj, jaj nekem, elszállt az én sas madaram, az én édes, az én tudós, az én büszke fiam!

Az emberek is résztvettek a fájdalomban és mondogatták, mikor a fiatal tekintetes urat vitték:

- Kár.

Ezzel vége volt.

Levették a fiatal tekintetes úr ügyvédi czimtábláját is. Az öreg sokáig elnézte az üresen maradt helyet, míg egy nagy fekete fátyol borult le arra. A fájdalom könnyein keresztül nem látott egyebet feketeségnél. Így van vele az ember.

Széthullott itt minden. Minden, ami örömet adott, kivándorolt a temetőbe a tekintetes fiam után. Egy kis szobáskában húzódott meg a két öreg. Egyéb már nem volt.

A régi jó emberei, akik becsülték az öreg alkuszt, megszólították:

- Öreg úr, nem kezdenők újra? Ne adja magát olyan nagyon a bajnak.

Az öreg rázta a szomorú fejét. Nem akaródzik a munka. Rendesen ezzel vágta ki magát:

- Nem lehet, a feleségem nagyon beteg.

A fehérhajú kis emberkére nem lehetett ráismerni. Nem tudott aludni. Odakódorgott egész éjjel. A kávéházakban virrasztott. Elfeleselt ottan a kártyázók háta mögött hajnalig. Régi emberei kínálták pálinkával. Az apó ivott egy kicsit, aztán többet. Pedig egy pohárnyi is megártott neki, jó kedve támad tőle. Félrebiccentette a köcsögkalapját s valami vig melódiát füttyürészve ballagott haza. Ilyenkor rendesen reggeledett.

- Jó materiából van az öreg, mondogatták, - kiheverte a bajt.

De otthon, hej, de otthon. Rendszerint volt ne mulass neki. Anyó kipörölte a házból, összeszidta, mint egy gyereket. Azóta lopva bujt be, mint a macska: előbb csak bekukucskált az óvatosan kinyitott ajtón s megszeppenve vizsgálódott: alszik-e a szegény anyjuk, aki két év óta - (amennyi ideje éppen, hogy a fiatal tekintetes úr meghalt) ágyban fekvő beteg volt.

Óh biz' ez nagyon nagy siralom. A becsületes Bón nagyon elzüllött. A minap is kilökték egy kávéházból, mert a bársonyos székre fölkiporodva elaludt.

- Nem vén korhelyek herbergje ez, - mondták az apónak és meglökdösték. Az öreg tovább ment, föl se vette.

Semmi sem hatott rá, semmi sem bántotta, nem vesztette el a jó kedvét, örökké feleselt, járt a szája, tipegett-topogott s pálinkát kért...

Csak otthon lapult meg az elzüllött vén gyerek... A szomorú kis hajlék küszöbén túl átváltozott félénk, tehetetlen aggá, a beteg asszonyság korholása lesujtotta, odatöpörödött mellé az ágyhoz, szóltanul hallgatta a leczkéztetést és a nehéz-beteg asszony szavára egy-egy nagy könnycsepp hullott le apró szemeiből hófehér szakállába, mely azon a helyen, ahol a könnyei lefolytak, egészen megsárgult. Az *Elefántban* úgy hívták, hogy aranyszakállu.

Mindegyre megfogadta, mint a gyerek, hogy soha többé nem marad el, de ha kitette a lábát, elfelejtett mindent...

Eltékozolta az utolsó darab rongyát. Elfelejtette, amit ígért, elfelejtette, hogy az anyónak nincsen ápolója, nincsen, aki egy pohár citromos vizet adjon neki.

Nedves, áprilisi hajnal volt, a kapukat kinyitották, az öreg előlódult valahonnét és a czilinderét kedélyesen a kapuhoz csapva, rekedt nevetésbe tört ki:

- No, a házmestert megint becsaptam... Kéne spergeld, há?

De bent az udvaron már lábujjhegyen ment. Összehuzta magát, mint a bűnös gyerek, aki a verésre tartja a hátát és bedugta a fejét az ajtón. A kapu előtt még füttyürészett. Most könyein keresztül nézett az anyjuk ágya felé. Aztán lábujjhegyen csúszott be, meggubbaszkodott az ágy mögött, reszketve gyorsan dobálta le a ruháját, hogy a szegény anyjuk az ágyban találja. Becsapja őt is. Ilyenkor el tudta vele hitetni, hogy még az este jött haza.

De most lázasan hánykolódott a szerencsétlen öreg asszony. Felébredt és csontos kezével megfenyegette:

- Te öreg kutya, te, tudod-e, hogy odafönt is laknak... Ma majd meghaltam. Látod, milyen vagy te...

Apó odament hozzá, mint a hízogató gyerek, megfogta kezét és nagyokat csókolt rajta:

- Ne bánts no, már régen itthon vagyok. Megmondja a házmesterné is. Ne félj anyja, jó sorunk lesz, én vásárlak megint a Kirner-háznak. Jó ház, jól fizet...

A beteg, megüvegesedett szeméből nehéz könnycseppek gördülnek alá.

- Bolondítasz ugy-e, Gáspár? Tudod ugy-e, mit mondott a doktor... Már négy hete. Egy kis csirkét. Arra nem telik, te öreg ember, engem meg hagysz halni, látod, Gáspár...

Az öreg Bón fogadkozott erősen.

- Nocsak... nocsak... Holnap lesz...

- Mindig csak holnap... sóhajtott panaszosan a jó Bónné, szemrehányóan nézve a vén korhelyre, aki már ötödik hete napról-napra ígerte neki, hogy holnap lesz. Még se hozta a csirkét, pedig a beteg úgy kívánta.

Mit szólna ehhez, derék öreg Bón, a tekintetes fiam?

Az öreget közelebb erősen leittatták. Nagy hangon nyitott rá a betegére. Ezt eddig soha sem tette.

A szenvedő, szelíd asszony halk, alig hallható hangon leczkértette:

- Véniségedre leszel korhely, te öreg ember, te öreg kutya. Még se hoztál csirkét. Egy kis levest ettem, amit a jó házmesterné hozott be. Gáspár, a végít járom, olyan jól esne egy kis csirke-beccsinált.

Az öreg emberke föltoalta a homlokára a kalapját, a haja lehullott egészen a szeméig, a két kezét a nadrágzsebbe mélyesztette s ebben a pozitúrában valóban nagyon komikus korhely-figura volt a vén gyerek, aki a régi nótáját fujja:

- No csak, no csak... Holnap lesz galambom. Olyan gyöngye, mint a madár, meggyógyulsz tőle.

Napok múltak. A vén korhely javíthatatlan volt. Az asztal lábához kellett volna kötni. Bón Gáspárné, az anyagi türelmi asszonyosság sokat szenvedett. Ott feküdt elhagyottan, sorvadva s ha a jólelkű házmesterné meg nem szánja, egyszer még meghal éhen. Valamit eladott a vén lump, ott játszott este óta a kávéházban, még pedig szerencsével. Lázban égtek apró, szürke szemei, vézna, ráncos ujjai reszkettek, mialatt a néhány krajczárnyi nyereséget maga elé söpörte.

Hajnalodott odakint. Köd feküdt az utcákon, melyeken megmozdult már az élet. Tejeskofák álltak a kapuk alatt, sűrítették a tejet, fiatal lányok friss, illatos kenyeret lepedőben vittek a hátukon, talyigák nyikorogtak, kiabált a pékinas be az udvarokra: Friss zsemlye, kifli.

Bón Gáspár, a vén korhely dudorászva botorkált hazafelé. A régi, régi bátyám-uramos nótákból akadt a mámoros öreg ajkára egy-egy foszlány: A mi cziczánk férjhez akar menni... csebogár... No... Víz volt a kövezeten. Lyukas czipője átnedvesült. Egyszerre megállt a piacz közepén. Erősen foglalkoztatta az otthoni fogadás. Ennyire még nem maradt el soha.

Megbökte az ujjával a homlokát. Egyszerre kiderült az arcza.

Nyert a kártyán néhány forintot, most megveszi a csirkét. No anyja, most mit szólsz már ehhez? Jön a Gáspár, az öreg kutyád he, a csirkével? No! Szidd össze csak az öreg kutyuskát... he...

Ott volt a piaczon a sok jószág. Két bolondos tarka kis csirkét vett az apó és vitte. S megkönnyebbülve álmódzott az úton arról a nagy örömről, amit ő most hazavisz. Fölfogta a karjára a két tarka csirkét, simogatta őket, pipinek, madarainak nevezte. Ezek fogják ma megmenteni. Milyen boldogok lesznek. A szegény anyjuk hogy fog örülni, csináltat neki édes becsináltat, meg fog attól gyógyulni.

Ekkor újra rendben lesz a ház. Ez a két csirke mindent jóvá tesz.

Az öreg gyerek hamarabb hazaért, mint máskor. Kiokoskodta, hogy tréfából úgy tesz, mintha még most se hozná a csirkét, elrejtí azokat háta mögé s majd mikor elkezd csörölni-pörölni a szegény anyjuk, akkor, akkor egyszerre megcsípi a csirkéket, azok pedig megszólalnak: csip, csip, csip...

A javíthatatlan öreg Bón úr bedugta a fejét az ajtón, mint egyébkor.

A szegény anyjuk aludt odabent, csendesen. Mozdulatlanul feküdt az ágyán.

Lábujjhegyen beosont az öreg s a félhomályban odabotorkált az ágyhoz.

Máskor fölébredt ilyen zajra az anyó.

Az öreg méltatlankodott:

- No várj csak anyja, mindjárt fölébresztelek én madár-szóval.

Mormogott magában s erre megforgatta a csirkéket az ágy fölött.

Keservesen csipogtak az öreg Bón madarai:

- Csip, csip, csip...

Mélyen elaludt nagyon a szelíd Bón anyó.

A kis vén emberke türelmetlenkedett már, hogy im elrontja az ő nagy örömét az élete párja a mély alvásával. Máskor, mikor nem volt csirke, bezzeg fölébredt, hogy őt bántsa. Most itt a csirke, hát csak azért se ébred föl. Odaült az ágy szélére.

- Anyja? - hajolt le hozzá gyöngéden, - hallod-e, itthon van az öreg kutyus, hé! Szidd össze hé...

Ezzel egy nagyot csípett a szegény jószágokon, melyek keservesen csipogtak.

Még jobban, vén korhely, ezt még nem hallja Bón anyó.

Bón apónak most egy pompás ötlete támadt, hogy majd rázza, himbázza madarait a szegény anyó feje fölött. Ej, be szép lesz az! Milyen szép lesz az; azt hiszi álmában, hogy az angyalok csipognak...

A nap fénye beáradt a szoba ablakán. Látták az emberek Bón apót, amint gyerekes örömmel hajolt a halott anyó szelid arcza fölé s rázta, hintázta a fölött a madarait:

- Szóljatok, hé, madaraim, hangosabban, még nem hallja...

Péter Apolló.

A napos időben, mint az erdei madarak, tarka, kedves csapatokban szállingóztak a városi hölgyek a Brémer-tér parkjában. A gesztenyések és platánok sűrű lombjai, mint gyönyörű zöld ernyők borultak a vidám társaságokra és a sárga deszkabódé alatt, melynek ereszes ernyője két falándzsán nyugodott, zenekar játszott. A zenekarnak nagyon kitűnő hegedűsei voltak, akik közül egy hórihorgos vörös karmester hajlongott a közönség felé a vezénylő pálczikával.

Egy új dalba fogtak. Nagyon vidám melódiák röpdöstek fel a hegedűk hurjaiból. Megkapó, szívhez szóló és csodálatos nevető hangok. A sétáló közönség mindegyre élénkebben kezdett figyelni, lassan jártak az emberek, halkabban beszélgettek és lassankint mindenki a zenekar felé fordult. Sokan csapatokba gomolyodtak össze és megálltak.

- Nagyon kedves dal!

- Pompás keringő.

- Vajjon ki írta?

Ezek és a tetszésnek más mindenféle lelkes megjegyzései hallatszottak.

A Faragó Zöldike - egy vékony gyermekleány, apró lábacskaín elkezdett tánczra készen ringatózni és egy kis tisztnek mondta:

- Oh, be jól esnék erre egy tour itt az aszfalton.

A csinos, csillagos fiú játékosan a dereka után nyúlt.

- Ha tetszik.

Azonban a kisasszony belátta, hogy nem lehet.

- Mit gondol? suttogta.

- Miért? maga gyáva! mondta neki a tiszt, mire a gyerekkisasszony elébe toppant.

- Na jó. Hát igen, egy feltétel alatt.

A kis aranyos lovag a kardját a karja alá fogta, készülvén már az utczai tánczra:

- Teljesítve van már az is. Mi az?

- Ha egyenesen az oltár elé tánczoltat.

Ne tessék elhinni, hogy az édes gyermek ezt nem komolyan mondta. A kis tiszt mindjárt leeresztette a kardját és most már ő felelt így:

- Mit gondol?

S a leány visszaadta neki a sértést nagy nevetve:

- Maga a gyáva.

Csak a történeti hűség kedvéért fűztem hozzá ezt a kis intermezzót az elmondandó történethez a Margit-keringőről, mely varázslatos nagy hatást tett friss kaczagó melódiáival. Nem a sablonos táncmuzsika volt ez, valami új csodás dallamjáték, meleg és csattogó, lágy és viharos, suttogó és zengő melódiák édes hullámsága, melyből egy boldog szív mondhatlan kéjes örömeit hallja és érti meg az ember.

Mindenki akarta ismerni az új dalt, és a szerzőjét. Kisvártatva tömegesen rohanták meg az emberek a vörös karmestert.

- Mi a neve a dalnak?

- Margit-keringő.

- És a szerzője?

A vörös karmester titokzatosan hunyorgatott és hajlongott.

- Igen sajnálom, hölgyeim, a szerzője ismeretlen.

Tély István a karomat elkapta és mintegy a karmester titkolódzó szavaira felelve, jelentősegteljesen súgta nekem:

- Te, én ismerem.

- Ismered a Margit-keringő szerzőjét?

- Ha mondom. Az emberek nem tudják. Persze. Gyere velem, elmondom.

A kiosk előtt letelepedtünk. István rágyújtott és sürgetésemre elmondta a következő történetet.

*

Volt egy báró, ismerted: az öreg Faun, te is ott voltál a temetésén és megcsodáltad a feleségét, a felséges, komoly, arisztokrata dámát és - Margitot. Ugy-e, hogy csodás szürke haja volt a kis baronessnek? Bálványnak való erős, bájos szőke lány volt. A báró-ház a városi társaságban olyan volt, mint egy sziget, melyet a kék tenger vesz körül, amiből a Faun-féle arisztokraták ereit táplálják. Poshadt, sűrű, lusta, - de kék a színe. A többieket azonban hagyjuk. Margit baronesszel akarok csupán foglalkozni. A híret talán hallottad. Nagyon is híres lett aztán a szép baronessa, akinek nem kellett semmiképpen a Draskievicz lovag, ámbar ez állítólag Morvában három, milliomos öreg nagynénjének életbenlétét igazolta és ki tudott mutatni egyelőre tizezer forint évi apanázst. Ezenfelül harmincz éves volt, csinos fiú, de vékony és igen hegyes hangon beszélt. A fuvolahangú Draskievicz Fedor lovag hamarosan eltűnt a láthatárról.

Minek nyújtsam: ekkor már megvolt a nagy baj a Faun-báró házban. Margit baronessa meglátta valahol - talán egy bálban, talán csak a minden plebejusokat tőlük elszigetelő kék tenger partján andalogva - meglátta Baár Péter ulánus hadnagy urat. Baár Péter feltűnő érdekes fiatal tiszt volt. Annakelőtte bírósági jegyző volt és addig bámulták a vitézi alakját és a daliasságát, férfiúi szépségét, hatalmas vállait, délczeg testtartását, míg aktiváltatta magát. A festői ulánus tiszti ruhát választotta és a szőke nagy lajdinant a legszebb ember volt az ezred tisztikarában.

Festők pingálnak ilyen erős, szép legényeket: nagy fejét hullámos, fényes, ezüstösen szőke haj takarta, szemei kékek és lányosan melancholikusak, aminek igéző varázsa volt az asszony-népre. Szóval feltűnő tiszta, szép dalia volt a fiatal ulánus és Margit baronessa szívébe emésztő nagy láng gyulladt az erős, délczeg ember iránt.

Nem birtak vele, Margit baronessa még gyermek volt úgyszólván, de a kék vér minden uralkodási vágya, minden akaratossága és szenvedélye benne volt az ő nagy szerelemre gyulladt szívében.

A szép erős ulánus tiszt, akit most aktiváltak éppen, arra ment és Margit oda vonszolta anyját az ablakhoz, hogy nézze meg Baár Pétert, akit ő választott és kimutatott rá:

- Én ezt akarom!

Persze, a született Bojárdy Melanie grófasszony rettenetesen felháborodott és mindenféle klastromokkal és nagybácsikkal fenyegetőzött. Mit gondol ez az örült leány? Mit akar azzal a

szegény tisztel? Az apja útbiztos Sárosban, az anyja durva csipkéket készít szegény házalóknak, ilyen családba akarja vinni a Faun-nevet ez a hóbortos Margit. A szikláncsi Bojárdy Gábor gróf, a legidősebb a dinasztiában, erősen fogadkozott:

- Majd beszélek én a fejével.

Azonban Margit fütyült az öregnek és minden őseinek, akiket a vén ember a czínteremből rendre előszólított kisértetül az akaratos Margit megfélemlítésére.

- Bácsi, maga ehez nem ért. Maga menjen haza a lovaihoz.

Margit ezt mondta a sok prédikációra, szembeszállt a püspök nagybácsival, az ország minden részéből elősereglett nagynénivel és csak mondta a Baár Péterre, a sárosi útbiztos dalia fiára:

- Nekem ez kell!

Nagyszerűen viselte magát az a lány. Az öreg asszony úgy őriztette, mint egy rabot. Az hallatszott már, hogy elviszik valami hegyháti kolostorba ráijesztés végett, de ezt megelőzte Margit egy oly nagy skandalummal, melyre az öreg Faunok és az összes Bojárdyak, akik valaha voltak e földön, háromszor megfordultak a sírjaikban és tán fel is jajdultak.

Margit baronesse és Péter Apolló - így hívták a feltűnő szép daliát a városi asszonyok - nagyon értették már egymást.

Hiszen a szerelmesek a sóhajok láthatatlan szövetéből, összeszövik az ő kábeljüket és mesésen titokzatos hangon üzengetnek egymásnak.

Margit egy este fölvette a Linda madmoiselle - a vén hű francia társalgónő - kabátját és a nagy feketetollas kalapját és mint egy ketreczből szabaduló vadmacska kiszökött a kapun és egyenesen elment Péter Apollóhoz, aki már várta.

Apolló úr lángolva és összetett kézzel ment elébe:

- Oh, oh, kegyed az kisasszony?

A nagy délczeg legény nem tudott egyebet hebegni, egész testében reszketett. A lány ledobva magáról a bő kabátot a földre, a karjaiba szaladt a tiltott boldogság örömről kiáltozva:

- Itt vagyok! Ugy-e Péter, hogy eljöttem.

Úgy beszéltek aztán, mintha minden nap beszéltek volna egymással, úgy hajtogatta le a lázas vágytól, szerelemtől égő bájos arcát a lány a tiszt széles mellére, mintha sokszor, igen sokszor hallotta volna már olyan közlelő a szép dalia szíve verését.

- Mi lesz ebből? Minő botrány. És én vigasztalhatatlan leszek, ha én miattam...

- Ej, csak hagyja. Az kell. Az segít - szólt Margit elszántan, - csak ez segít. Gondoskodtam róla, hogy megtaláljanak.

- Ide jönnek?

- Igen, egy óra múlva. És látnak. Ezt akarom!

Az ulánus tiszt, mint egy gyermek a szent előtt, leborult a leány lábaihoz, az pedig kaczagva kuporodott le hozzá, mikor ömlengeni kezdett a boldogságról... És ekkor jöttek: az öreg grófnő, a Bojárdy Zsizi, egy agg legény a grófi családból, egy benedekrendi pap, a ház szentje, a Linda madmoiselle s még többen... Az utcán is tudták már az emberek, hogy most viszik haza Péter Apollótól a kis baroneszt. Szép kis menet volt, képzelheted.

De jól számított a lány. Az ulánus tiszt másnap megjelent a kastélykapunál és mint a rejtelmes vár mesepalotája, kinyílt előtte a kapu és a bűbájos kisasszony szaladt elébe:

- Lásd lovag, megnyertelek.

Az esküvő megtörtént, anélkül, hogy a mesalliansztól, a kékvérű család valamelyik tagját a Lajthán innen, avagy a Lajthán túl, mert ott is voltak elszórtan, a guta megütötte volna.

Megjegyzendő, Baár Péter otthagya a katonaságot, mert így akarták. Ő már most igen nagy úr, ámbár, mint most kiderült, az öreg Faun báró is csak némi töredékét hagyta hátra annak a vagyonnak, amit az ősei összeharácsoltak és kikunyoráltak a sokféle királyoktól. Egyébként ez mind mellékes. Most kezdődik, ami csodálatos és az asszonyi lélek titkos redőjébe enged mélyen belepillantani.

Éltek, éltek, éldegéltek a fényes fészken és csodálkozol mindjárt azon, amit mondok: ez a szerelmi házasság, mely két rajongó fiatal szív nagy, olthatatlan vágyakozásából és tüzéből fakadt, - egy csöppet sem volt boldog. Azaz, hogy egy kicsit igen. Míg a szomjas ember nagy mohósággal eloltja szomját a kristály tiszta forrásból.

Baár Péterné, aki ezen tisztos nevével csak tekintetes asszonynak hivatta magát, míg ivott a szerelem kristály forrásából, nagy boldogságtól dobogó szívvel, megdöbbenve nézte a férjét, amikor az a boldogságtól sírt.

- Te sírsz, hát mért sírsz? kérdezé egy napon tőle.

Csodálatosan különös és szomorú látvány volt ez a szép fejű Herkules síró szemekkel.

- A nagy, hihetetlen boldogság könnyeket fakaszt a szemembe, mondá a férfi, erős szentimentális nagy fejét oda nyújtva gyöngéden az asszony kecses lábaihoz.

- Hát ilyen gyöngye szíved van neked, Apollóm? - suttogá Margit asszony.

- Igen, könnyek nélkül nem bir meg ekkora örömet.

És ezenközben, míg ezt mondá, Apolló úr oldalt pillantást vetett a tükörbe és megigazította a szőke frizuráját, melyet a szerelmes asszony villamos ujjacskáival felborzolt.

Így lassankint kilépett a délczeg, hatalmas erős férfitestből az asszonyok egykori puha, hiú, szentimentális kegyencze, aki nemcsak sírni tudott, hanem a keztyűbe aludt (így beszélt maga az asszony) és több pomádét és illatszert fogyasztott el ez a Herkules, mint egy demimond.

Az asszony figyelte és nézte, mint egy torzcsodát, aki az egyszerű lelkét napról-napra megdöbbenti és ijeszti bábúságával. Órákig öltözködött, tele volt aggatva a szobája tükörrel és azon időn túl, amit a szerelemnek áldozott, mindig önmagát becézgette. A szobrász a műremekén nem dolgozik verejtékesebb gonddal, mint ahogy Péter Apolló a körmeit metszette és fényes hullámos szőke haját ápolta. A keztyű örökké a kezén volt, a piperkőcz minden komikuma rajta volt a hatalmas Apollón, aki emellett szentimentális volt, mint egy regényes lánylélek. Oh, csoda, csoda: ekkora erős férfitestben ennyi édes lágyság, komikus kaczérság, gyermekes hiúság és mindez előbb megdöbbenéssel, aztán idővel haraggal tölté el az asszonyt, aki a megrázó csalódástól lelkében átalakulva kérdezé gyakran önmagától:

- Oh, jaj, hát ez az én férfim? Ez az én oroszlánom?

És mi lett a szerelemből? A szenvedélyes fiatal asszonyt, aki az erős nagy ulánus tisztben a hatalmas férfit szerette meg, az uralkodó férfit, a piperkőcz lány Apolló édes, émelgyős epekedése hidegen hagyta már és egyszer ellökte, amint ott a parfümös bajuszú Herkules nyögdecselet és rákiáltott:

- Ki vagy te?

A férfi ijedten nézett reá.

- Margit! Milyen kérdés!

Ki kellett törni ennek a drámának. A kis gyermek, - mert már az is volt - felsírt a szomszédos szobában, mikor Faun Margit ezt mondta az urának haragosan:

- Te nem vagy az, akit én megszerettem.

- Margit! - kiáltott fel az ember síránkozó hangon, - így beszélsz velem, aki imádlak? A régi szerelmesed...

- Nem vagy az, nem vagy az!

- Az vagyok!

- Nem. Hát nem látod, hogy nem tudlak már állni, te pacsulis Apolló, férfi vagy te? És szerelmet is keztyűs kézzel kérsz!

A férfi talán haragosan kitört erre? Azt gondolod? Nem, Ő sírt, esengett, ami még jobban felbőszítette az asszonyt, hogy az ő oroszlánja, mikor verik, sír, mint egy kölyök. Ezek a jelenetek ismétlődtek. Ez lépett a szerelem helyébe. Az asszonynak nem kellett a szenvedő Apolló és megtámadta újra és újra:

- Megcsaltál!

Igaza is volt, megcsalta. A hatalmas nagy erős ulánus tiszt megcsalta, mert ő egy pipogya piperkőcz, aki ifjonti legényke korától kezdve bálványa volt az asszonyoknak. Szóval, adta a férfit és ime egy beteges lány-lélek van a hatalmas férfitestben, akit ellökött Margit magától és midőn ez védekezett, szenvedélyesen rákiáltott:

- Ah, az ostoba leányt megcsalhattad, de az asszony megismert.

Hiábavaló volt minden, mert ez a hős, az Isten áldja meg a beteg szívét, nem tudott egyebet tenni, csak sírni és szerelemért esdeklett. De hiába volt már minden.

Margit csalódott lelkével egy darabig sírdogált kis fia mellett. Odajárt panaszkodni ennek az ágyacskájához Péter Apolló is, de a gyerek nem segíthetett annak a tönkrement szerelemnek a baján, aminek ő a szép virága.

Aztán elhatározta Baár Péterné, hogy legyen vége a szomorú komédiának. Vígsgát, lármát a házba! Estélyeket adott, nagyokat kaczagtak és ezenközben talált egy férfit, akihez forró és szerencsétlen szívével menekült, előre tudni való volt, hogy így lesz. Hallottad a hírét a Fand Ádám doktornak? Ez volt. Ez nem volt tejarcú Apolló, akinek a tainje rózsalevélből való, hanem egy fekete, szikár ember, már negyvenes, de érdekes sötét szemű férfi, sastekintettel, erős, nagy ívű szemöldökkel. Tudós volt, mint mondják és nagy karakter, azonban arra volt lelke, hogy elszerette a legjobb barátjának a feleségét. Ami gentlemanek közt nem szokott tisztességtelen számba menni. Hát vigyázzon kiki a feleségére. Fand Ádám brutális ember volt és rémes dolgokat mesélnek erről a szerelemről.

Az asszony örült volt. Ez az uralkodó férfi kellett az ő lelkének, mentől jobban érezte ennek a fekete rút embernek a hatalmát, annál inkább idegenkedett a szegény, lány Apollótól, akinek nem tudta megbocsátani, hogy megcsalta. Csak sír ez, inkább kínozná, ütné az ostoba. Mert van egy fajtája az asszonynak, aki inkább eltűri az imádott férfitől a verést, mint a sírást. Ebből az asszony-törzsből való Margit, aki már most megtalálta az emberét, akinek a szerelme emésztő vihar volt és nem édes könyeső.

A szegény Apolló nem tudott semmit. Az asszony, ime, hogy bekösse a szemét, alakoskodott és nem bántotta már. Ő, míg Margit odajárt a kedvesénél, édes szonátákat játszott keztyűs kézzel és énekelt is hozzá, ha egy kis kedve volt mulattatni azt a drága csöpp fajankót, akivel a szomszéd szobában gügyögött az öreg dajka.

Ez az állapot se sokáig tartott. Margit nagyon leromlott. Úgy összeégette a szerelem, hogy a szép büszke deli asszony, egy sóvár szenvedő lénynyé lefogyott... Mondják, hogy ekkor már harcot folytatott a Fand Ádámmal, akibe egyszerre beleszállt a jólélek és megsajnálta Baár Pétert, mikor az sírva panaszkodott neki, hogy boldogtalan. Az asszony elhidegült iránta. Ekkor ezt mondta Ádám az asszonynak:

- Nem jövök többet, béküljünk ki a sorsunkkal.

Az asszony kétségbeesve tördelte:

- Az nem lehet, az nem lehet!

S mikor az asszony rákapaszkodott, brutálisan ellökte. De még egyéb is történt. Fand Ádám betartotta a szavát. Nem jött többet. Hát Margit ment el hozzá. S azt a hihetetlen dolgot beszélte erről a találkozóról, hogy Fand Ádám szörnyű brutalitással üzte el az asszonyt és másnap elutazott. Bezárta a kapuját. Valahová a Rivierára bújt el, az asszony pedig azon az éjszakán nem ment haza, hanem elutazott az anyjához.

A botrányról csak suttogva beszéltek. A valóságot nem tudta senki se a szereplőkön kívül. A férj se. Persze, hogy az se. Csak azt, hogy elment haza Margit asszony a bárói házba. Pedig éppen most nevezték ki Baár Pétert bírónak. Már korábban elhatározta, hogy hivatalt vállalt, mert az apanázból nem telik a nagy életre. Sok pezsgő fogyott utóbb.

Az öreg báróné kétségbeesett e gyalázatra és íme, a Faun és a minden más ősök valamennyien újra megfordulának, de ezúttal már hatszor, a sírjukban. A szökött lány, im szökött, asszony. Micsoda gyalázat. Ebben a teremtésben benne van a nagyúri ősök minden bűne. Másképp nem lehet.

Baár Péter megrendült mélyen. A szegény szép ember leborult az asztalra és sírt. Odament a másfél éves Peti fiához és elpanaszolta neki az anyja bűnét.

- Elment mama, édes pintyőkém, elment édes mama.

Lehúzta a keztyűjét, megigazította a haját és leült az íróasztalhoz és sírva írt levelet a Margitnak. Egész költemény volt az, mely azzal végződött: „Margit gyere haza, Peti sír.”

Margit nem jött haza, hanem erősen ragaszkodott a válópör megindításához. De azért elolvasta a szegény pipogya Apolló síró leveleit, melyek egy húsz éves gyermekfiú szerelmi epedésével voltak telve: olyanok voltak.

S egyszer csak jött az Isten és csodát mutatott. Margit halálos betegségbe esett és elment az ágyához virrasztani a lágyszívű Apolló, aki hosszú, szomorú éjszakákon át ápolta a hűtlen asszonyt. Hogy ápolta! Senkit se engedett mást hozzányúlani. Sok éjszakán nem aludt már. Lefogyott a szép Apolló egészen. Nem gondolt most semmit a keztyűvel. A két hét előtt felkötött nyakkendője volt rajta mindig. Azóta nem kérte elő a parfümöt. Az arany inggombjai kihullottak és az egyik ott csillogott az ágy lábánál.

Hidegvizes ruhákat csavargatott a finom, fehér kezével, mely egészen kicserepesedett. Szemei vörösek voltak és a haja rendezetlen. A tükörbe se nézett egyszer se. Csoda, csoda. És boldog volt a szegény lány Herkules, ha az ő hűtlen haldoklója lázalmában rávetette a tekintetét és nem utasította vissza az ápolást.

A reggeli nap, mely beszállt az ablakon, ott találta mindennap az ő virrasztó alakját az ágy előtt. Gyöngéden takargatta a beteget, leste a lélekzetét, hallgatta a szívverését, miközben fonnyadt, elhalaványult az arcza, mint a betegé, a szemeit sötét karikák gyűrűzték körül. A gallérja gyűrött volt, a czipője tisztítatlan és csak szakadatlanul csavargatta a jeges ruhát és adogatta betegének az orvosságot. A századik ember se tartaná ki, olyan csodálatos erős volt Péter, már két hét is elmúlt ebben a virrasztásban.

Alig ismert volna rá az ember Baár Péterre, a szőke hajfürtök a két halánték oldalán megfehéredtek a harmadik hét éjszakáján... és mikor ezek a fehér hajszálok mutatkoztak: Margit állapota jobbra fordult.

Eszmélve, alig ismerte fel a zilált hajú, beesett arcú urát az ágyánál.

- Te vagy, Péter? susogta.

- Én vagyok Margit.

- Megváltoztál, - rebegette alig hallható szóval az asszony, és vékony kis kezét a férfiében nyugtatá, miközben újra megszólalt:

- Peti fiam, jól van-e?

- Nem láttam, mióta nálad vagyok.

Fellobbant ijedten a beteg szeme.

- Eredj haza gyorsan hozzá.

Baár Péter, a pipogya Apolló nem várta be Margit teljes felgyógyulását, elútasztott mindjárt haza a kis fiához. Olyan szomorú, lefogyott hős volt ő már. A hű dajka csaknem sírva fakadt, mikor meglátta. Ettől fogva Péter mindennap várta Margitot, akinek haza kell jönnie. A fölépült asszonyt elővette a család, a püspök nagybácsi és a többiek:

- Eredj csak haza, nézd meg az urad ősz hajszárait...

Baár Péter, az egykor hatalmas szép Apolló ott ült a zongoránál összetörve és egy mesésen szép dalt komponált. Azt nem is mondtam még, hogy ritka zenei talentuma volt, zseniális zongorázó... A kis Peti poroszkált mellette, az apja egyik manchettájával gurigázott.

Mindennap ezen dallal várta az asszonyt.

És egy napon nyílik az ajtó és megjött az asszony. Egyik se a régi már. Margit fájdalmas lemondással nézett Péterre és megszólalt:

- Péter, hazajöttem.

Az felelt boldogan:

- Vártalak.

Aztán az asszony az ő hű lefogyott Apollójának a fehér hajszálok közt babrálva, elérzékenyülten rebegette:

- Te mégis erős vagy, Péter. - És a szőnyegről felkapta az ölébe a kis fiát és oda állt a zongora mellé.

A férfi pedig nyakkendőtlenül, kúszált hajfürtökkel, ragyogó szemekkel, boldogan játszott újra és újra azt a csodás dalt, melyet hazajött hitvesének tiszteletére komponált és melynek édes, lágy, suttogó, majd viharzó melodiáiból egy boldog szív mondhatlan nagy örömeit hallja és érti meg az ember.

Czigány-lelkek.

- Lili mama, téged a lelked bánt.

Ördög András évelődött a nyugdíjas divával, aki ismételten emlegette, hogy „igen bizony, jó fiúk, az én leghűbb kedvesem Jancsi volt, a fakó Jancsi, aki mindössze huszonhat éves volt, mikor meghalt, jó azonban, hogy meghalt”... s ezenközben a rozoliós pohárból újra egy kicsit-kicsit csipentett.

Nem feleltek rá a vendégei. Gondolták a fiúk: Lili mama nem lesz már okosabb semmiképen, mert az ő rizsporos fejével és babonás, félkegyelmű lelkével ő immár azon tündéri világban él, ahol a mult kedvességei, mindenféle örömei és csodái vannak összehalmazva és azok közt rajongva elbabrál az egykori ideál, a megkopott, meghóbortosodott bálvány... Itt akadt rá a szegény kórista legény huszonhét éves lelkére is, az egyedüli imádójára, aki megmaradt neki ifjan, hűen és becsületesnek és elkísérte ide a szürkülés magányába és akit a gyermekes lelkű vén diva most sirat csak - egy kicsit elkésve - és dicsőíti, mint egy tündér-lovagot.

- Ez ám a hű férfi, ez a halott.

- Ugy látom, diva - kiáltott fel dévajkodva Ördög András - a kóristád lelkével üldözöd most az egész férfinemet.

Lili mama kaczagott rá:

- Ostoba vagy, Andi. Biz' az úgy van, kitapasztaltam, ez a férfi-hűség.

Aztán rátette a férfi vállára a kezét:

- Hát nektek nincsen ilyen kedves czigány-lelketek a multból?

Ördög András nevetve rázta a fejét, miközben feldöntött egy poharat, azonban ezúttal megszólalt a czigányczimboraság leghallgatagabb tagja, Bondy Gusztáv:

- Nekem van, Lili mama! Meg akarsz vele ismerkedni?

Az asszony melléje szállt, feltérdelt az üres székre és a vén legény szürkülő dús haját pajkosan borzolgatva, könyörgött hozzá.

- Bondy lelkem, mondd el a meséjét.

- Ohó - mondja a férfi - nem aféle mesés lélekidézés ez - igaz valóság.

- A te szavad tizenhárompróbás... Csitt fiúk - röpködött a keze a társaság fölött a divának - halljuk a történetet.

Bondy hozzáfűzte a szavát:

- A hű szeretőről, az asszonyról.

A cimborák felélénkülve kiabáltak: „Halljuk! Hanem előbb ezt a csöppet!” Ittak és fényes szemekkel néztek egymásra. Egy csillogó molypille hánykolódott a lámpa körül, Lili mama rácsattintott és odakuporodott Bondy mellé, aki rákezde:

- Volt egy szép kedvesem. Elhihetitek, hogy volt, azt is, hogy szép volt.

Bólintottak. Lili mama türelmetlenkedett: „Ne cifrázd.”

- Ha mindjárt félbeszakítasz, annál hosszabb lesz. Mondanom sem kell, hogy hű is volt Madlén. Én ezt a nevet adom neki, mert a halott nevét nem akarom emlegetni.

- Meghalt? - pötytyentette bele a részvétet a diva.

- Meg ám, hiszen mondtam, hogy igen. De hogyan halt meg, barátim. Ah, Madlén a huszonkésztendősi liliumtestével és okos és szenvedélyes cigány-lelkével maga volt az asszonykép csodás típusa. A szépségei mesésen igézőek valának és elbájoló volt benne és rajta minden: madárfürge froufrous feje, gyermeteg, édes kék szemei, melyekben a pogányul csábos tüze égett az örök szerelemnek, piros volt a szája, mint a friss vér, eleven, jókedvű mindig. Hát a lelke, barátim! Bolondosan asszonyos volt a lelke. Imádandóan gyámoltalan, kissé cigánymódra hanyag, de tiszta, mint a pohárban a víz... A narancssárga csipkék közt olyan volt a feje, mint a minőt a rokokó-képek Pompadourjainak festenek és akkora lábacska volt, mint a hüvelykujjam...

- Bolond, te még most is szerelmes vagy belé - ékelte cinikusan a történetbe ezt a megjegyzést András. Lehurrogták. Lili mama neheztelt és kiabált:

- Hát azután? Ha szerelmes is? Van szíve Gusztinak hozzá való...

Bondy biczczentett a fejével, hogy köszöni a jó hajlandóságot és folytatta:

- Okos is volt Madlén és ha nem hiszitek, hogy a hüvelykujjamnál nem volt nagyobb az én okos Madlénem lába, gyertek egyszer hozzám, az íróasztalom legdrágább díszé az ő kis fehér selyemcipellője, melyben utolszor bálban volt. Akkor hült meg szegényke. Akkor szálltak a halálrózsák fehér arczára.

Lili mama már pityergett.

Az istentelen Ördög Andrásnak megint volt megjegyzése:

- Abba a kis cipőbe sirod bele a könyeidet, Guszti! Hisz te egész regényhős vagy!

- Eredj a pokolba, te pogány, rivallt rá a diva és közelebb kuporodva rimánkodott: - Beszélj csak, fiam...

Bondy mondta tovább:

- Nem akarom elmondani mennyi költészet, mennyi bűbáj volt Madlén lényében, azonban eszembe jut mégis egy kis éhes fehér czicza, akit egyszer az utcáról hozott be az a lány a selymekendőjében: „Ott ült szegényke a pinczeablakban... Még tán szopós, nézd te, milyen édes, fázik is a bolondoska és bizonyosan éhes... Fogd csak, míg tejecskét hozok, de ne olyan erősen, te kegyetlen... A kis fiadat majd hogyan fogod tartani?” Így fogta pártját Madlén a kis fehér bestiának és elhanyagolt miatta mindent...

- Téged is?

- Engem nem. Mégis valami különös érzés támadt egyszer bennem. Rájöttem hamar, hogy féltékeny vagyok. Az ember nem is gondolná, milyen ostobaságból támadja meg az embert ez a csúf állapot. Az volt: féltékenység. Jöttél te is András, a Norbeth Géza és a többiek, ugy-e, hogy olyanok voltunk, mint a pajtások? Hanem egy huszár... Az ördög vigye. Madlénre vigyázni kezdtem. Mindig vigyáztam rá azelőtt is.

- Pfuj! Leskelődtél? A diva volt az, aki megbotránkozott.

- Nem, Lili mama, csak féltettem a kedvesemet. Általában nekem különös nézeteim vannak az asszony megőrzésében. Nem követem azokat, akik dőrén kérkednek, hogy a jó asszonyra nem kell vigyázni. Ördögöt nem! Elbizakodottságnak, ostobaságnak tartom ezt. Higyjétek meg czimborák, én szeretném meggyőzni róla a társadalmat, hogy ez veszedelmes ige, a házasságtörési drámák nagy hányada azon dőre hitből támad, hogy az asszonyra nem kell vigyázni, amelyik asszonyban megvan a rossz, őrizhetik azt... Ostobaság, hiú, önhitt emberek találták ki. Az asszonyra mindig vigyázni kell. A legjobb asszonyra is. Az alkalom gyalázatos csábító, nem

akar a világ erről mit se tudni. Az udvarló pedig, ha van egy kis trainje és romantikája, a férjnél mindig előbbre van egy lófejjel. Az asszonyra vigyázni kell, mondom. Én a magam részéről csak az olyan asszonyt értem ez alatt, akit szeretünk.

- Ez betegség volna, hé! dörmögött András és Lili mama tétovázón bólintott. Nem volt még tisztában a dologgal, mit akar Bondy kihozni?

- No...

- Férfias okosság, - riposztrozott az elbeszélő. - Hány házasságtörési drámának vennék elejét, ha az asszonyt meg tudná őrizni a férj? Soknak, soknak, mondom. Ne gondoljatok bolondot. Nem ostoba féltékenységet értek én vigyázat alatt, vagy pláne üldözést, leselkedést. Akit szeretünk, azt féltjük, arra vigyáznunk kell. Aki nem félti a kedvesét vagy a feleségét, az nem is szereti. S ez alatt azt értem, hogy örködik fölötte, foglalkozik vele, gyöngéd szeretetteljes, nem komisz soha, a haragjában is férfi, szóval, czimborák, ha mindig megmaradt bennünk valami az udvarlóból, nem csal meg bennünket az asszony soha...

- Éljen, Éljen! csengett a hangja a divának, - Guszti becsüllek, igyál velem!

Kocshintottak, mindnyájan ittak, nevettek, de Bondy komoly maradt és átszellemülve, hévvel folytatta:

- Az asszony, pajtások, akármilyen fifikus teremtmény, csak gyöngé lény. Vigyázni kell arra. Nézd diva, ha teli van a tárczám bankóval, az jó dolog és szeretem nagyon. S ha tudom, hogy a szép papiros-angyalok garadában vannak a zsebemben és pláne tudom, hogy az egész vagyonom, valami ösztön nyilvánul bennem, - még a becsületes emberek közt is - mely arra erőszakol, hogy odatapogassak a zsebemhez: ott van-e a tömött tárcza? Megvan-e? Jó helyen van-e? Ösztönszerűen vigyázok rá. Hiszen az egész vagyonom. Nem így van-e? Így. Hát az Isten áldja meg a döréket és önhitteket, akik az asszonyt az udvarlók kezére játsszák csupa bizalomból és közönyből: ha a pénzemre vigyázok, talán csak illik az asszonyra is vigyázni, megnézni, hogy a helyén van-e? Nem lopnak-e belőle? Igen, barátaim, akit szeretünk, arra vigyázni kell!...

- Eszem azt az aranyos szádat! kiáltott fel elragadtatva a diva és az ujjával csókot dobott Bondy felé. A többiek összenéztek. Mindig ilyen nagy ideálista volt Guszti. Különcz. Hadd beszéljen. Ezt a párbeszédet váltották.

Bondy még tódította:

- De ha már benne vagyok, azt is megmondom, hogy három klasszisba osztom a megcsalt férjeket. Hát hiszen kivételek vannak. Ezekről a kevesekről nincsen szó. De a három főcsoport: a számár, a durva és a jellemtelen. Gondolom, ebből a három fajtából a legtöbbet találni. A számár, aki megházasodik és társadalmi illendőségnek és bontonnak tartja legényeket invitálni a házba, akik eleinte jönnek mikor az úr is otthon van, aztán jönnek, mikor az úr nincs otthon és egyszer csak akad egy snájdig, lelkes és romantikára hajlandó erős, kedves legény, aki el tudja játszani a Kreutzer-szonátát és így tovább.

- Hát a második? - szólt valaki közbe.

- A második fajta, az erőszakos, durva. - Káromkodik, mint a kocsis és alkalomadtán az asszonynak az öklét is mutogatja. Azonban arra van gyöngéd lelke, hogy a csinos szobalányt megölelje. És ha ezt az asszony megtudja, ah, oda van annak a lelke. Mi lesz ennek a fiatal léleknek az idealizmusából? Keres más világot, jön a gyöngéd, romantikus szavú, finom lovag, akár czivil, akár sarkantyús, de ideálnak való, aki nem disznócodik...

- S a harmadik?

- Ennek barátom a természetrajza rövid: gazember. Gyáva is, gonosz is és azt látja a tiszta asszony, hogy útalatos az ő urának a lelke, útalatos a teste és megvetik az emberek...

- Na, de tán van még egy negyedik fajta is, akit annyira se becsül az asszony, mint egy meg-rokkant kopót a vadász... szólt most közbe kedélyesen Ördög András.

- A negyedik? - sürgette Lili mama.

- Aki kitánczolta magát a legénysorban és nem tud már kemény csókot adni.

Vidám koczintás után sürgették aztán Bondyt:

- Hát Madlén! A szegény kicsike egészen lemarad. Mi történt Madlénna!

- Mondom. Voltaképpen mindez idetartozott Madlén esetéhez, mert mint említém, én ugyan drága hölgyemet őriztem, mégis gyanum támadt. Jött a gyanú, mint a felhő. Tudja isten honnan támadt. Madlén olyan volt mint egyébkor. A czimboráimmal csak úgy bolondozott, játszott, mint azelőtt. Különösen kedvelt egy őszinte jó huszár-fiút. Szőke, kékszemű gyerek volt. Igazán csak gyerek, merész, mint egy fiókkeselyű és mégis csupa lányos lágyság volt az egész karakterében és arcában. Vigyáztam, sokszor szabadjukra engedtem őket. Játszottak mint a vadgalambok, de ha játék közben a kedves ficzkó Madlén kezéhez ért, düh fogott el. Ezt nem tudtam leküzdeni. Ez a szerelem volt. Tán jól esett Madlénna, hogy látta. A szerelmes asszony boldog, ha kedvese kicsit féltékeny. Ez jó próba... A szép kis huszár sokáig kint volt, de sohasem bántottam Madlén, mert gyanumat semmi sem igazolta. Én hívtam újra a kis vitézt, ő jött...

Madlén egyszer szomorúan fogad:

- Nézze, Bondy, a mi kis Viktorunkat áthelyezték. Sírni tudnék.

- Na még az kék? A katonáért.

Madlén felugrott és keserves sírásban tört ki:

- Az én kedves játékosomért. Azért is megsiratom!

Mit feleljen erre az ember? Hát sírjon Madlén. Vigye az ördög a kis játék-vitézt. Csakhogy elment.

- Hál' isten! - sóhajtott bele, kibékülve az állapottal a diva.

- De jött a másik, - folytatta Bondy.

- A másik?

- Az ám. Egy gyalázatosul gazdag ismerős, akire még inkább féltékenykedtem. Olyan őszinte volt Madlén, mint egy havasi pásztor leány. Egyszer a nyakamba ugrott és azt mondta, hogy Grilyan ur velünk akar utazni a Rivierára... Vegyük magunkhoz.

- Na de ilyet, Madlén! Elment az eszed, kedvesem, ezt a Ramses-szakállu unalmas bankárt utitársul.

Madlén rágyújtott egy illatos cigarettára:

- Barátom, te nem méltányolod ezt az embert.

Odatérdelt elé a pamlagra, a karomra könyökölt és édesen nevetett:

- Kedvesebb mulyaságot kívánni sem lehet, ha az ember kacagni akar. Megmondom neki, hogy szerelemről beszélni tilos és ha brilliantjait otthon nem hagyja: megmondom neked.

- Hát már mutogatta?

- Még nem láttam. Hanem azt mondják, hogy olyan nagy brilliantjai vannak, mint a mesebeli bolygó zsidónak.

- Kergesd el, Madlén.

Madlén elkergette másnap Grilyan urat...

Mindig féltettem, mert csodálatosan ígéző volt. Mindig féltettem, mert láttam, hogy az emberek vágyakozva néznek reá, dühre ingerelt egy vágyó férfiszem, mely messziről kísért. Ah, ez is akarja! Az is szeretné! Voltak barátaink azután is, akiktől féltettem és a gyanú különösen az utóbbi időben mind erősebben kínozott. Anélkül, hogy biztosat tudhattam volna. A kétség mardosta szívemet. Ha nem láttam, telegyűlt a szívem feketeséggel. Ha belenéztem tiszta világoskék szemébe, csodálatosan megtisztultam minden gyanútól. Már akkor hittem neki. De nemsokára újra megrohantak az ördögök. Gyalázatos dologra vetemedtem. Az ördög vonszolt bele. Leskelődtem már. Ez a szennyfoltja volt szerelmemnek: leskelődtem.

Volt egy daliás szerelmes művész ott a városban, aki a pánczélinges lovagjaival megkörnyékezte Madlén álmait. A rajongó asszonyi lélek a művészt feltűnően kitüntette. A merész legény odajátszott Madlén páholyába és hogy mondta Hamlet király szellemének, hogy csak beszéljen, a lelke csüng minden szaván, holott a gazficzkó a mi páholyunkon csüngött. Régebbi ismerősök voltunk, eljárt hozzánk és én férfiasan adtam a közönyös lovagot, miközben már erősen gyötört a féltékenység.

Hát lesbe állok, gondoltam. Komiszság, de nyugalmam követeli. Valami bál volt. Az utolsó bál, az utolsó dalok... Madlén olyan volt, mint egy gyermek, édesen pajkos és sokat tánczolt a művészszel. Azt hittem, ezen az éjszakán megbizonyosodom, megfogom az én bolondos, kedves kis hősnőmet, aki beköti a szemem.

És, mikor meg akarom fogni, mikor meg akarok bizonyosodni: hű-e vagy csalfa lélek az én Madlénem, hát - a szegény teremtés - elfehéredik és meghal.

- Ah, minő helyzet! jegyezte meg az egyik czimbora a sorból.

- Kegyetlen helyzet volt, igaz, folytatta Bondy - hát elképzelhetitek: sírnom kellett a haldokló lány mellett és kínozott, ingerelt az a gyűlöletes érzés, hogy ime most semmit se tudok meg. Hátha Madlén hűtelen volt, hátha nem érdemli meg az én sírásomat.

Milyen semmivé lett a kis eleven Madlén. Bágyadt, kialvó szemei megadó hűséggel és bánattal néztek reám. Felkúszatta sovány karjait a nyakamra és húzott le magához.

- Csókolj meg barátom és mondd, hogy szerettél nagyon mindig és szeretsz ma is nagyon.

Mondtam meghatottan, de ezalatt rágtam a lelkem a kétség. Elmegy most Madlénnel együtt a sírba a titok, melynek mérgé itt marad a szívemben. Nem ápolhatom Madlén emlékét tiszta kegyelettel. Hidegség szállt a szívembe az örök kételylyel: nem csalt-e meg? Hű volt-e mindig? Örült önzés, a becsület, a hiúság féktelen követelőzése volt ez. Hiába. Sírnom kellett, de a könnyeim nem voltak egészen őszinték, bennök volt a kétség.

- Isten veled, jó uram, kedvesem, te jó voltál...

Ilyen borzalmasan józanul búcsúzott tőlem Madlén... Elfordultam, a könnyeimet törülgetve.

- Szegény lélek! könnyített a szívéen Lili mama.

- Szeretnék költő lenni, - folytatta Bondy reszkető hangon - megható dalba foglalni a haldokló Madlén szépségét, a nagy gyászt, ami a haldoklás ezen rémes pillanataiban következett.

- Mi volt?

- Mi történt?

Bondy szaggatottan folytatta:

- Madlén intett a kezével, hogy távozzam.

- Kiküld? Miért küld el engem?

Egy rokona, a hú Blandel Hedvig és az ápolónő voltak vele. Hedvig lehajolt a haldoklóhoz és hallgatta.

- Valami titkot akar reám bízni, - súgta nekem, hogy Madlén észre ne vegye, - Hedvig rokon.

E vallomás megütötte a szívemet. Valami titkot akar elmondani Madlén. Búcsút intettem feléje és kimentem lassan az ajtón. Kétségbeesve töprengtem odakint. Mi lehet az a titok, amit a gyöngé asszonyi lélek nem mer, nem bír magával vinni a másvilágra?

Madlén meg akarja könnyíteni a lelkét valami bűntől, az bizonyos. Remegtem. Mi lehet az más, mint hogy megcsalt; ennek a bevallása. Oh, a halál, az kegyetlen gyóntató. Annak megvall mindent Madlén. S itt hagyja ezt a vallomást a szívemben, mint örök mérget, melytől vérezni fog. Nem lehet más...

- Egy asszonytól kitelik, kiáltott bele szenvedélyesen Ördög András. Hát úgy volt, ugy-e?

- Azt hittem, de nem úgy volt, - felelt Bondy.

Megrohanták mindannyian feltüzelt kíváncsisággal a mesemondót:

- Mi volt a titok? Mit mondott a haldokló?

Bondy megilletődve mondta a történet végét:

- Madlén utolsó szavai ezek valának: „Hedvig, hallod-e, gyere édes ide, hajolj le hozzám, így... Kérlek hú rokon, ha meghaltam, te mosdass meg... csak te. Ott van a szekrényben az én csodaszerem... egy kis tégelyben. Húzd ki azzal a szemöldökömet olyan bájos ívesre, mint én szoktam... Ah megcsaltam Gusztit... Így lásson ő halálomban is... Mint ahogy megszeretett... Ugy-e megútálna, ha...”

Megakadt Madlén e szónál és meghalt.

A cimborák felkiáltottak lelkesen:

- Ez már aztán - asszony.

A diva felugrott és ragyogó szemekkel szólt:

- De hú volt az istenadta czigány-lélek...

Kísértés.

A vonat odébb szaladt, egy feketeruhás nő ott maradt a homályban és miután a piros lámpásos embertől, aki félig alvó fejjel biczczentett a sötét váróterem felé, megtudta, hogy három óra hosszat kell várnia a teleki gőzösre, letette a lánczos kézi táskát a padra s mellé ült. Messziről még zörgött a sín, zrrr, zrrr, a szél is fújt hangosan s az asszony gondolta a kietlen, unalmas falusi perronon széthordozva tekintetét: Szegény fejem, mit csinálok én itt három óráig?

Senkit se látott, a falhoz vetette hátát és valami csendes dalt énekelgetett, de csak a fogai közt. A vörös lámpásos ember odament hozzá:

- Urasszony, tesszen bemenni, már ég a lámpás.

- Köszönöm.

A feketeruhás nő bement a terembe és itt megismerkedett Babatsóy Kálmánnal, a kis akáczfás falusi vasúti ház fiatal főnökével. Három óra hosszat beszélgettek, mialatt a főnök kétszer megfélekezett valahova sürgönyfeleletet adni, későn ment ki a hegyek alól jött vonat elé s elmondott mindent az életéről.

- Szegényke, - beszélt egyfolytában - olyan fehér, mint ez a tejüveg, hozzá nyúlni se merészelek... Csak úgy tartom szerelemmel, mint a virágot, bizony ápolgatni kell és vigyázni reá, hogy a hidegbe ki ne menjen.

- Oh, istenem, szegény jó lélek.

- Nagyon jó, hű teremtés, egy kis fehér és törekeny bájos rabszolga, aki mindig oda áll, ahol nincsen útban. Úgy sajnálom, mint egy beteg gyermeket. Annál nincs szomorúbb úgy-e bár?

- Nekem nem volt. Hiszen mondtam, egy, mondd egy napig voltam férjnél. És önöknek van gyermekük?

Az egynapos asszony kíváncsi volt a többire is.

- Nincs, felelt szomorúan a férfi, pedig úgy érzem, hogy a gyermek az igazi kapocs a férfi és a feleség között.

A fiatal asszony mosolyogva surrant át a tárgyon e kérdéssel:

- Mit csinálnak hát itt egyedül?

- Én dolgozom, ő játszik.

A feleségéről beszélt Babatsóy a barna szép asszonynak, aki csupa vér és lélek. Lángoló a szeme, remeke ő maga azoknak a szépséges, teli asszonyoknak, akik szerelemre termettek. Hódító fej, melynek vonásaiban hasztalan keresne valaki plasztikai szépet. Varázsos lélek van a homlokán, a vérdús, csigahajlású ajkakon.

A megható történetet, amit Babatsóy mondott az ő fehér, gyámoltalan asszonykájáról, érdeklődéssel hallgatta és arra élénken felelt, hogy a kis fehér állomás-főnökné mindig csak játszik.

- De jó dolga van, - mondá.

A férfi különösen érezte magát. Mintha valami eltemetett vágya és álma ébredt volna fel tetszhalotti mivoltából és uralkodik rajta. Érezte, hogy megfélekezett magáról, hogy hitvese részére és a maga részére szánalmat kér ettől az asszonytól, akit azelőtt soha se látott és lehet,

hogy többé soha se fogja újra látni. E gondolatnál az asszony felé nyúlt félénken egy kisé, de szenvedélyesen.

- Úgy-e, hogy még látni fogom máskor is?

Csodálkozva rázogatta az isteni barna asszony a fejét. Szempillái játszottak élénken nagy fekete szemén, és úgy nézett a megzavart emberre, hogy az ha tud, olvashat a szeméből, az arczáról... Ezt a gondolatot olvashatja ottan:

- De hamar megbolondúltál? A kis fehér gyámoltalan mit szólna hozzá?

Ezek a dolgok történtek sok más apró részlettel, mire lejárt az óra és jött a sebesi gőzös a szép utasért.

- Még ráér, huszonöt perczig vár minálunk.

Még huszonöt percz. Kiszaladt és kiabált a piros lámpásos emberekre: 9-es rakodni, két kocsi-kapcsolás a jobb vágányról. Mihály barátom, itt a kulcs, adjon jegyet. (Mihály barátom az ifjú gyakornok volt.) Aztán leszaladt az asszonyhoz és kérte, hogy üljön még le mellé.

- Szeretném kegyedet mindig látni. Hogy volna ez lehetséges?

Az asszony most már felugrott, mint akit megbántottak.

- Ön sért engem és vétkezik a kis gyámoltalanja ellen.

Babatsóy erős zavarral küzdött és a lelkiismerete is rátámadt: vétkezel, igaz.

De ez az asszony, aki a hegyek közül jött, örületet hozott a számára, és attól bűnös már is és még bűnösebb is tudna lenni.

- Nem sértem asszonyom, isten mentsen engem, de vádolni nagyon szeretném, hogy mért jött erre felénk a hegyek közül?

- Istenem, hát olyan könnyen forr itt e nyugalmas helyen a vér?

- Azért, mert olyan nyugalmas.

- Hinni lehet-e az ilyen gyermekes fellángolásnak? Egy férj, egy nő ember...

- Akit remete lakában meglep a bűbáj.

- A bűn.

- Legyen.

- Hiszen ön engem nem is ismer.

- Elég, ha látom.

- Hát ha rossz vagyok!

- Akkor is hatna reám. Úgy jött, mintha álmaimból jött volna, amiket a beteg gyermekasszony mellett álmodom.

- Ilyenek önök.

- Ha önöktől megbódulunk.

Fölkapta az asszony a lánczos kezításkáját és a férfi szemébe kaczagott:

- Szénfüst... Mindjárt megyünk és elszáll.

Csöngettek... egy, kettő. Még egy van hátra... E közben, mikor Babatsóy és az idegen asszony egymás szemébe néznek a perrenon, vajjon mit álmodik fönt a túlsó házban, a kis fehér

gyámoltalan? Megérzi-e, hogy Kálmán vétkezik ellene, hogy a szerelemből már alig van valami? Szegény, haszontalan kis asszony. Ha megtudja: játszani se fog már többé a falusi indóház gömbakáczai alatt...

Babatsóy Kálmán vitte az asszony táskáját a kocsihoz. Faggatta, kérte, esengett:

- Ír?

- Nem.

- Hova megy?

- Valahova.

Megragadta a nő kezét:

- Elmegyek utána.

- S a kis gyámoltalan?

Babatsóy ellen ez volt a fegyver: a kis gyámoltalan. Eleresztette az idegen nő kezét, aki felugrott a kocsiba kaczerán és kaczagva:

- Isten önnel...

A férfi lázas szemekkel nézett fel hozzá:

- Isten önnel asszonyom.

- Gondolja, hogy ez egy szép álom.

- Azt gondolom, - és ezentúl mindig ezt az utat fogom nézni, amerre elmegy.

- Miért?

- Mert erre vissza is jön egyszer... Vissza kell jönnie.

Az idegen asszony édeset, hosszat kaczagott... Csengettek éppen indulóra...

- A kezét!

Lenyujtotta a barna, lágy illatos kezét az asszony, a férfi megcsókolta...

- Semmit se mond?

A vonat elindult:

- De igen - kiáltott vissza a nő - csókolom a kis gyámoltalant...

Babatsóy nézett hosszan a lassú hegyi gőzös után, mely mint egy fekete szörnyeteg bujt beljebb-beljebb a messze éjszaka barlangjába... Egyszer csak elnyelte a kocsikat, a fekete ruhás tüneményt, aki tán a termékenység istennője volt maga a piros szájával, hófehér fogával, forró vérével és egészséges deli testével, mely a gyönyörök szépségében tündöklött a kis falusi váróterem mécsésének a világánál.

Elvitte a gőzös, mint egy lélekháborító, bűnrecsábító rossz álmot, eltűnt mint a kísértés lidérczfénye. Még zörögnek a sínek, zrrr, zrrr...

A férfi megdörzsölte a szemét és fázékonyan végig szaladt a perronon... haza, haza. Odament a kis gyámoltalan ágyához és vezekelt a bűnös, csókolgatta, simogatta a sovány, fehér kezecskét, mely semmit sem tud dolgozni. S e közben mondta magában az alvóra tekintve:

- Csókolgat egy asszony, aki visszakergetett hozzád...

Hazugok.

I.

Sok szép asszony együtt bizonyosan ragyogó, bájos látvány, azonban én is, aki ezen történetet írom, abban a tapasztalásban vagyok, hogy az asszonyok nagyobb gyülekezésben kevésbé érdekesek ök maguk és kevésbé érdekesek a dolgok, amikről beszélnek. Az asszony a sokaságban bizalmatlanabbá lesz, egymással szemben tartózkodóbb.

Tanulmányom hosszas megfigyelésen alapszik. Mikor az asszonyok lármáznak, soha sincs a sok hangos és éles társalgásnak semmi érdekes tartalma. Ürességek, semmik a ház tájékáról. Azonban, egy csomó asszony mély csendben és csak egy beszél, az is halkán: itt valami szenzációról van szó, regényt sceniroznak.

Írással foglalkozó ember létemre mindig vonzódtam a csendesen beszélő asszonyokhoz. Ők az élet regény szüzseinek a szállítói és igen melegen ajánlom őket azon író társaimnak, akiknek érdekes mesékre, megható vagy hátborsóztató tárgyakra van sürgős szükségük...

Itt ma a Belánynénál semmi sem történt. Sokat lármáztak nagyon. A kis Polyák Ernesztné, aki takaros bébés, sokránczú világossárga tolettjében, kellemes feltűnést keltett, addig harczolt és vékonyka éles hangja birta mindvégig, míg legyőzte Szilkeyné és úgy határoztak, hogy az első estélyt a kis Polyákné, a másodikat Szilkeyék adják. Vérey Katinka, a néhai híres dalíró leánya fog zongorázni, Éder Kamil hegedül.

- Én pedig, jegyezte bele kedves alázatossággal a kis Polyákné - énekelni fogok a vendégeim tiszteletére.

Vannak asszonyok, akiket általában szeretnek az - asszonyok is. Ezek igénytelen, kedves teremtések. Az öregeknek kezet csókolnak, mindig nyájasan mosolyognak, véleményeik nincsenek, nem bántanak senkit, nem védenek senkit, mindenre kedvesen és rokonszenvesen bólintgatnak és mondják: „Igen édesem. Ne mondd kedvesem?”

És mikor a kis Polyák Ernesztné, akit így szeretnek az asszonyok, bájos alázatossággal azt mondta, hogy ő majd énekelni fog, mindenféle asszonyi édes szókkal, öleléssel elhalmozták...

Vélyi Margit, a legszebbek legszebbje, a kinek olyan szürke fényes a haja, mintha ezüst porral szórná be minden órán, össze-vissza csókolgatta.

- Te édes kis Polyákné, igazán énekelsz?

Aztán a társasághoz fordult:

- Ti nem tudjátok, milyen bájos hangocskája van Anninak.

Voltak, akik mindjárt próbát akartak vele énekeltetni, amire a naiv kis asszonyka nem valami szellemesen megjegyezte:

- Nem vagyok én színésznő...

Nyomtalanul szállt el ez a megjegyzés, pedig mint ki fog tűnni, némi jelentősége van ennek a becézett, kedves asszonyka életében.

Ezután jött a tanácskozás legnehezebb tárgya, a meghívandók névsorának összeállítása. Mert az egyetértés csak úgy volt lehetséges, ha közösen választják ki a társaságot minden egyes alkalommal.

Vélyi Margit írta a neveket, amint azok a sorból felröpködtek: Beer Péterné, Elekné, Tördey Ákos és Ilona, Szilfayék, özvegy Bocsárdyné.

- De kérem, de kérem, szisszent fel egy kövér dáma, a Sziklásné volt és oda bökte a húsos ujját a papirosra... Ezt törölje ki.

Összebújtak, mert tudták ilyenkor, hogy az indokolás következik. Az öreg néni halkabban beszélt valami kvietált tisztecskéről, aki csak huszonöt éves és Bocsárdyné testvérek közt harminczöt.

Egy hang se emelkedett. A harminczöt esztendő asszony el volt ítélve...

A többi egyhangúan, gyorsan ment. A férfinévsor is, itt is csak egyetlen leintés történt.

Vélyi Józsefné, a szép Margit mondta hangosan, mialatt írta:

- Vend Pál...

A kis Polyákné hirtelen Margit mellett termett és suttogva tiltakozott.

- Kérlek, ezt hagyd ki.

Csak a közelállók hallották és ezek kérdőleg néztek a kis asszonyra, akinek gyermekes arcza olyan szigorú volt e pillanatban, mint egy kolostoros nénié és fülig piros volt.

Nem tett ellenvetést senki. Úgy látszik, az a Vend Pál úr, aki egyébként albíró volt és nem egészen gyerek-ifjú már - nem örvendett itt valami különös népszerűségnek. Ki van zárva a paradicsomból. Napirendre tértek fölötte...

S mikor hazafelé mentek, Vélyi Margit odaszökött meghitt jó pajtása, Polyákné oldala mellé és megkérdezte tőle:

- Te, Anni, mit akarsz attól a Vend Páltól? Megbántott talán?

Polyákné odavetőleg felelt:

- Nem. Nagyon önhitt úr az.

- Hiszen alig beszéltél vele.

- A modora visszataszít. Hiú és erőszakos. Ne beszéljünk róla... Margit elviszlek haza...

Magával vonta a kocsijáig, betuszkolta és elhajtattak.

Az úton még beszéltek arról az emberről és Vélyi Margit most még jobban meggyőződött róla, hogy barátnője inkább ösztönszerű ellenszenvből, mint valamely elfogadható okból gyűlöli Vend Pált.

Az estélyt is megtartották és miután semmi különös följegyzésre méltó nem történt ott, csak annyit veszek bele innét ezen történetbe, hogy a kis Polyákné, a ház úrnője, a sötétkék selyemcsipkés toilettjében mesésen kedves volt és egyaránt lebilincselte szendességével és gyermekes nyájasságával az asszonyokat és urakat...

Különösen Polyák Erneszt urat, az ő édes urát, aki egész éjjel játszott és mikor elmentek a vendégek és egyedül voltak a hálóban, félig alvó állapotban, mámoros fővel ömlengett és magasztalta a menyecskét:

- Anni, te fölséges asszony vagy...

És mélyen elaludt.

II.

Kis városban kicsi dolgokból is nagyot csinálnak. Együgyű intrika, megszólás felforralja az egész sátoraljai társaságot... S ugyancsak nagyot néztek az asszonyok, a harminczöt esztendőös Bocsárdyné truczczára, aki a Szilkeyék estélye után azzal kedveskedett az összes jelenvolt hölgyeknek és uraknak, hogy elküldte nekik az eljegyzési kártyáját.

Im, a huszonötéves hadnagy és harminczötéves menyasszony, nesztek - most merjétek bántani. Megvan még a hadnagy úr kardja.

Azonban mit tehet Vend Pál úr? Vend Pál úrral az ördög se törődik. Elő se hozakodtak az esetével. Csak akkor került újra szóba, mikor Szilkeyék estélyén megjelent.

Itt találkozott talán harmadszor, vagy negyedszer a kis Polyáknéval.

Az erős, nagy fekete ember mosolyogva ment el a bájos kis asszonyka mellett és ahogy csak köszönésben hódolni lehet, olyan tisztelettel üdvözölte, de szó nélkül lépett el mellette. Az asszony egykedvűséggel biccentett a fejével és mindjárt más társaságot keresett.

Egész éjjel nem keresték és nem találták egymást. Nem is törődött velük senki. Margit és Polyákné együtt voltak mindig és Margit nem győzte bámulni a kecses kis asszonykát, aki ez estén is olyan friss volt, mint egy madár, kedvesen fecsegett, szilajkodott, különösen kitüntette Szelevény Istvánt, a pirosképű uradalmi kasznárt és a társaság kedvéért énekelt valami melancholikus dallamú ódon románcot... egy pojáczáról, aki szerelmes volt, de mikor előugrott a komédiába, és meglátta őt a kedvese grimaszokat vágni, elment tőle a kedve.

Odagyűlt az éneklő asszony köré az egész nagy vendégség. Csak az ura és a többi játékos maradt a szomszéd szobákban. Vend Pál benézett, de hirtelen visszavonult és a kártyázók közé ült...

Vélyi Margit kereste csak egy pillanatra és mikor látta, hogy nincs jelen, azt gondolta:

- Ezek csakugyan gyűlölik egymást.

Az ének nagyon szép volt, a kis Polyák Annát ünnepelték. Később összekerültek a tánczban Vélyi Margit asszony és Vend Pál. Az albíró úr víg volt, heves udvarlásba fogott, miközben Margit bizalmasan rászólt:

- Hallja, Vend úr, maga nagyon magára haragította az én legjobb barátnőmet.

- Végasztalhatatlan vagyok - hazudott hirtelen a fekete úr - és csak azután kérdezte: ki az, akit nekem ki kell engesztelnem?

- Polyákné.

- Ugyan!

Kicsinylőleg csapott a levegőre az albíró és úgy mosolygott hozzá, mintha megbánta volna előbbi nyilatkozatát.

- Nos, - támadt rá a bájos asszony - ez a felelet?

Meghúzta a vállát a férfi:

- Ez. Nem bántottam.

- Maga üldözi.

Nevetéssel kezdte a feleletet az ember:

- Ugyan, jó asszonyom, hiszen tán háromszor volt szerencsém szót váltani a kicsi teremtéssel. Üldözöm? Ő mondta?

- Nem mondta, - tiltakozott Margit, barátnője védelmében.

Azután azt mondta még Vend Pál az asszonynak, hogy a kis Polyákné őt egy nagy tévedés áldozatává teszi, ő ártatlan, mint a bárány és nem is merné fölemelni a vágyakozását egy olyan tiszteletreméltó asszonyra, mint Anni, aki úgy imádja a férjét, akinek ő továbbra is csak távolról kíván hódolója lenni... És így tovább és ezután a leghevesebb udvarlással ostromolta Margitot.

- A maga férje nem olyan vad, se kegyed...

- Maga pedig nem olyan félelmes, mint amilyennek képzei magát.

Ez volt az asszony felelete, aztán faképnél hagyta a férfit, aki a következő pillanatban Vandasy Félixné - egy öreg ügyvéd fiatal nőcskéje - szoknyája körül lebzsel.

És ebben a nagy társaságban, mely száz szemmel néz és vizsgál mindent, meg merne mindenki esküdni, hogy a kis Polyákné mindezt nem látja, őt mindezek nem érdeklik.

- Ide, ide, asszonyok, urak. Anni még egyszer elénekli a románczot...

Beszaladtak mind, Anni énekbe fog. Kicsi lány hangja édesen csendül a pojáczáról, aki szerelmes volt, de mikor a kedvese meglátta a komédiába grimaszokat vágni, elment tőle a kedve.

Vend Pál éppen most ment ki az ajtón, vette a kalapját és távozott. Az ajtót becsapta. Ez a sértő udvariatlanság a jó Vélyi Margitot is kihozta a sodrából:

- Na, ez már igazán nagy számár.

A kis Polyákné pedig még szebben és még vidámabban énekelt...

III.

Vidám volt a tél, a tavasz kedves pompával jött elő, a társaság egészen elfáradt a sok mulatozástól és éjszakázástól, most nagyokat aludtak, szívták a friss tavaszi levegőt és számlálgatták az eljegyzéseket... Lám, valahára még a Vérey Katinka is. Na, szegény jó leány, ennek ugyan sokáig kellett várni. Újság volt: Bocsárdyné elment a kis katonájával Velenczébe.

Szenzációszámba ment továbbá Vend Pál házassághíre. Azonban ez kacsa volt. Vend Pál az idén még kimenekült. Volt azonban helyébe más: a Kocsis Béla kezdő ügyvéd, Réth István kincstári ügyész, a többiek jelentéktelenebbek.

Ezzel már most az olvasó csaknem az egész kocsiderék társadalmat ismeri.

S a sok tavaszi öröm és virágzás közepette szállt föl a legszomorúbb hír, ami mindenkit megdöbbsentett: a kis Polyák Ernesztné, a bájos Anni súlyos beteg, láz sorvasztja, meg se marad tán a szegény.

Az ura összetörve virraszt az ágyánál és tömegesen érkeznek hozzá az egész városból reggeltől estig a részvét minden jelei: kérdezősködnék a szegény beteg felől.

Az utolsó estélyn még milyen víg volt.

Háromszor is énekelt és csaknem minden feleséges emberrel kaczerkódott, még se volt rá féltékeny senki, olyan őszinte, olyan ártatlan és gyermekes volt a kaczerksága.

Az asszonyok is megbocsátottak neki mindent, úgy szerették ezt a különös teremtet, akinek az egész lénye csupa őszinteség, tisztaság volt.

Most a halál angyala szálldos fölötté és le akarja fogni a két tiszta, világos, szép gyermekes szemeket. Napról-napra aggasztóbb hírek jöttek a betegszobából.

Anni már a végét járja, a szegény szép Polyáknét meg se ismernék.

Meghal, meghal... kimondták az orvosok.

Ekkor, ezen a napon jelentkezett váratlanul Vélyi Margitnál Vend Pál. Szomorú és levert volt a férfi és a felindulástól alig tudott szóhoz jutni.

Az asszony el se képzelhette e váratlan vizit okát. Megijedt, valami bántó balsejtelem szállott a szívére.

- Ön valami borzasztót fog mondani, - szólt a megdöbbent férfihez.

- Polyákné néhány percz előtt meghalt. Most hallottam... Asszonyom!

Margit asszony sírva fakadt.

- Szegény jó vidám Annim. Már tegnap nem ismert reám...

A férfi is a szemét törülte. Megütközve nézett rá az asszony:

- Ön sír? Ön is sír?

S gondolta: ez az ember, akit gyűlölt, akivel a távolból folytonos villongásban volt, hozzá nekem a halálhírére megrendülve és a szemeit törli. Gondolatát a férfi erős, határozott szava zavarta meg:

- Asszonyom, önre nehéz és nagy feladat vár...

- Feladat? Én reám? Mi az?

- Csak az én helyzetem kínosabb, óh, nagyon kínos.

- Világosabban, - sürgeté a nő.

- Meg kell lenni, vétenem kell, nagyot kell vétkezni a halott és önmagam ellen... Ki kell szolgáltatnom, hogy megmentsem őt, Annit és a férjét...

- Mit beszél össze-vissza? - riadozott a nő, felugorva a helyéből.

Egyre határozottabban csengett a férfi hangja:

- Nincs sok idő. Siessen asszonyom a halottas házba és mentse meg barátnőjét, mentse meg az emlékét, mentse meg a férfi nyugalma...

Ezzel elhallgatott, mint aki elfullad és lassan, vontatva mondta hozzá, a bámuló nő arcába tekintve:

- Ön most úgy néz rám, mint egy gazemberre, vagy egy örültre... Nem voltunk elég elővigyázók. Olyan hirtelen jött...

- De hát beszéljen az istenért, mi történt, mit kell tennem?

A férfi felugrott és szinte tuszkolta kifelé az ajtón a nőt:

- Menjen, menjen gyorsan, a szalon kis fehér szekrényét nyissa ki, törje fel, ha kulcsa nincs, a szekrény harmadik fiókjában, igen-igen a harmadikban, a zsebkendő-tartóba vannak bekötve a leveleim... az én leveleim. Érti-e?

- Az ön levelei? Anninál? Micsoda levelek?

A férfi felelni akart. Margit felkiált, elvevén a szót az ajkáról:

- Ön szerelmes leveleket írt hozzá?...
Hévvvel felelt az ember:

- Szerettük egymást régen...

Vélyi Margit lázba esett a felháborodástól.

- Ön nyomorultul hazudik. Ön a halottat is üldözi. Nem hiszek önnek. Anni nem volt hazug és rossz...

- De asszonyom!... esengett a férfi. Kérem, vessen meg, de higgyen nekem e pillanatban és siessen, mentse meg Annim emlékét.

- Annija? Pfuj, ön lábbal tiporja a halott nő becsületét. Lehet, hogy ön üldözte őt szerelmes levelekkel, hiszen Anni panaszkodott is nekem ön ellen, de ő nem szerette önt, ön hazudik.

- Ön arra kényszerít - felelte most már erősebb hangon a férfi, hogy bizonyítsak. Ne kívánja, hogy súlyosabban vétkezzem... Ne kívánja. Higgyen amit akar, csak kerítse kezéhez a leveleket... A halott nevében, aki kegyedet úgy szerette...

- Nem hiszek önnek.

- Hát a végsőig kényszerít. Számítottam reá, hogy nem fog hinni... Ime...

Felszakítja a kabátját, a zsebéből kivesz egy csomó levelet, egyet kitép azokból és lázasan odatartja a nő elébe.

- Olvassa... Látja, az ő írása?...

Megdöbbenve nézte Margit a levelet és gépiesen mondta utána:

- Az ő írása... Anni írja ezt: „Édes Palim...”

Lehunyta a szemét egy pillanatra, aztán hirtelen elhatározással fölpattant, kabátját vette, a kalapját föltette és a vendég urat hátra hagyva, „Isten önnel” üdvözlettel elrohant.

Elment a halottas házba, sírt egy sort keservesen Anni mellett és a lopáshoz látott. Sírva futotta be a termeket, kereste a kulcsokat. Nem találta. Ekkor belopódzott a szalonba és megkuporodott az ablakban. Az egyik ajtót magára zárta, a másiknak nem volt kulcsa, itt meglephetik. Két széket tett az ajtó elé, aztán munkához fogott.

A két kezével felfeszítette a kis fehér szekrény ajtaját. Egy kiálló szög megkarczolta a kezét, vér szaladt le a karján. A harmadik fiókot felszakította. Ott nincs. Vend Pál, ha hazudtál! A második fiók, ott se volt. Az első: itt volt a kendőtartó, vörös-atlasz, szép zöld selyemvirágok behimezve, benne egy csomó levél... Milyen illat... Mintha a réten járna...

A levélcsomagot a keblébe rejti, behajtja a szekrényajtókat jó erősen és ezer félelem között kilopódzik, ahogy jött, még tíz percig sírt újra Anni fehér arcza fölött és elszökött a lopott levelekkel...

A halott meg van mentve... Annit megsirathatod, meggyászolhatod Polyák Erneszt.

S az elgyötört Margit a lopott levelekkel megérkezve a hajlékába, lerogyott a pamlagra kimerülten.

Ott várta izgalommal az ajtóban Vend Pál és szólni merészelt.

- Megvan?

A nő felugrott. Oda hajította a leveleket és elkeseredve kiáltott fel.

- Fogja. Ah, hogy alakoskodott, hogy hazudott az az asszony. Nekem, a legjobb barátnőjének is... Nincs a földön barátnő...

Vend Pál fölvette a leveleket és most már nyugodt hangon felelt a felindult szép asszonynak:

- Van asszonyom barátság, de elfelejti, hogy szerelem is van...

És meghajtván magát alázatosan, szomorkodva ment kifelé...

A gyöngye asszony megrendülve sírt és a pamlag párnájába tördelte:

- Oh a szenteskedők, oh a hazugok...

Peti úr és Lini asszony.

Kicsi, ügyefogyott karok húzták a harangláb bogba foltozott kötelét, de magának a császárkörte nagyságú harangnak is olyan gyermekes, kicsi hangocskája volt, hogy ugyancsak meg kellett erőltetni magát a homok virágai fölött lustálkodó szélnek, ha odébb akarta vinni. Néha az útszélig se vitte, hanem már előbb letette.

Húzta a gyerek lélekkel, a Hiuz éppen otthon volt és rákezdte a kíséretet, mert a Hiuznak semmivel sincs erősebb zenei érzéke, mint bármely boudoir-pincsinék, pedig ő amolyan kóczos lompos homoki bundás, akinek vastagabb idegei lehetnének.

Rajzottak ki a gyerekek az alacsony nádfedeleles fehér iskola-házból, mint fürge méhek napsugaras oldalon a kaptárból, zsongva, röpdösve és hajrá, neki a hónalj alá szorított tudománnyal a rétnék, az útnak: mintha csakugyan szárnyaik lettek volna.

Egy kicsi ember, vézna, igénytelen, de lelkes, fényes szemű férfiucska jelent meg a szét-szaladt gyerek-nyáj nyomán az iskolaház küszöbén és vidáman nézett bele a szép szabad világba, melynek levegője üde volt és édes a sok virágtól. A tanító ur volt ő, amit nem találta ki hamarosan az idegen, mert egy cseppet sem komoly és egy cseppet sem imponáló, még a tekintélyhez okvetlenül hozzá tartozó nádpálcza sincsen a kezében. Állítólag pedig nem csak azért nincsen, mert a homokon ilyen nád nem terem, de mert Ágoston urnak, a jólelkű furcsa kis embernek nincs ilyen hatalmi jelvényre szüksége. Úgy mondják, hogy a kis bundások, vagy ahogy ő nevezi a tanítványait: a sáskái a java, a virága a messze puszták iskolajáró gyermekeinek. Ágoston úr soha se büntetett egyet se. Mégis félnek tőle, mégis szeretik, csendben hallgatják. Találgatták micsoda ördögösség ez: az a gyerekvékony, kis bajúszu tanító milyen hatalmas. Mi van rajta, amitől a legvásottabb tanyai anyaszomorító, madárölő gyerek is meglapul és tanulékony lesz. Egyszer kisütötte a kalendáriomos Csősz Mihály Istók:

- Mi? Hát a homloka.

Összenéztek a „Nagy itcze” ambitusa alatt az atyafiak:

- No, ugyan. Oszt mi van a homlokán neki?

- Mi? Hát nem látták kigyelmetek, olyan mint a szenteké. Nagy és hegyes.

Az atyafiak rázták az üstöküket, pedig lehet valami a dologban: amint ez a nyurga, kicsi ember a felhőtlen, tiszta fehér homlokával és nagy fényességű szemeivel az ajtóban álldogált és mosolygott úgy, mint akinek a világon semmi gondja, mint ahogy a boldog ember nevet, csakugyan található az ő furcsa kis alakjában valami apostoli, ami tiszteletet parancsol és szeretetet ébreszt.

A vidám apostol úr nevetve nézdegélt a gyerekek után és egy nagyot kiáltott:

- Lini, hallod feleség, szétrepültek a sáskáim.

Lini rögtön künn termett és rögtön megismerik önök benne a tanítóház második nevető lakóját, a kedves szőke kis tanítónét, a mindösszesen kétéves asszonykát, aki olyan tiszta és bájos, mint a homok legszebb virága, a halványpiros kláriszegfűcske, melyről a virágrege azt tartja, hogy minden éjjel tisztálkodik, reggelre új ruhába öltözködik, harmatba megmosdik.

Végtére ezt a Lina asszonyka is megtehetette minden reggel, kint érte még a harmatot, mikor kiszaladt a pítvarba és friss tejjel köszöntötte a hajnalt Árgyilusra és Tündér Ilonára.

Amilyen kedves, igénytelen boldogság lakott a pusztai iskola arasztos határán, el is lehetne talán hinni így megírva, hogy itt lakott éppen a mesebeli Árgyilus királyfi és a szép Tündér

Ilona is valahol a kertben, valamelyik rózsafán és azokkal volt találkozása Lini asszonykának, vagy talán éppen Árgyilus királyfival Ágoston úr háta mögött... Ez sem lett volna lehetetlen, mert Lini asszonyka olyan üde, kedves és jó teremtés volt, hogy mesébe is beillett. De ha mesés is volt a szegénység boldogsága, ami itt volt a kis fehér házban és a kis tiszta pítvarban, az ő Árgyilus úrfiuk és a Tündér Ilona kisasszonykájuk - hál' Istennek - nem mese.

Csak volt valamikor mese, de már két hónapjánál is több, hogy megvalósult Ágoston úr és Lini asszonyka aranyos meséje, két kicsi, kedves, ugrifüles eleven malaczkáról, melyeknek Ágoston úr olyan tiszta, takaros ólacsát épít saját kezével éppen a nagy eperfák mellett, mint egy kalitka és aztán a kis bolondok nőni, nőni fognak és a tanyai tanító gazdaságának tekintélyes élőlényeivé hatalmasodnak, amiknek, ha a hájaikat és bőreit kiterítik, olyan hosszúk és nagyok lesznek, mint az a szőlős kertecske, amire Lini asszonykának fáj a foga.

Oh, de a mese elején már régen túl vagyunk. A két nyughatatlan, lármás, kedves jószág egy napon - megérkezett, hála Istennek nagyon jól érzi magát, pompás étvágya van és a gazdáinak olyan nagy örömet okoznak, mint két vidám, játékos gyerek, akik ennivaló szeretetreméltósággal szemtelenkednek.

- Jók voltak, kedvesem? - Az ajtón kiperdült Lini asszonyka ezzel kezdte. Mindíg megkérdezi: jók voltak-e a gyerekek, nem mérgeződött-e sokat az ő kis ura.

- Jók, nagyon okosak, - felelt nyájasan a fiatal apjuk - magához ölelve feleségét - de - mondta még - annál gonoszabbak Árgyilus és Ilona... Hallod? Az egész előadás alatt így ment.

Úgy visítottak ott az eperfák mögött az ólacsakában a kis tanítóház gazdaságának reményei, mint két irgalmatlan rossz vásott gyerek.

- Ha éhesek, szegénykéik - mentegette őket a jószívű Lini asszonyka, - már itt van az etetés ideje.

Mint két helyes gyerek, a karjaikat egymás derekára fonva mentek az ólhoz Ágoston úr és Lini asszonyka.

- Nono, kis sárkányok - harsogott a visító malaczkokra Ágoston úr.

Pajkosan és édes-durczásan utasította vissza a sértést Lini asszonyka.

- Petykó barátom, csak a magad nevelését sértegesd.

Ezt persze érteni kell. T. i. Ágoston Peti úrnak csak Árgyilus úrfit szabad sértegetni, Tündér Ilona kisasszonyt nem, mert ez Lini asszonykéé. Így egyeztek, mikor előjöttek a kis szürke bestiák, mikor elkeresztelték őket kedves emlék gyanánt, mert meséből lettek (a jó nagybágyodi uraság küldte megtiszteléseképpen, hogy a nagykendás fia olyan gyönyörű köszöntő verssel éltette az uradalmi gyerekek nevében és azt a verset Ágoston úr írta) így: Árgyilus és Tündér Ilona.

Hát szépen kibocsátották őket. A kis gazdaságban egyszerre mekkora csatazaj támadt. A két kövérke, csaknem fehér szőrű malacz, kényeskedve visított és kedves fekete orrocskájukat arcátlanul kenték-fenték Lini asszonyka ruhájához és Ágoston úr cipőjéhez. Azok oda se néztek. Nevettek ők már ezen a hízelkedésen eleget. De Árgyilus úrfi és Tündér Ilona is bölcsen tudták, hogy most mi következik. A lehullott eperszemeket megvetve, vídáman szaladtak a konyhaajtó elé.

- Nézd, Peti, az én Ilonkámnak milyen kövér a lábacska.

- Árgyilusé meg izmos.

Mondogatták, ahogy a kis éhes jószágok után mentek. Lini asszony kihozta a kék babos kötényében Árgyilus és Tündér Ilona vacsoráját, elosztották szépen, egy szemmel sem kapott

egyik többet, mint a másik. Letelepedtek a küszöbre, összébb, összébb húzódtak, hogy vállaik érintették egymást, mialatt Ilona kisasszony és Árgyilus úrfi kedves bizalmaskodással oda furakodtak közéjük és követelték a korai vacsorát olyan hangon, mely a dombon, ahol a parányi gazdaság többi élő lényei kapirgálták a mindennapit, megbotránkozva tekintettek föl...

Ágoston úr a kalapjából, Lini asszonyka a kötényéből szórta a ropogós aransárga kukoriczát: a telhetetlen kis mangaliczák fürgén poroszkálva szedték az édes szemeket és hosszú pillájú okos fekete szemeiket csak akkor vetették föl, ha elfogyott lent a kukoricza. Ilyenkor nagyot kacagva újra szórtak és gyönyörködtek Ágoston úr és Lini asszonyka a mese folytatásában, melyet gyönyörűen kiszínezve szóttek ott a küszöbön, hogy Árgyilus úrfi, aki mostan olyan fürgé, mint egy városi gigerli és Tündér Ilona kisasszony, a ki olyan szürke és méla, mint egy karcsú német Gretchen, egy napon olyan tekintélyes pár lesznek, akiket megbámulnának még a mesebeli óriás disznók hazájában is, a mászára úgy kell majd őket ölben föltenni. Ez nem fog éppen minden szomorúság nélkül járni, mert Lini asszonykának bizony nehéz lesz megválni Tündér Ilonájától, bár az ormótlanul elhízott, de a jövő érdekében el kell viselnie e válás fájdalmát, mert különben is úgy mondják a szakértők, hogy Tündér Ilona kisasszony az elhízás végső stádiumában, ha le nem vágnák - önsírjában fulladna meg.

- Árgyilus jobb hízó, azt mondja Rézi asszony, aki pedig sokat hízlalt már - szólt Ágoston úr.
- Mondhatja - vetette ellen Lini asszonyka, rátéve fehér ujjait az ura barna, sovány kezére - itt van a czáfolat: az én Tündér Ilonám már alig bírja a potrohát, nézd, te jó uracskám!
- Az ám mert a falánk frajla minden falatot elkapkod Árgyilus elől.
- Jól teszi, látszik, hogy ügyesebb.
- Árgyilus mindig gavallérosan viseli magát, mint a tulajdonosa.
- Ezzel azt akarod mondani, Petykó, hogy én is elkapkodom a te jó falatjaidat - édeskedett a szende Lini asszonyka szemrehányó hangon.

Ágoston úr nagy hegyes homlokához kapott, nagyot kacagott és azt mondta a békétlenkedő asszonykának:

- Te vagy az én legjobb bízú falatom... A többit mind elkapkodhatod, angyalom.

Aztán csókolóztak, amin Árgyilus és Ilonka nagysám nem ütköztek meg, mert azt ők is szokták tenni néha, mikor nem esznek, mert ilyenkor mindig marakszanak, egymást vékonyukon bökdösve és orron ütve.

A fölséges lakoma így tart napról-napra iskola után, aminek volt kedves néző közönsége is: egy-két bátoratlan fakó jércze, két éhségében tipegő-hápopó kacska és egy árva báránka, elhanyagolt piszkos szegényke és sovány, mert a gazdája - a szomszéd Bér Mihály - csak a sovány homoki füre adja, onnét is zavarják és átjár ide tanítóék portájára játszani Árgyilussal és Tündér Ilonával, akiknek, úgy tetszett, irigyelte ő is a sorsát. És méltán. Pedig ezek az elkényeztetett bestiák nem érdemelték meg a vendég bari vonzalmát, mert sok borsót törtek az orra alá. Rémitő gyámoltalan ez a bari, jóval idősebb és nagyobb létére gyáván eltúrte, hogy az arrogans, pimasz Árgyilus és a minden női szendeségből kivetkőzött Tündérke, minden ok nélkül, a legnagyobb impertinenciával ott ütötték fel az orrát, ahol találták. Bari fel se vette, az ostoba jó bari sovány bordácskaival odébb ugrott, mint egy szeleburdi, száanalomra méltó kis clown és keringőzött a tanítóház pitvarának két hatalmaskodó inczi-finczi zsarnoka körül, akik adták nagy henczegve az oroszlán-kölyköket.

Amúgy szívesen elbolondoztak a lenézett jámbor barival, a szárnyasoknak azonban engesztelhetetlen ellenségei voltak. Egy kis gazdasági pitvar az állatok társas életének bámulatos és érdekes képét nyújtja annak, aki az ilyen haszontalanságokat is megfigyelni tudja.

Árgyilus és Tündér Ilona, ez a két végtelenül tolakodó és mihaszna kis szürke malacz valószínű réme volt nemcsak a kis pitvar lakóinak, hanem a tanítóház alján elterülő réten is ők domináltak.

Ágoston úr és Lini asszonyka a legigénytelenebb házaspár voltak a világon, de hát hogyan is támadhattak volna az ő tiszta, érintetlen szíveikben hiúságos vágyak, mikor azonkívül, amit birtak, soha semmit sem láttak. Egymást is úgy szerették, mint akik sem azelőtt nem láttak senkit, sem azután nem kívánnak látni senkit, csak egymást. Csak egymás szemébe nézni, csak egymás gondolatát eltalálni, ami roppant könnyen megy, mert bár sok szép gondolataik vannak, de a két év alatt mind kitanulta kiki a másikat kívülről.

Lini asszonyka szobácskái - kettő volt - tiszták, mint frissen merített forrásvíz a pohárban, csendesek, mint egy kis kápolna-térdelő homályos zugolya. Csak az ő kettőjük boldogsága neszel bennük és éjjelenként szerelmi dalokat fúvogat régóta a kert alá járó fülemile.

Így teltek a nyári napok szépen, a homoki liliom gyönyörű sárga, kettős virága kihajtott a rét pázsitjában, melynél külön szőnyegje az angol királynőnek sincsen, mikor ez elkezd az arany verőfényben virágot hajtani és kiszínezi zöld alapját az ibolyaszínű borjúpázsittal, a pézsmailatú selyemtövissel, a kellemes homoki kikirics violaszínű apró bokrétácskáival, meg a többi homokból növő kedves virággal.

Ekkor történt a kis tanítóház pitvarában a nagy szomorúság, hogy Tündér Ilona hirtelen rosszul lett. Olyan nehezen vitte szegényke a potrohát kora vacsora után, melyből alig evett egy-két szemet. Máskor olyan virgonczan kunkorgó farkacskája szomorúan lógott és szemei bágyadtan meredtek a földre, ahonnét most bátran fölkaphatta előle akár a kukoriczát is az élhetetlen bari. Ilonának semmi sem kellett, sem a játék, amit kétségbeesve vett észre Lini asszonyka és megrettenve futott Ágoston úr után.

- Jőjj hamar, édes, oh minő szerencsétlenség, Ilona nagy beteg.

A gyáva asszonykának a könny már a szemében volt. Oly részvéttel beszélt az ő kis jószágáról, mint egy beteg gyermekről.

- Mi lesz vele, jó Istenem, de mi lesz vele?

Ágoston úr is megijedt, de nem mutatta, adta az erős férfit.

- Gyerekség az egész, Ilona elrontotta a gyomrát, reggelre jobban lesz.

A szegény malacz egészen elesett. Vékonya úgy zihált, mint egy fujtató és lógott a feje, mint egy részeg emberé.

Csináltak neki éjszakára jó meleg ágyat, de Lini asszonyka azért egész éjjel nyughatatlanul aludt, a csendes szobácskák az aggodalmak első sóhajait hallották. A tanító úr férfias ékes-szólással vigasztalta bánatba esett jó hitvesét, hogy reggelre kutya baja lesz a Tündér Ilonának, az ől oldala mellé feküdt és vigyáz rá a rücskös Marcsa, az „iskola lánya”, egy tüske-bozótban született senki-gyerek, aki tanul is, dolgozik is, pesztrája, pásztora a tanítóház pitvarának és húzza naponkint ötször a harangláb kötelét, ami legkedvesebb foglalkozása. A kis rücskös mindenestül megfogadta, hogy egész éjjel örökös, ha baj talál lenni, ha Ilona rosszabbul lesz, felkölti őket...

Lini asszonyka daczára annak, hogy Ágoston úr csókjával aludt el, rosszat álmodott. Korán ébredve, azzal ijesztett rá a férjére:

- Meglásd, ez nagy bajt jelent a mi életünkben, Peti; meglásd, én meghalok nemsokára.

- Ugyan eredj, te babonás asszony.

- Az álom gyakran beteljesül, pedig azt álmodtam, Peti, hogy ha Ilona meghal, én is meghalok...

- Igen, persze, hogy meg - nevetett Ágoston úr - majd egyszer, mikor majd a dédunokáink miatt lesz okunk aggódni, te én édes szentem, babonás asszonykám.

Magához ölelte, de Lini asszonyka vigasztalhatatlan volt, különösen mikor látta, hogy sem mire se mennek a nagy szerencsétlenség hírére a tanítóház pitvarára bevetődött kuruzslók se Tündér Ilonával, akit mindenféle rettenetes kínzásokkal igyekeztek kúrálni: a két rózsaszínű átlátszó fülét kifúrták és valami csodálatos fűvet fűztek bele a sebhelyekbe... attól majd meggyógyul.

- Szegény édes kis állatkám, - töprenkedett, sírángozott a Lini asszonyka a beteg jószág körül és hálálkodott a javasembereknek a csodás szerekért, amiknek balzsamos, gyógyító hatásában ő is bízott.

Aztán az ápoló, gyógykezelő és résztvevő-társaságban megjelent észrevétlenül a játszótárs is, a bari, aki roppant megütődött azon, hogy mit keres a sok ember az ő játzó pajtása körül, megrettent a gyáva birkalélek, mikor a szegény Tündér Ilona fájdalmas ordítását meghallotta. Reszkettek a lábai és izgatottan topogott az emberek háta mögött köröskörül.

Mindenki a szegény Tündér Ilonát sajnálta, Árgyilus is idegeskedett a magánzárkában, amire kárhoztatva volt, nehogy a ragályt - ha valóban az - elkapja. Minő szomorú nap volt ez, Lini asszonyka ott ült a földön a tejes tányérral és kínálta a beteget. Nem kellett annak a jó édes tej se.

Mialatt így kúrálták a tanítóház pitvarának nagy betegét, azalatt Ágoston úr elosont hazulról és csak késő délután tért haza. Isten tudja, hol járt. Lini asszonyka most meg se kérdezte. Elébe ment a leverő hírrel, hogy semmi javulás. Mikor aztán mind a ketten közeledtek a beteg malaczhoz, mely az ól oldalán feküdt tiszta sárga szalmán, már egy nagyon gyöngéd részvéltogatót találtak ottan. A távolból észrevették, mint közeledett lassan-lassan a mélyen elszomorodott bari a nagy beteghez.

Mentől közelebb ért hozzá, annál mélyebbre esett le a feje. Nem háborgatták, az állat ösztönének csodálatos és mélyen megindító kifejezése ült a kis bárány szemében, mely merően bámult a betegre, a szempillája se rándult és egyre fényesebb lett a szeme, mintha könny fakadt volna ki benne és elöntötte volna. Így állt már a beteg mellett perczekig mozdulatlanul, egyszerre lassan és gyöngéden ráfektette fejét a beteg játszótárs oldalára. E pillanatban úgy tetszett a nézőknek, mintha bari is hirtelen beteg lett volna, az oldalai erősen lüktetni kezdtek, mintha egyszerre megsoványodott volna...

Ekkor elkergették, de nehezen ment, méltatlankodva nézett föl a kannibálokra, akik részvét-fájdalmában megzavarták, de amint egy-két lépést odébb sompolygott, az udvar régi clown-jává változott, átugrotta a kevély kakast, mely berzenkedve kapott utána - aztán vesd el magad...

Oh, ha Lini asszonyka is ilyen könnyen venné a dolgot. Csakugyan komoly volt a dolog. Ez a naiv gyerekasszony még agyon emésztí magát. Kár volt az egész malacznevelésbe belefogni. Meg kellett volna enni szépen Árgyilus úrfit és Tündér Ilonát a keresztelő után. Ágoston úr az ölébe vette kedves elszomorodott asszonykáját és azzal vigasztalta, hogy csak azért is tovább mondta a mesét, ott, ahol megszakadt... Árgyilus uraság és Tündér Ilona asszonyság együtt boldogan megöregszenek és elmerülnek tenger hájaikba, ölbe vitetnek a mázsára, ahol kerekszám három métermázsát nyomnak. Jön a kalmár, fizet érettök annyit, amennyit egy tehén ér fiastul, ráadás is marad új két malaczra, akik szintén Árgyilusra és Tündér Ilonára kereszteltetnek, mivelhogy a dicső ősök is a meséből valók, talán éppen a kacsalábon forgó várból...

A tehénkét Lini asszonyka feji, nem rugós, jó szívvel lead hat-nyolcz literceskét a gyenge legelőről is... Az ispánék nyolcz krajczárjával szedik a tej literjét... Oh, minő gyarapodás, édes szép gazdálkodás...

- Hát azt hiszed, Petikém, csakugyan megmarad az én Tündérem.

- Tudom, bizonyosan megmarad, kedvesem.

Alig akart este nyugovóra térni a lesujtott tanítóné a nagy beteg miatt. Ez a megpróbáltatásnak már a második éjszakája. De Ágoston úr addig mese-mesélt, míg Lini asszonyt elnyomta az álom. Ekkor hirtelen fölkel Ágoston úr, még az óra ingáját is megállította, hogy kedvesét fel ne költse - és kiosont, hogy a főbenjáró bűnt, amit egész nap suttyomban tervezett, - végrehajtsa. Körülbelül tisztában volt azzal, hogy a reggelt nem éri meg a boldogtalan Tündér Ilona. Oh, pedig a mesének nem szabad félbeszakadni - törik-szakad. Azok a drága, régi huszasok, amiket egy öreg asszony adott neki, mikor szárnyára kelt, az áldásával együtt, ezek a talizmánok, melyeket öreg anyja ajándékozott neki, kisegítették. A messze szomszédban, valahol a harmadik határ egy tanyájáról hoznak éjjelre egy éppen olyan fehérszőrű, pompás étvágyú, vidám kis malacot, mint a Tündér Ilona volt.

Nem is kellett rá soká várnia. Jókor érkeztek vele. Lámpát gyújtottak és a csűrben folyt le az éj leple alatt a drámai jelenet. Szegény Tündér Ilona éppen akkor szenvedett ki, mikor megjött az ő helyettese... mintha csak erre várt volna a jó párácskája, aztán elszállt jobb sorsra érdemes, nagyon lesoványodott hüvelyéből.

Ágoston úr szeretett volna még egy kicsit érzékenykedni, de nem lehetett... Lini asszonyka fölébredhet, aztán őt nem találja, kiszalad és minden veszve van. Eltemette tehát a szegény Tündér Ilonát minden czeremónia nélkül. Még a bari se volt ott gyász kíséretül. De a „Hiuz” igen és csak úgy villogott a hű kutya szeme az éjben bele a gödörbe, amibe Tündér Ilonát temették. „Hiuz” egyet-kettőt vakkantott, ez volt a gyászbeszéd fölötte.

Ezalatt a jövevény, az ál-Tündér Ilona nagyon is otthonosan kezdte magát érezni: veszettül visított, enni kért.

- Megállj, majd elveszem én mindjárt az étvágyadat - mormogott idegesen Ágoston úr és elvitte jó messzire a háztól a rétre s ott megkúráltatta az odarendelt atyafival, éppen úgy, mint ahogy a szegény Tündér Ilonát ellátták. Hogy az asszony rá ne jöjjön az összeesküvésre és csalásra, kifúrták ennek az istenadta kis állatnak is a két fülét, füvet húztak azokba és az első ballábacsáját, a csülkőn felül két újjnyira befestette Ágoston úr jófajta bodzafa tintával. Roppant vigyázatos volt. Tündér Ilonának is tarka lábacsája volt. Éppen olyan legyen. Olyan is lett. De jobban lármázott persze, mint az igazi Tündér Ilona, mert annak már nem volt ereje, de ez valósággal bőgött, mint egy kamasz kölyök, mikor üvegbe hág.

Ágoston úr hálálkodva nézett az égre és édes öreg anyjára gondolt, akinek régi huszasai ilyen jótékony szolgálatot tettek neki. Aztán bement és boldogan hallgatta a meggyötört asszonyka lihegését. Nem volt olyan csendes, háborítatlan az alvás, mint máskor. Idegesen megrándult. Egyszer meg is szólalt nehéz lélegzetvétellel:

- Petikém, ugy-e nem pusztul el?

A kis tanító boldogan nevetett rá, felhúzódva az ágyára és félig behunyt szemmel várta a történendőket.

Nemsokára fölébredt Lini asszonyka. Olyan súlyosakat nyögött, mint egy beteg anyó. Ágoston úr leste a szempillái alól. Tudta, hogy hajnalban kimegy megnézni a betegét. Mehetsz már, gyönyörű virágom, Tündér Ilona ezerjófüvedtől ezen az éjszakán meggyógyult. Látta Ágoston úr, hogy a felesége a lámpával kiszalad az udvarra, kinézett utána az ablakon.

Lini asszonykát persze az ugrádozó, lármázó ál-Tündér Ilona fogadta. Örömében egyet sikoltott, eldobta a lámpát, a kis rücskös Marcsát a jászolból felczibálta: „Hé, te Marcsa te, kelj föl, Ilona jobban van, lásd-e, te álomszuszek!” Aztán repült vissza a házba, ahol már Ágoston úr nagy ravaszul a paplan alatt feküdt és a nagyobb csalás kedvéért horkolt is... Lini asszonyka egy pillanatra gondolkozott, hogy felköltse-e édes kis urát álmából, de az elkezdett feshengeni.

- Peti, Peti, hallod-e édes uram, ő jobban van, tudod-e? Tejet kér.

Ágoston úr, meg kell hagyni, briliánsul adta a ravasz férjet. Örült is és bámult is örömében.

- Látod - fiacskám - most már megmondhatom neked, hogy már magam sem adtam volna a Tündérkéért egy hajítófát. Ez a csodával határos.

- Oh, köszönöm neked édes, jó Istenem, - buzgólkodott Lini asszonyka és szaladt ki a bögrével, mely telistele volt finom színtejjel.

Lekuporodott a fölépült betege mellé és itatta friss illatos tejjel:

- Igyál, igyál, te kis oktondi, hogy megijesztettél...

Ágoston úr pedig a gyönyörű nyári hajnal bizalmas derengő világánál nézte boldogan azt a kedves szőke kis asszonyt, akivel olyan csodás szép mesés életet él és akinek fogékony, tiszta lelkéről elhárított most egy olyan csapást, mely másnak talán éppen semmi, de Lini asszonyka, a szegény tanítóné bizony sok könnyet hullajtott volna miatta...

A Marcsa ott lógott már a harangláb kötelén, Ágoston úr és Lini asszonyka friss foszlós lángost tépdestek a küszöbön és tovább szótték Árgyélus úrfi és Tündér Ilona meséjét, akik vígan ugrádoztak előttük, míg a gyerekek megérkeztek.

Minden a régi volt, csak a bari nézett olyan furcsán és bizalmatlanul a váratlanul felgyógyult Tündér Ilonára. Ah, de mit tud az az ostoba bari!

Judit fia.

Szánjatok meg emberek, a hóhér fehér kendőjével mindjárt ráköti szememre az örök éjszakát, egy pillanat és a boldogtalan, eltévelyedett Izsák Friczi megfullad.

Hideg a hóhér keze... Itt látom a vén malmunkat nagy zörgéssel, sok, sok verébfészek volt benne, fönt a pókhálók labirintusában látszik a fészkek lecsüngő aranyszalmaszála, kitúrt a fészekből a kis sárga csőrű bestia egy-egy pelyhet, mely játszva szálldogált s én odalent a zörögve forgó óriás fogaskerék alatt ültem a porban. Hajrá, édes kis czimborák, kedves pajtásaim a Vág melletti kicsi falumból, üljünk föl, gyönyörű játék volt ez a gyerekélet, tündérálom.

Ah, a kedves nádfödelű fehér házunk... a szorgalmas méhek megszállják dongva az ereszt, alig viszi be nehéz potrohát egyik-másik a mézgyűjtő eszterhéj sötét, hosszú nádraktáraiba; érzem a levendula szagát és mikor vittek be földagadt képpel az iskolamesterhez: ott állt a jó öreg asszony, sírt, a szelíd öreg iskolamester pedig rámhajolt:

- Fáj édes kis cselédem?

Ez az ő hangja, lásd szegény öregem: ez volt a baj, kis cselédemnek nevezte és ott volt a köny a szemedben. Nagy, fényes könnycsepp volt - ah, egészen idevilágít, káprázik tőle a szemem.

Gyönyörű hangja volt a mi harangunknak, mintha ablakunkban szólt volna, mintha a szíven szólna. Szegény édes öreg iskolamesterem, hallom, mikor szól a harang, a hangodat, amint intél: édes kis cselédem, imádkozzál.

- Nem én! Nem imádkozom.

Fájt a szegény jó öreg iskolamesteremnek, hogy éppen az ő egyetlen fia jár elől rossz példával.

Kiraboltam a fészket egyszer, de többször is, madzagra kötöttem a madarat, fölvettem a levegőbe és kínoztam, míg meghalt.

- Jaj, mi lesz az én kis cselédemből?

Gyűlöltem a Rát Mártonékat, akik ezt mondták, mikor egyszer összetört a malom:

- Sohse búsuljanak a gyerek miatt, aki akasztófára született, azt nem öli meg a malom.

Pedig nem tudta senki, ma sem tudja senki, hogy kilencz éves koromban loptam, szegény édes öreg iskolamesterné becsukatta a hűséges cselédet, pedig én voltam a tettes, de ezt nem tudják; tizennégy éves voltam, elszöktem, mentem a Vág mentén, borjú nagyságú komondorok támadtak reám, féltem, elaludtam a fűben, szegény iskolamester vitt haza az ölében, letett szép csendesen édesanyám karjába, nagy fényes könnycsepp volt a szemökben, akkora, mint egy borsó, azóta megkövesedett a szívemen s ah, hogy szórja a fényét, káprázik a szemem.

Honnan vette ez a gyerek a vérét, urak? Annak a pár szelíd embernek, a legjámborabb iskolamesternek és az ő galambszelíd párjának törvényes vérkeveréke adott ilyen zabolátlan, szilaj életet, mely rohant az útján?...

Bezártak a jezsuiták közé, páter József imádkozni tanított és orgonázni. Ej' vén szent ördög, a szobádban, mely a Tatra két hegyszakadásába néz, ahol tarka ruhás kövér lányok bukdácsolnak nyarankint a szakadó pataokban, megtaláltam a pompás messzelátó csövet, mely ablakod alá hozta a távoli kép gyönyörűségeit.

- Páter József - mondám neki, hívjon be egyszer engem is, mikor odaát a habokban a szent Katák, Juliannák és egyéb gyönyörűséges tündérek fürdenek.

Egy-egy pillanatra eszembe jutott, lent a zárda czellájában, a mi kis nádfödeles házunk, a méheink, anyám levendulái, miket az almáriumba rakosgatott, ah, mikor a kis ingeim még szagosak voltak a szegény drága iskolamesterné száraz levenduláitól.

És itt van a te arcod édes Marim, mikor ránevettél a jezsuiták kis gaz tanítványára, aki estenkint a nagy kőfalon kiszökött hozzátok.

Ott állottál az utcán, egyszerű kék babos festő ruhácska volt rajtad, csinos czipellőd, szőke hajad volt és szürke szemed.

- Hogy hívják magát? mondja.

- Mari, Tengelyi Mari.

Rám néznek ártatlan szemeid most is Marim, első szerelmem. Tudom, sokat szenvedtél szegény galambom. Átkoztatok ugy-e? Talán itt is vagy a tömegben, mely reám néz? De hallom, hogy Tengelyi Gedeon csizmadia-mester uram, a te édes apád meghalt. Belőled pedig mi lett szegény Marim, mióta megcsaltalak?...

Szerettem a vihart, a csendben örület környékezett, nem megyek én többet haza, nem nézem én az iskolamesterné és siránkozó feleségének könnyező szemeit... egyszer csak azt hallották, hogy Friczit kiverték a kolostorból anélkül, hogy megtanult volna imádkozni.

A rétsági jegyző írnoka voltam, ettem a kenyerét és addig bujtogattam a falut, míg elkergették a jegyzőt és engem ültettek a helyébe. Csak egy követválasztás és kész volt a karrierem. Észrevett a főszolgabíró, figyelmébe ajánlott az alispánnak, alispán a főispánnak, ez a miniszternek, vasra verettem száz függetlenségi választót, elzárattam a szomszéd falvak utait a választók elöl, úristen voltam a faluban, arany érdemkeresztet kaptam, mert megválasztattam ebben a szűz Kossuth-kerületben egy kormánypárti szamarat.

Ez, ez az ut fölfelé, nyissátok ki a dicsőség és a jólét kapuját Izsák Friczi részére, emberek! Semmi se szent, ami útban van.

Ah, te szent voltál Juditom, azt mondtam neked: bálványom vagy, hűséges lelked fehér szárnyai alá takargattál, de én nem jól éreztem ott magam! Szent volt az esküm, amit tettem, de én nem tartottam meg! Szent volt a köny a szemedben, amit martiromságodban sírtál szegény hitvesem, szent volt a bölcső, amiben szerelmed gügyögve megszólalt, mégis lám, minden elveszett.

Gyönyörű kis fiam volt... Judit, te altató nótát vittél a bölcsője fölé, én - szégyent.

Hol van az árvák pénze? Üvöltött a falu. Nyomorultul, gyáván elbujtam, kiabáltam: Ments meg Judit! Fölkaptuk a bölcsőt, menekültünk. Juditom sírt a főispán előtt, s ezt mondta a főispán:

- Tekintettel előző érdemeire, futhat.

Ah, de már kis Peti fiamat csufolták az iskolában: apád gazember. Hazajött a gyerek sírva, igaz-e, hogy apa gazember? Judit rám nézett, a gyerek fejét magához szorította, látom édes martirom könyben rezgő szemedet, amint mondtad a gyerekeknek reám tekintve:

- Nem szabad ezt mondani édes fiam, az emberek rosszak, apád jó.

Lebuktam lábad elé, szántam-bántam gázságomat, de csak addig, míg rámsírtál Juditom, aztán rohantam tovább. A lejtőn ezer virág nyílt...

Gyöngyörű rossz asszony volt a Málvin, a főnököm felesége,... a szegény dijnok, Izsák Friczi két fizetést húzott: a vasúti főnöktől és a vasúti főnöknétől, gyalázat, ah förtelem...

- Judit, - kiáltottam egy napon - elcsaptak.

Néha megijedtem, mint a gyerek, néha vakmerő voltam, mint egy rablóvezér, néha sírtam Juditom lábainál, hogy segítsen, szeressen, néha megvertem Juditomat, néha mint a kutya nyaltam a kis Peti fiam kezét, máskor meg akartam fojtani: mit tudom miért, nem tudom ma se miért?

Néha lesütöttem a szemem a porba, nem tudtam emberek szemébe nézni, máskor fölvettem a szemem az égnek, daczosan, kihívóan, néha lesujtott a porig, ha az emberek nem nyujtották kezöket, máskor nevettem, gazembernek tartottam az egész világot magammal együtt.

Ez volt a bölcsességem, ami akkor omlott össze egy-egy pillanatra a könnyeimben, mikor a gyerek napról-napra sírva jött haza és panaszkolt az anyjának:

- Bántanak, kiabálnak utánam a fiúk, Izsák Péter is olyan gazember lesz, mint az apja.

Borzasztó volt: ez a gyerek egészen megöregedett és láttam a kis arczán, hogy gyűlöl, nem akar kezet csókolni, pedig az anyja tanította: apád jó, szeresd én édes kis fiam. Az ördög állja tovább ezt a kínlódást, széles a világ, gyerünk Juditom egy újabb zugba, ahol nem ismernek reám, nem üldözik Petit az apja miatt, gyerünk, mienk a jövő.

Megmutattam, hogy lesz a tigrisből alávaló kutya, leporoltam a kalapommal a nagyságos Kohn Ábrahám nagybirtokos uraság czipőjét, mire Izsák Fricziből, akit cselédnek fogadtak föl, hogy vigyázzon a cséplő munkásokra, uradalmi ispán lett...

Hogy csendül vissza a megküzdött gyalázatos életen át a hangod én édes áldozatom, Juditom, mint a megtérésre hívó oltárharang:

- Frigyes, megbecsüld magad, a fiadért.

Két hónap múlva az erdőben fölbuktam, mint az elejtett vad, az átkozott erdőkerülő golyójától sajgott a lábam, rossz időben ma is érzem. A feleségét jobban eltalálta: az meghalt.

Peti fiam megundorodott tőlem, a fővárosból, ahol az öregapja hivatalba segítte, azt írta az anyjának: nem akarja többet látni az apját. Szépen vagyunk, édes fiam, de jobb is, hogy nem jöttél, nem láttad, mint balzsamozta be omló könnyeivel édesanyád a hóhérja sajgó sebét.

- Majd megbékítem én, édes Friczim, azt a fiút - mondád, de nem tudtad Juditom, a Petit többé megbékíteni.

Fél esztendeig kínlódtam, aztán kimentem a rétre, gyenge voltam, Juditom támogatott, egyszer csak mint a fürgeteg, zúgni kezdett egy csapat fejszés munkás: üssük agyon a gazembert!

Ah, ez a bosszú az erdőkerülőék tragédiájáért. Juditom azonban ott volt, összetette a kezét és könyezve szemeit az emberek felé fordította.

- Ne bántsák, kérem önöket...

Olyan csend támadt, mint a templomban. Hallottam egy bogár dongáját és Juditom imádságát: hála a jó istennek.

Eszembe jutott, hogy csakugyan sohase látom többé fiamat, sohase beszél igazán hozzám a Péter?

Most Juditom könyörgött: gyerünk, itt nem jó vége lesz, nem szeretnek téged, Friczim, ezek rossz emberek.

- Ugy-e, édes Juditom, párom, én jó vagyok, csak szerencsétlen vagyok?

- Jó vagy, szeretlek! - Ez volt az életem szent zsolozsmája.

Az én Juditom egyetlen tanúm volt, hogy az emberek voltak rosszak, nem Izsák Friczi. Csodálatos, jobb voltam Juditomnak, mint a fiunk. Pedig Péter jó volt. Csak az apját gyűlölte és rimázkodott az anyjának százszor, hogy hagyjon el engem, menjen hozzá, tisztességes hivatala van, szép fizetése és becsülete.

Higgye hát a bolond a véröröklés örök törvényét, lássátok, dicsekedtem azok előtt, akik szóba álltak velem, az én fiam becsületes ember.

- Hát miért nem mégysz a fiadhoz? - ordítottam az örület egy percében az asszonyra.

Azt mondta, oda nem megy, ott ő reá nincs szükség. Péter tud vigyázni magára, de engem üldöznek az emberek. Igaz, igaz, mondtam, engem üldöznek. S odaborultam szenvedő gondviselésem lábaihoz. Akkor láttam, hogy milyen rongyos a cipőcskéje. Hogy fázik a kis lába. A két tenyerembe fogtam, ráleheltem sokáig...

Éheztünk, Judit meghalt. Szegény édes agyongyötört anyamadaram, olyan fehér volt, mint a hó. Egy csöpp szenvedés sem látszott az arcán. Mosolygott s ezt mondta az utolsó percében:

- Frigyes, szépen, csendesen fogd le majd a szemem.

Egyetlen kis szobánk nem volt padolva, hideg volt a föld, amint égő homlokom odaütődött.

- Itt hagysz, Judit?

Nem válaszolt, a fiát hívta így: Petikém, Péter, fiacskám, ne bántsod apádat...

A gazemberek nagyon félnek a haláltól, nem tudtam föltekinteni, kiosontam az ajtón, kívülről hallottam Juditom utolsó szavát:

- Vigyázz, szegény uram, magadra.

Nyitva maradt a szeme. Be kell vallanom, hogy nem mertem lecsókolni.

Péter is ott volt a temetésen, több ősz hajszála volt, mint nekem, nem beszélt hozzám, csak lehunyta szemmel állott a sír előtt és távozáskor hidegen mondta ezt:

- Ha megőrzi ennek a kálváriának a tisztaságát becsülettel, még találkozhatunk.

A kezét is nyújtotta, de hideg volt, kiméretlen. Nem láttam a sírt ezután. Kenyér után kellett menni, hanem az ördög az arcomra írta már talán, hogy gazember vagyok, mert sohase néztek rám azelőtt ilyen komisz gyanakodással az emberek, mikor följánlottam szolgálatomat. A tükörbe néztem: hát mi van rajtam? Micsoda változás történt velem? Hol van az a folt a pofámon? Rendesen feküdtem, kialudtam magamat, rendesen keltem, mégis ott kellett maradnia a foltnak, ami visszataszító volt; az emberek bizalmatlanul tették be utánam az ajtót.

- Kenyeret! ordítottam, átbujdostam a hegyeken, le az alföldre, nem láttak még engem ott soha, Izsák Friczi gazember, fordítsunk egyet rajta, mint a subán: Inda Gyula neve szűz, hát tisztálkodjunk, te üldözött gonosztevő, le a becestelen rongyokkal, kenyér kell!

Nem kaptam sokáig. A homlokomat a korcsmaasztalhoz vertem örültem, hogy ki írta hát fel oda, hogy én nem Inda Gyula vagyok, hanem Izsák Friczi?

Nem jutott eszembe, csak most villan át agyamon, hogy azért volt ez az egész, mert már meghalt a gondviselésem.

Ő szokta letörölni kezével és le szokta mosni könyvével arcomról a szennyfoltokat. Igen, igen, nem volt többé, aki a gazembernek gondját viselje...

Az utcán megfigyeltem egy kőmunkást, aki boldogan nevetett... A Tiszán derékig gázoltak az emberek a vízben, mint a marhák vontattak egy gabonás hajót és pattogó tréfákat dobáltak

egymáshoz, a kötél a nyakukon mély vörös gyűrűt vágott; koldus falatozott egykedvűen a part kövén, jól lakva, rágyujtott... na Izsák Friczi, tessék válogatni, ilyen boldog ember te is lehetsz, csak munkára, vagy ha jobban tetszik, öt krajczár egy olvasó a koldusimádsághoz.

Ez volna hát a vég?... Emlékszem, egy potrohos, zsirosszájú úr ment el előttem, nagyvállalkozónak mondták s akkora aranyláncz volt a nyakában, mint amott a hajót vontató emberek nyakában a kötél.

Eh, hát felforduljon Izsák Friczi éhen, vagy hajót vontasson? Van eszem, tudományom, nem amit könyv tanít, hanem amit az élet tanít. Igen, az a tudomány, amivel az emberekkel elbánni lehet. Nem vontatok biz' én hajót, úr akarok lenni, hiszen, ördög bujjon a csüggedésbe, még hátra van egy nagy - félélet.

Utána! Ah, ez gyönyörűen sikerült. Nem kellett senkit kirabolni, senkitől lopni, bementem a zsiros szájú úr után a munkás barakkok irodájába, munkát kértem.

Odamutattam neki a kezemet.

- De lássa uram, a követ nem bírnam, rajzolni, írni, földet mérni jól tudok, tegyen velem próbát, milyen ember vagyok? A jobb keze leszek uram.

Ez maga is gazember volt, hát nem látott az arczomon semmi visszataszítót, az ilyen vonásokat megszokta naponkint a tükörből.

Páter József áldottalak, te síma szájú, ravasz szent férfiú, ünnepeltelek, hogy úgy megtanítottál a ravasszág művészetére, édes beszéd mondására, hátamnak alázatos hajlíthatóságára, a kiváló fontosságú szemérmetes szemforgatásra, mindez kellett ide, hogy a zsiros szájú férfiú a keblére és az aranylánczára öleljen s ily szavakra fakadjon: „Ilyen hű embert kerestem én régen.” Meghiszem azt. A potrohos férfiú egy közönséges himpellér volt, a pallérságon kezdte, vállalatokba ment, együtt lopta a kincstárt a mérnökökkel, akikkel dolga volt és ime, én a kutyája vagyok.

Megéreztem, hitemre, hogy itt is van egy - asszony. Akit föl kell találnom. Az ördögbe, a bajuszomban még egy ősz szál sincsen. A szemeim égnek az élet örömei után. Nem hiányzik semmi az erőmből. Nem olyan könnyen fog rajtam a vihar...

Odafönt a görbe világomban, ahol a méheink tán most is dongnak az eszterhéj alatt, nem ismernétek meg soha Inda Gyulát, hogy ki ő, ez a legújabb divat szerint öltözött világfi? Ez a valóságos divatbáb, napjában egyszer eszik, kétszer öltözködik, pedig csak egyszerű rajzolója a Dudra Mihály félmilliomos pallérnak és titkos imádottja a pallérné ő nagyságának, aki egy kissé kövér falat ugyan, de még lehet e frigyből valami.

Megállj csak fiam, még milliomos lesz a te apádból. Hej, haj, de szívesen látott vendég lesz ez a milliomos gazember nálad. Meghívod bizonyára esküvődre. Hallom, hogy gyönyörű kis arád van. Na, majd imádkozik odafönt a boldogságodért édes anyád. Én nem. Az én imádságom még elrontana mindent.

Ah, milyen az asszony, ha megbolondul! Hogy is mondta csak az én szépséges, milliomos pallérném:

- Imádott Gyulám, szeretnék örökké a tied lenni.

Persze, persze, én is azt szeretném, de hogyan? Nem tudom, milyen pofát vágtam e valomáshoz, de alávaló lehetett, könyeztem is, ha jól tudom, és hölgyem olyan kétségbeesett fuldoklást vitt véghez szerelmi bújában, hogy egy rögtön bekövetkező guta által veszélyben láttam az egész - jövőmet. Meg is vigasztaltam hamarosan, hogy:

- Örökre a tied leszek!

Volt, igaz, az agyamban egy pillanatra, hogy addig esküszöm szerelmet ennek a forró vérű asszonynak, míg megőrül és akkor kicsuszik a számon: Öld meg!...

Pokol, cserben hagytál, jött mint a villám a katasztrófa. Dudra Mihály szeme csupa vér volt, mint a meglőtt bikáé, itt a mellem fölött ragadta meg a kabátomat és fölemelt, mint egy pelyhet:

- Czudar gazember:

Megdermedtem, de az agyam dolgozott a szabaduláson.

Éreztem, hogy legyűrt az iroda padjára s egy csomó piszkos ruhára mutatott:

- Ezekben a rongyokban jöttél ide, gazember, ezekben doblak ki. Le a ruhával!

Levettem a selyembélésű kabátot, a mellényemet, az aranyórát ki akartam venni, de öklével ráütött a kezemre, a nadrágot letépte rólam, a cipőt, kalapot elvette és parancsolta, hogy no most itt vannak a rongyok.

A régi, ismerős rongyaim. Még rajtuk az utca sára. Egyenkint huztam fel. Ordítani akartam, de valami fogta a torkomat, mint a hurok, az ördög volt, mely üszköt vetett agyamba.

Fölvettem a fejem, örült keserőséggel fakadtam ki:

- Nem veszem föl a rongyokat!

Dudra Mihály arczul ütött. Engem! Engem arczul ütött! Soha se ütött meg senki.

Fölordítottam, mintha kést vertek volna a szívembe s amint az asztalra esik tekintetem, a rongyos bocskort eldobom, ott egy revolver fénylik, mint a fergeteg törtem felé... A revolver a kezemben volt, ah, Dudra Mihály, az életed a kezemben van, nem öltözik vissza Izsák Friczi a rongyaiba többé...

- Dudra Mihály meghalsz!

Odaszorítottam a szívétájához a revolvért és háromszor lőttem, a harmadik lövést a mellén térdelve tettem.

Elrendezett itt uram, hóhérom, az ördög mindent: nyitva volt a Wertheim-szekrény... Izsák Friczi nyujtsd ki a kezéd, a halott nem lát, hát már most megvan, ezen nem segítesz, hát hiába öltél, te örült? Sebtiben, gyilkos, mert veszve vagy, hamar, hamar, egy-kettő-három... öt csomó ezres, minden csomóban száz darab, a százás csomókat ne olvasd, amennyi a rongyokban elfér, a revolvért is, úgy, arra a másik ajtón nem lát senki...

S mihelyt kint vagy a határon, új ember vagy, Inda Gyula nincs többé, Izsák Friczi, a kisebb gazember újra született, előre, Izsák Friczit most nem üldözi senki.

Az ablaknál zörejt hallottam, a gyilkos úgy megrettent, mint a nyúl a kopó szájában, elejtettem a rongyokat, vagy tán visszadobtam, az ezres és százás bankó-csomók kiódzódottak s szerte repültek a földön, a fél bocskor maradt a kezemben, kint a határon másnap virradóra vettem észre, hogy ez az egész, amit elhoztam...

Valahol bujdosásomban, ahol Izsák István vándor kőműves volt a nevem, olvastam egy ujságban, hogy valami Inda Gyula rablógyilkost nyomoznak az egész országban. Hejnye, mondta a söntésből a korcsmáros, de nagy gazember volt, hanem ugyancsak ráijeszthettek, hogy azt a tömérdék pénzt elejtette ijedtében. Nagy marha is volt, ha már gyilkolt, legalább elvitte volna a pénzt is.

- Tán nem is a pénzért tette, gazduram, - kockáztattam meg a választ. Annyira erőt vett rajtam az ördög, hogy képes voltam enyhítő körülményeket keresni a számomra. Pedig csak egy volt: maga az ördög, mely az utolsó pillanatig kezemre játszott mindent, aztán mikor a kezemen vér volt, cserben hagyott, a gyilkos már neki se kell, mehet, faragják az akasztófát.

A korcsmáros rám nézett, hogy mit beszélek olyan bolondokat.

Bujdosásomban egyszer belenéztem az országút kútjának a vájájába: egy öreg összetört ember nézett rám a víz tükreéből.

Hallottam a pásztor sípját, távoli harangszó megtérésre hívó csengését, elém domborul egy elhagyott sír, fölcsillan homályosuló szemem előtt szegény Juditom megjegeczesedett könyje és te Peti fiam, aki gyülsz, te tekintesz reám utálattal...

Tovább mentem, az ördög újra megfogta kezemet és vezetett, nem, nem megyek, hova vezetsz? Oda nem megyek... Éhes voltam, kimerült, paraszt gúnyám foszladozott. Bolond ember, biztatott az ördög, ne félj, hiszen Inda Gyula a gyilkos. Izsák Friczi szabadon járhat, kelhet, mit tudnak Izsák Friczire? Szerencsétlen ember, semmi egyebet.

Hallom, hogy Peti fiam boldog ember. Izsák Friczi nem visz be hozzá gyalázatot, nem igaz, hogy ő valaha Inda Gyula volt, a fia még embert is csinálhat belőle, legalább látja, ad neki egy kis kenyeret és megengedi, hogy míg munkát kap, ott háljon a küszöbén.

Az ördög erőszakosan vonszolt. Ott álltam a két emeletes ház kapujában. A házmester utamat állta. A homlokomra huztam a kalapot. Egy szalmaszál, ami az éjjel aludtomban egy kőbányai istállóban a hajamba akadt, lehullott a fejemről.

- Kit keres?

- Itt lakik Izsák Péter úr?

- Igenis, miért kérdezi?

- Fölmennék hozzá!

- Maga? Álljon ki a kapu elé.

Bizony meglódított.

- De - mondom - tessék csak neki megmondani, hogy falujabeli szegény ember szeretne vele beszélni.

Végignézett a házmester. Tán ez is megismerhette az írást az arczomon?...

A fiam megismert, elfordult és egy mellékajtóra mutatott szólanul, hogy menjek oda be.

- Hallom, jó fiam, hogy jól megy sorsod, én munkát keresek.

- Becsületes útról nem jön az ember ilyen állapotban, ezt mondta a fiam, aztán adatott enni, felöltöztetett tisztába és mikor körülnéztem és hallottam, hogy már nemsokára lakodalma lesz a fiamnak, ezt gondoltam: - Hej, jó volna becsületes embernek lenni.

Arra nem gondoltam, hogy Inda Gyulát keresni fogják a fiamnál.

Pedig ott kerestek. Már másnap. Berohant, mint egy örült a fiam az én odumba és egy mellékajtón kilökött.

A rendőrtiszt harsány szava lehallatszott a lépcső folyosójára:

- Inda Gyula nevű ember van itt szállva.

A fiam hangját hallottam:

- Nálam? Édes apám Izsák Frigyes volt nálam két napig, de ma elment, nem tudom hová...

Hallod Juditom odafönt az isten országában: a fiad meg akarja menteni az apját.

Rohantam, megölöm magam, meg kell egymást mentenünk édes Peti fiam; te nem tudod, merre ment apád, nem szabad megtudni senkinek, hogy Inda Gyula rablógyilkos nálad volt...

Segitsetek hatalmak, csak míg kiérek ezen az utcán, arra lent, közel van már a folyó, látszik a tükre, hajók himbálóznak a tetején, emberek járnak-mennek, a feltúrt habos vízgyűrűkből integet már messziről a halál, mely elviszi Izsák Friczi bűnét, melynek most meg kell váltani a szegény Peti boldogságát... még ötven lépés édes fiam, aztán meg vagy mentve, csak bátorság, de megbocsáss apádnak, lásd, ő megtér, az istenhez fohászkodik... keresztet vetettem magamra, a nap lemenőben volt, elszédültem, belebuktam a folyóba...

A rab-kórházban voltam másnap.

Nagyon jól tartottak, egészen meghízta, mire megfaragták az akasztófámat.

A börtönőr, aki velem virrasztott sok éjjelen, elbeszélte, hogy a fiam elvesztette a hivatalát, a jegygyűrűjét is visszaküldték, mert csak nem lesz egy szépséges virágszál rablógyilkos menyecskéje.

No, lásd édes Juditom, milyen jó, hogy meghaltál, hűségesen elkísértél volna ide is ugy-e?

Amoda úszik egy sír... Judit szent fehér alakja szállt ki belőle angyalszárnyakon... Hej hóhér, csak hamar!...

*

Levették a hóhér kendőjét az elítélt szeméről, a dob pergett, a kegyelemkendő lobogott a távolban, mint hófehér galamb.

Megkegyelmezték Izsák Friczinek élethosszig tartó fegyházra.

*

Azt mondták, a vén bűnös tizenöt esztendeig úgy viselte magát a fegyházban, mint egy nyugalmazott fráter, hát elmehet föltételes szabadságra.

Asztalos mesterséget tanultam, olyan a hajam, mint a sárga szalma, a fehér haj így megszokott sárgulni a fegyház műhelyében. Egy fogam sincsen, kevéskét látok, nagyon világos is van ilyen öreg embernek idekűnn.

Oh, be gyönyörűen süt a nap, érzem a csontjaimban, jó itt az ambitus előtt, az akácza éppen virágzik, egy-egy fürtje egészen lehajlik ide a kis kocsiszekemig, melynek kerekei csak úgy nyikorognak, mikor megmozdulok.

Ah, milyen régen láttam ezt a pompás tavaszt. Itt vannak a méhek, mint a mieink, ej, azoknak volt ám csak sok ezer virágjuk. De milyen illat van itt, oh milyen régen láttam pillangót... na, édes Jancsikám, hát hol vagy, mikor a pille itt száll! Öreg apád nem tud ám pillét fogni.

Valaki kilépett mögöttem az ambitusra.

Nem tudok visszafordulni. Gyenge vagyok. Kemény lépéseiről megismerem: a fiam, Péter.

A léptei elhangzanak. Már hét hónapja, hogy elhozott a kórházból, ahova az utcáról vittek be.

A vén Jakabra bízott, hogy viselje gondomat. Ez a vén Jakab egy ostoba ficzka. Sokat fecseg. De gyönyörű volt, mikor elmondta, hogy Péter fiam mégis boldog lett, igen, mert a szerelem diadalmaskodott. Az araja visszatért hozzá, hogy ő azért szereti.

Milyen szép tőlük, hogy ilyen vén fegyenczet így ellátnak, majd talán szóba is állnak velem egyszer, ha az utolsó órák üt. A vén fegyencz reméli, hogy a fia szól még egyetlenegyszer hozzá csak egy szót, egy szót, csak ezt: apám!

Szép tőlük ugyebár, hogy megtűrik ezt a sárga fejű öregembert, aki nagyon sok alkalmatlanságot csinál? Csak motyog, járni sem tud, ma-holnap etetni kell. Az öreg Jakab alig bír vele. Ölbé kell vinni, mint a gyermeket.

Félek te vén fegyencz, hogy megünnak egy nap és bedugnak a szegények kórházába...

Hallom, hallom, édes kis Jancsim, te vagy ott a virágok közt arany cselédkém, hallom a hangod:

- Nagyapa, jöjjön csak ide egy kicsit -

- Mennék ám Jancsikám, de lásd ez a vén ember nem tud már járni.

Az a piros harangvirág a kis unokám szájacskáján csak csilingel:

- Ugyan jöjjön már kedves öreg apa, fogja meg nekem ezt a szép kis pillét.

- Édes kis bohó fiacskám, öreg apa nem tud szaladni, látod, nem tudok odamenni hozzád... Ejnye adta beste kis pilléje, hogy elfárasztja Jancsikát.

- Jöjjön már öreg apa...

Kinyújtottam megerőltetve a két karomat, integettem vissza Jancsikának, hogy nem tudok hozzámenni...

Egyszer csak, mint a mesebeli szárnyas hintó, magától megindult kopott szék-ekvipázsom, gyorsan gördült a kert felé, mintha láthatatlan szárnyas angyalok volnának befogva a vén, sárga-fejű fegyencz aprókerekű szekerébe, melyek egyre közelebb, közelebb vittek unokámhoz.

Behunytam a szememet, a kert fűszeres légáramlata meglegyinté arczomat, fölborzolta sárga hajamat. Menyei utazás volt.

Végre árkon-bokron keresztül megérkeztünk a pilléhez, a kis unokám az ölembe borult, hogy kaczagott a kis bohó.

Visszanéztem: Péter fiam állt ott fényes szemekkel...

Mese Jób Andrásról.

Egyszer volt egy kis világ, szép gazdag világ volt, hanem egy napon nagy szerencsétlenség érte ott az embereket: kiapadtak a vizek. A nap megállt ott a kis világ feje fölött és tüzes sugaraival heteken, hónapokon át szürcsölte föl a tiszta kék ég háborítlan, nyugalmas tenge-rébe a vizeket. Mint egy izzó, óriás világos-kék üvegbura hajlott át a megrémült kis világon a kerek menybölt, az izzó levegő mozdulatlan volt és fojtó, megrepedezett hosszú, mély csíkok-ban a kiszáradt föld, a bogár mélyen befúrta magát a pusztuló növények gyökeréig, ahol még hűvösséget érzett, a madár is a bokrok közt ült hallgatagon, föl-fölborzolgatva tollazatát, kedve nem volt csak egyet is fütyyenteni. Megsárgult, mint a réz a fák koronája, mint apró száraz gyűrűk zörögtek az ágon a megperzselt levelek, melyek harmatot hetek óta nem láttak.

A zerge a fenyők közt szomjasan kóválygott, a kiapadt forráslyukba beledugva mélyen az orrát és kapált a lábával, olyan hangot adva, mint a megrugott borjú.

A folyót átgázolták, itt-ott vastag, poshadt tócsák maradtak még a mélyebb meder-üregekben, reggel itt ezer madár röpdösött, majd szálltak hosszú karéjban új vidékre, ide-oda - sehol meg-fürödni, friss vizet inni nem tudtak.

Tudósok, csillagászok, rémítő dolgokat olvastak az égről. Mulhatlanul megsül a gyönyörű kicsi világ mindenestül.

A nap közeledik hozzá. Azt vették észre az égi testeket vizsgáló üvegeken keresztül. A nap jön, szörnyűség: a lehelletétől egyszerre megsemmisül a világ, az utolsó rózsaszirmok barna-sárgára égve fekszenek a földön, mely olyan forró volt, hogy alig lehetett rajta járni.

A szerencsétlen kis világ fölött csüngő nap sugarai, mint millió, meg millió óriási aranytölcsér értek le a földre, a patakok, folyók medrébe, kutakba, a forrásokba, mindenütt fölszíva az élet nedvét, az utolsó hús cseppet.

Az emberek kétségbeesve futkostak útról-útra, bebúva az erdőkbe, elrejtett hegyszakadékok-ba: nem maradt-e valahol egy kortyra való víz. Az állatok elszabadulva vágatának az utcán, csodálatosan hangzott a jajveszékelés, mintha ember és állat egyforma hangon jajgatott volna.

Imádkoztak kőre hajtott homlokkal a templomokban.

- Uram, engedd, hogy aranyaink hús vízzé olvadjanak.

Ime, hogy bukik le a fényes, sárga bálvány az oltárról. Kaphatnál itt egy pohár hús vízért egy zsák aranyat.

Az enyészet levegője már csaknem fölforrt. Az emberek gyökereket téptek a leperzselt erdön és ezeknek a nedvéből tartották fenn magukat valahogyan.

Sovány, szomjanveszett madarak buktak le a fák galyai között.

A halál vigyorgott le a napból tüzes képpel az emberekre. Fölbomlott az egész kis világ, nem volt már többé törvény, a törvényhozók uj kútakat ástak, de kidőltek a munkában, mert az éles vas nem birt a megszáradt földdel, mely már olyan volt, mint az ércz; a milliomos ott szaladt a koldussal együtt, a szocialista nem vette föl az aranyat, amit a milliomos gyáros elszórt, de megfojtották volna egymást egy pohár vízért.

Már az egész kis világ szomjan haldoklott, csak egy ember volt, aki a szörnyű csapást nem érezte. Eleinte nem tudta senki, milyen kiválasztott kegyeltje a sorsnak Jób András, akinek az udvarán elrejtett helyen, hogy senki se lássa, azon a napon, mikor az utolsó kút is kiszáradt, két hatalmas forrás fakadt. Hús, kristálytisza vizet szórtak a források, ezüstös habot verve.

Jób András derék, becsületes ember volt. Egyéb érdeme köztudomásúlag nem volt az égi kegyre. Hálálkodva fordult az Istenhez s amint csendben imádkozott a megváltásért, megjelent előtte a jó szelleme és így figyelmeztette.

- Jób András, a te számodra nyitva legyenek ezek a források, úgy vigyázz azonban, hogy minden ital vízért, amit másoknak inni adsz, százszor annyit elveszítesz a forrásokból.

Jób András boldog volt. Megfogadta, hogy senkinek sem ad inni vizet. Elrejtőzött a legmélyebb helyre, hogy ne hallja az eltikkadt, szomjhalállal küzdők jajkiáltását. Bedugta a füleit, de nem használt, üldözték azok a hangok, amelyek a föld alá is elhatottak. A forráshoz menekült, érezte, hogy beteg, a homlokát megmosta a hús vízben. Ez jótékony hatással volt. Úgy tetszett neki, mintha a források e pillanattól kezdve sokkal több vizet adnának, mint eddig. Oh, sokkal többet, úgy, hogy Jób András most már így gondolkozott.

- Még előnti a víz a házamat és a földemet, miért ne adnék egy-két haldoklónak vizet, ezzel magamon is segítek, elhárítom a veszélyt.

Egyszerre könnyűnek érezte a fejét. Kiment az utcára. Állatok és emberek fetrengtek ott szomjúságtól elgyötörve. Reszkette intett egy vánszorgó asszonynak, hogy a többiek észre ne vegyék. Mikor ezt beküldte a kapun, gondolkozott: na még egyet, hiszen olyan bőségesek az én forrásaim. Már ketten voltak. Aztán tovább számított. Talán még egy harmadikat is megmenthetne. Hát mit iszik meg három ember naponkint? Annak a százszorosát veszti a források. Számítgatott és úgy találta, hogy ez csupa csekélység.

Odavitte az embereit a forráshoz. Azok majd megfulladtak a gyönyörben, amint ott a vízben fetrengtek. Az egyik eszméletét veszítette.

Jób András boldog volt, ám a következő perczben már a források vize nem csörgött olyan zajjal, a kisúgárzó víztömeg, mint vastag ezüst cső, lomhábban esett alá. Jób András azonban ezt a csekélységet észre sem vette. Mindazonáltal könnyörgött a megmentett embereknek, hogy ne fedezzék föl az ő titkát és szerencséjét, mert akkor mindnyájan elvesznek, egymást fogják az emberek a forrásnál legyilkolni. Jób András megrémülve húzódott be odujába.

Egyszer csak kopogtak.

- Adj egy korty vizet, Jób András, itt halok meg különben a küszöbödön.

Jób András kiment és embereket látott ottan eltikkadtan vánszorogni. Azoknak a családjai voltak ezek, akik már ittak a forrásból. Körülölelték Jób András lábait:

- Te jó ember vagy, Jób András, ne hagyj elveszni minket.

Jób András megdöbbsent a sovány, elcsigázott haldoklók látásán. Csupa halálfejek ezek.

- Nem, nem, nem adhatok barátaim, ne haragudjatok, mi hasznatok volna belőle, ha egy napra megmentenélek benneteket, azután nem kapnék én se több vizet és azután együtt pusztulnánk el.

- Csak egy kortyot, Jób András, nyöszörögtek a nyomorultak.

Csak egy kortyot, gondolta Jób András és újra számítani kezdett. Összeolvasta az embereket és matematikai számítást tett a forrás vízen: összevetve a nyújtandó vizet a forrás vízének mennyiségével. Ismét százszor kevesebb marad neki. Oh még marad annyi, hogy egész életére elég neki, ha nem pazarolja. Jób András ugyanis előrelátó volt.

- Hát jertek, igyatok, de csak oly föltétellel, ha odakint nem áruljátok el a forrásokat.

Megesküdtek a szomjazók, hogy hallgatni fognak. Boldogan látta Jób András egyenkint föltámadni ezeket a félholtakat a hús forrásnál.

S újra elmenekült odujába.

De Jób Andrásnak nem volt többé nyugalma. Nem tudott úgy elbújni, hogy azok a szomorú éles hangok, melyek az ajtónál az ő nevét kiáltották, a fülébe ne jutottak volna. Napról-napra számított, nézte a források vizét, mennyit adhatna még, mennyi marad még? Iszonyú lázas számadások voltak ezek. A haldokló szomjazók sürgették. Újabb és újabb embereket bocsátott Jób András a két forráshoz, melyek már csak vékonyan csurgatták a kristálytisza hűs vizet.

Jób András megdöbbenve ült le és tovább számított. Azt kellett kiszámítania, hogy bizonyos kort véve, mennyi vízre van szüksége élete végéig? Vagyis mennyi vizet fogyaszt egy ember életében? Ez nem olyan könnyű számítás. Aztán, ha ezzel megvan, akkor adhat csak választ, hogy a ház előtt haldoklónak nyújthat-e több vizet? Addig semmi esetre sem. Csak nem örült meg. Dörömbölhettek, Jób András süket, ő is legközelebb áll önmagához.

Huszonnégy óra óta számít Jób András, de úgy látszik, jó eredményt hozott ki, mert egyszerre örömtől sugárzó arczczal ugrott föl s így kiáltott:

- Még legföljebb öt embernek adhatok.

Ismét meg volt mentve öt ember, de Jób András elszámította magát és mikor újra százszor kevesebb lett a források vize, olyan keveset adtak ezek, hogy pohárral lehetett már fölfogni.

Jób András kétségbeesve tett szemrehányást magának. Nyomorultnak, gyávának nevezte magát. Nem, egy gyűszűvel se többet! Ha az egész világ szomjan hal is meg ott a küszöbén, még akkor sem. Gazemberek, elinnák a vizet ő előle, egy csöppet se többet, egy atomnyit sem. Hitvány, pulya lágy ember vagy Jób András, szidta magát, magad se ihatsz már most többet naponként egy pohár víznél.

Odakint az egykor oly szép kis világ a megsemmisülés, elhervadás képét mutatta. A tudósok is abban hagyták az égen való tudományos kutatást, hanem ehelyett azon törték a fejüket, hogyan állíthatnak elő mesterséges vizet nagyobb mennyiségben? A kisebb állatok csaknem mind kivesztek. A föld forró volt, mintha kráter égett volna alatta. Azt hitték az emberek, hogy egyszer már leesik a nap egészen.

Ah, a szerelem is kiveszett immár teljesen, mint a virág. Az egykori délczeg ifjak, mint élettelen csontvázak huzódnak el az eltikkadt, szomjas virágszálak előtt, ámbár monoklit most is viselnek, de ezt a karikát a szenvedés tette föl a szemeikre.

És Jób András a házának legelrejtettebb zugába vette be magát, hogy ne lásson ebből ezentúl semmit, ne halljon többé semmit. Ámbár ő tőle már ordíthatnak. Nincs és nincs több. Ami van, az neki kell. Vagy talán akadna olyan gonosz, aki elvenné tőle az utolsó ital vizet? Mikor tudja, hogy ezzel azután senkinek sem lesz többé egy csöpp se. Minden megsemmisül, minden szomjhalállal hal meg, így legalább ő megmarad. Ezért az önzésért semmi esetre sem veri meg az isten. Hiszen így van ez rendelve.

S amint így irgalmatlankodott Jób András, szomjúság fogta el. Milyen szerencse, hogy még csöpögnek a források. Neki untig elég. Csak éppen hogy elég. Egy kortyot ha adna másnak, az utolsó csöpp is oda volna. Nesztelenül sompolygott a forráshoz, hogy meg ne hallják.

Amint odaért, a külső ajtóhoz vágódott valaki. Vékony gyermek-hang nyögött föl ottan. Gyerek bizonyosan. Milyen megható hangja van. Mintha a szívébe szúrtak volna és valaki fojtogatná; fájdalmas vékonyka hang. A panaszos gyerekhang csodálatosan áthallatszik az utcza kétségbeesésének a zsibaján; újabb és újabb zuhanás hallatszott megint.

Jób András megdöbbenve kapott a zárhoz:

- Talán veri is valaki...

Azt már nem fogja engedni, hogy itt a küszöbén valakit verjenek. S különösen egy gyereket. Mikor pedig kinyitja az ajtót, beesik az a kis csontváz: egy gyerek, olyan nagy szemüreggel, mint egy halottnak van, kék szemecskéi a láz fényében ragyogtak s olyan gyöngye volt, hogy föllátni nem tudott erőtelen madár-lábaira. Száraz, vékony ajkát nyaldosta, olyan forró volt sovány, kis keze, hogy Jób András kezét, amint föl akarta emelni, szinte megsütötte.

- Víz, víz... nyögte a szegény kis csontváz.

Jób András ölbe kapta, magához ölelte lázas, sovány kis testét a haldokló gyereknek s örült gyorsasággal szaladt vele a forráshoz.

A gyermek meglátva a csepegő vizet, görcsösen, az élethez való ragaszkodás bámulatos erejével, vad mohósággal esett neki, száját kitátva a forrás alatt, de Jób András aggodalommal ölelte át a fejét, elvonva a hideg forrás alól szeretetteljesen:

- Ne oly mohón, te kis béka, megárt.

S lassacskán megitta a forrás utolsó csöppjeiből.

...És mikor a gyerek Jób András ölében megitta az utolsó hús cseppet, odakint a világban hatalmas égiháború támadt, hullott a zápor ezüstje, megteltek a kútak, felhő szakadt a folyó medrébe, teleöntvén azt hús hullámokkal és a föléledt madarak a vihar múltán vigan keringőztek a levegőben.

Inségesek.

I.

Az öreg hangya.

Jó emberek, akik az inségeseket sajnáljátok és módotok is vagyon jót tenni, olvassátok el a jósnak ezt a szép példáját, amely, hitem rá, nem arra volt szánva, hogy nyomtatott betűkkel nyugtázzam.

Egy inséges öreg anyó nagy buzgalommal szedegette déltájon egy nagy úri ház előtt a hulladékot.

Fát vágtak ott az imént és szemet szórtak le a pincze utczai száján: hát maradtak a havas földön elszórtan akkora hasábocskák fák, mint amilyenek a mesebeli liliputi hercegeknek fűtenek a mogyoróhéj-szalonjukban.

Ezt a tüzelőhulladékot szedte, szedegette az anyó. Öreg volt már nagyon. Nagyokat húzott a friss levegőből, amint elfáradva, zihálva bukdácsolt a törmelékekért.

Egyszer jött ott mellette két úr. Az egyik éppen a nagy ház ura volt és nézte az öreg anyót, akinek a hóra terített piros keszkenőjében már jócskán volt a liliputiak kincséből: harmincz-negyven szilánk fahulladék.

- No, szorgalmatoskodik anyjuk? Mi?

A ház ura szólott reá. Az öreg anyó nagyon megijedt. Alázatosan, de milyen alázatosan tudott nézni. A nagyságos úrra könyörgő, összekapirgált holmicskájára védő pillantásokat vetett. A könyörgő tekintetével ezt mondta: „A Jézus szíve szállja meg a nagyságos urat, ne vegye vissza, lássa, milyen gyámoltalan öreg vagyok.” A védő nézésével ezt: „Ne félj, holmicskám, nem adlak, tudok én pörölni: hogy a madaré a szem, amit az utcán talál.”

Ezt azonban kimondta:

- Hát igen, igen, csókolom kezét, kemény a télidő...

- De hisz kend nagyon gyöngye anyó, nem birja elcipelni.

- A hangya, csókolom kezeit, még gyöngébb, mégis elhúzza azt, amit talál...

- Az már igaz. Hát jöjjön csak kend ide be a házba velem, invitálta meg a ház ura az inséges öreg hangyát, aki eleintén megijedt, hogy tán kikap odabent, meg a holmicskáját is elszedik, de egy bátorító szóra csak összeszedte a batyuját és betepegette a kapu alá.

A ház ura kihozatott oda egy kisebb zsák lisztet és egy csomó tüzelőfát. Eleinte gyanakodva nézdegélt körül a töpörödött kis öreg.

- No, most meglátjuk, elbirja-e a hangya, amit talál? - szólt a ház ura az öreg anyónak, aki már most lelkendező szemekkel pislogott.

- Óh, óh...

- Itt van ez a liszt, meg ez a fa, annyit vihet el kend belőle, amennyit elbir...

Úgy ám - nem mese, szegény öreg anyó, nem mese, mert a mesék néha megesnek ebben a rossz világban.

Az anyó nagyot hálálkodott és hozzáfogott.

Óh, milyen megható munka volt ez. A szegény hangya keserves küzdelme.

A zsákot nem bírta. Le-leejtette, meg újra fölvette és küzdött vele.

- Óh Jézusom - fakadt fel végre a szívéből az imádság - csak most az egyszer adj még annyi erőt, mint egy hitvány lovacskáknak.

De bizony csak nem engedte magát. Már ha az Isten neki adta, ő bizony nem felezi meg. Nekiesett újra és roskadozva vergődött, mint egy gyámoltalan hangya a nagy zsákmányával, amit a gazdag úr egy darabig szótlánul nézett. Majd megszólalt:

- Ejnye, ejnye, mit vergődik kend, hiszen úgy se bir vele... Vegyen belőle, amennyit elbir.

Az anyó körülölelte a lisztes zsákot mohósággal és ijedten:

- Óh, csókolom kegyes kezeit, de bizony felbirom én, csak egy kicsit elfáradtam.

Nem is engedte el többé a zsákot. Húzta, vont, aggodó pillantásokat vetve a gazdag úrra. Csak egyszer kint legyen a zsákmánnyal az utcán. Csak már kint lenne. A szemei megteltek könnyel, vékony, csontos kezein megdagadtak az erek, de nem hagyta...

Óh, nagyon megható volt az anyó tehetetlensége. Szeretett volna hangosan kiáltani, sírni gyámoltalanságában. Fölvette, megint elejtette a zsákot a kapzsi inséges hangya. Pedig ha belátná, hogy nem ér semmit az erőszakoskodás és annyit vinne el a zsákmányból, amennyit bir, már otthon lobogna a láng a régóta hideg tűzhelyen és süthetné a kalácsot is...

Azon való aggodalmában, hogy elkergetik és elveszik tőle a zsákmányt, vissza-vissza nézett a gazdag úrra és bizonykodott.

- Meglássza az úr, elbirom... Nyolcz gyerek nőtt fel a karomon, nyolcz, az apjukat is esztendeig a két karommal emelgettem ki az ágyból. Most is emelgetném, ha meg nem halt volna. Meghalt...

Lecsúszott egy pillanatra a két karja a zsákról és egy kis csöndes elsíratásba fogott az öreg...

Tisztelt olvasóim, a dráma már közeledett a szomorú végéhez. A szegény anyó hasztalan iparkodott: a küzdelem megbíráhatatlan volt.

De erőszakoskodó volt ő kelme. Pihent, pihent és újra kezdte. Én láttam már, hogy képes inkább az életnek ez az inséges öreg hangyája odafeküdni a zsák és a fa mellé és ott a kimerülésben meghalni, de nem hagyja a zsákmányt. Mikor az neki van szánva.

A gazdag úr, ki ezt nézte, nem lelketlen volt, hanem mélyszívű pszichológus és látta, hogy im, ez az inséges öreg anyó a szegénység, az a nehéz zsák pedig az élet.

Az anyóka mindig elülről kezdte. Mikor veszteni kezdte a türelmét, kivett a zsákjából egy tenyérynyi lisztet és gyönyörködött benne:

- Milyen fehér, milyen szép, milyen édes, puha kenyér lesz ebből.

Ettől aztán újabb erőt és kedvet kapott és nem tágitott, míg végre a gazdag úr befejezte szépen, mesébe illőn a hangya drámáját.

Eltűnt és aztán néhány pillanat múlva előugrott egy markos legény.

- Hé, anyó - kiáltott az asszonyra - ide vele!

- Ne bánts, édes fiam, nekem adták.

- Hát majd én meg elviszem kendnek a lakására.

De nem hitt neki az anyó.

- Honnét jöttél, fiam?

- Honnét? A meséből.

A ficzko eltalálta: a meséből jött. Elvitte az egész zsák lisztet és a fát, az anyó tipegett utána és dicsérte a Jézust... a jó Jézust.

A ficzkonak meg se roppant a válla, jól végezte a dolgát, de erős is volt nagyon. Hisz ő volt voltaképpen a mesében a jó Sors, mely néha előugrik segíteni, ha valami gazdag ember rángatja a zsinórját.

II.

Egy menet.

A kenyérenélkül való siralomvölgyben vergődött napok óta egy öreg munkásember, akinek senkije sincs, csak egy másik szegény embertársa, aki megengedte egy darabig, hogy ott az ő vaczokján haldokoljon. Ezzel mindenét, amije van, odaadta az utólját járó munkástársának, Szabó Józsefnek.

Mikor pedig látta, hogy az öreg czimbora hosszúra nyújtja a világtól való búcsúzást, azt gondolta, kellemesebbé is teheti neki az utolsó napokat és elment a polgármester úrhoz, akiről a szegény ember tudja mindenfelé, hogy jó szíve van - elment hozzá és beajánlotta neki a haldokló czimborát: vigyék a kórházba, ahol melegebb ágy van és ami a fő, jó húsleves.

A polgármestert a hatalmas protekció meghatotta és szekeret küldetett a nyomorúság betegéért, akivel aztán megindultak a kórház felé.

Egy ló ment elől, a hű öreg munkásczimbora hátul és mélyen lebillent a feje, úgy, hogy a lajbi felső gombjai nyomták az állát. A szekér aljában egy foltos suba volt kiterítve, csak a komolyképű kocsis és hátul az öreg czimbora tudták, ki van ott alatta, hogy annak már ezentúl igen jó dolga lesz, meleg ágyba teszük és ami a fő, meleg húslevest kap minden istenáldott napon. Amilyen szívós, vén csont az öreg czimbora ott a suba alatt, még meg is gyógyul tőle. Hogyne gyógyulna? Csakhogy éppen felülni nem tud, de az esze még helyén van. Hogy is mondta csak, mikor a kocsira tették?

Azt hogy:

- Hé, fogd meg a karomat.

Egészen tisztán mondta és kinyitotta a szemét is.

Az öreg munkásczimbora a szekér mögött fölebb tolta a fején a báránybőr-süveget és odaszólt a kocsisnak:

- Hallod te, kerüld a kátyút, ne rázd.

A kocsis aztán előre vigyázott, hogy a kerék ne essék kövezet-gödörbe, ide-oda rángatta az inkább öszvérnek, mint lónak mondható kis sovány állatkát, mely szintazonképpen igen szomorú képet vágott és engedelmeskedve, hol túled, hol hozzád irányítá lépéseit, amint a kötőfékből csinált zabra a száját megvágta balról vagy jobbról.

Igy kullogának a ló és az öreg czimbora ott hátul és csak az út felerészén vették észre, hogy ott kullog a szekér alatt, hosszan lenyúlt fejjel a toprongyos „Vak” kutya is, amelyiknek olyan piszkos, szőrös a feje, hogy a szeme se látszik s föl-fölnyújtja a nyakát hosszú vakkantással a szekéralj felé, mintha bizony ő is tudná, hogy ki van ott a suba alatt.

Néha odakerül a szekér oldalához az öreg munkásczimbor s igazít egyet a subán, mely a rázódással ide-oda csúszik, hol a lába, hol a feje látszik ki annak, aki alatta van; be kell takarni.

Egyet nagyot zökken a szekér.

- Hejnye, az áldód ne legyen, nem tudsz vigyázni, hé! kiált rá az öreg munkás a kocsisra, aztán mérgesen a ló elébe került és megfogva a kötőfék-zablát, vezette az állatot, nagyokat mormogva:

- Erre, erre, ott is gödör van hé...

- Csak lassan, cizrukk...

Háttal is nekifeküdt a lónak, hogy kikerülje a gödröt.

A Vak meg vakkantott egyet-egyet és szaladás közben szomorúan ingatta a fejét ide-oda.

Szépen, minden baj nélkül elért végre a menet a kórház kapujához. A suba szép rendben volt, meg se mozdult, a hűséges czimbora rántott most egyet rajta:

- Hé, Józsi te, nem rázott a kocsi nagyon, ugy-e?

A beteg nagy csizmái azonban egyenesre ki voltak pöczkölve, a sipka lefordult a fejről és a homloka olyan fehér volt, mint az ősz haja, a szemei pedig nyitva voltak.

Rázta az öreg czimbora:

- Ej, no, elaludt... vagy minden csontja összetört az úton. Hej, te, hé...

A Vak is segített és hosszút vonyított.

A kórházból kijöttek és elvették az öregtől a polgármester úr ajánló írását, amit evvel adott oda:

- Az van benne, hogy meleg levest adjanak a czimborának.

A kórházi szolga, aki behajolt a keréken állva a kocsialjba, visszaszólott:

- Nem meleg leves kell már ennek, hanem - gödör.

Az öreg munkásember fölvetette az arcát az ég felé és nagyot, keserűen kiáltott:

- Adjanak hát neki gödröt!

Aztán odament a halotthoz, ráhajolt és ezt mondta:

- Bolonddá tettél, hé, czimbora, az úton.

A sipkát pedig mélyen ráhúzta a szemére.

III.

A napszám.

Meghalt az asszony, az ember sírt. Sírt igazán, rítt a szívéből. Csupa könyfolt volt a szemelja. A gyerekeket rendbeszedte, berakta a kuczkóba és csitította őket. A nagyobbak, aki már tudta, hogy mi a baj és sírt, egy darab héjas kenyérrel betömte a száját. Míg ezt majszolta, addig nem lármázott. A mécses ellobbant. A zsírja kiszáradt és a vattája égett és füstölt. A mirha volt ez az istenlátta szegény hajlék halottja mellett...

Jöttek az alsó- és felső-házból, jó lelkek, akik keresztet vetettek és mondták:

- Szegényke, neki jó.

- Jó ám, oszt' egy szemet se ment ki a formájából.

- Szép halott. Nézze kend már.

- Óh. Szép. A jó embert nem torzítja el az Isten a halotti ágyon - mondja egy valaki.

Aztán:

- A doktorhoz is szalajtasson kend - tanácsolta az öreg esztergályos vén legény a munkás-czimborának - mert annak is tudni köll, hogy a Julis már így van. Írást kell rúlla vönni...

A jó lelkek közül valaki majd csak beszél a kerületi doktorhoz. Az majd jön és pápaszemmel megnézi a halált.

Óh, bizony, nagy szomorúság ez. A szegény napszámos szomorkodva nézte a szegény asszonyt, aki ott feküdt kis rongyos kacabájban, amit utóljára ráhúzott, mikor mondta:

- Fázok, hé, Andris.

Fázott és ráhúzta a kis rongyos kacabájt és éjfélre - óh, uram, irgalom atyja - egészen kihült. Olyan volt a keze, mint a vas. Hideg és kemény. Pedig milyen fürge, dolgos, soványka kéz volt ez: igen, mindig tisztán tartotta a szegény, édes kis ördögöket, akik minden évben szaporodtak s ott ülnek mostan öten egy szomorú csomóban, megbújva a kuczkóban, a subán, mint a verébfiókok.

A napszámos elkesergett, az ágyfát fogdosta és nézte a halottat és hosszúkat húzott a fülledt levegőből.

- Rossz szag van itten, nyissa kend ki az ablakot - mondta valaki.

Egy templomos vén asszony, aki ott kuporgott az ágy előtt, keresztet vetett magára és félbeszakította a megható siratót:

- Jaj, szentjeim, mög ne torobáljátok. Jó köröszvény nem nyitja ki a halottas ház ablakát.

- Miért? No.

- Itthon van még a szögényke lelke.

Fölnézett jámbor pillantással a szent képre. Aztán a halottra vetette a tekintetét, mintha tőle várna ezért a kegyeletért áldást.

Óh, hát igen: itthon van még a szegény napszámos-asszony lelke... A férfiember mereven körülhordozta a tekintetét. Mintha keresné: hol van? A kis pohár fényesen csillant meg az almárium tetején. Tán abban van... A fehér bogyós koszorú ott van nyolcz esztendeje az üveg alatt, a falon... Tán bizony odaszállt a száraz levelek közé?

A gyerekek közt láрма támadt a kunyhóban. A kisebbik belekapaszkodott a nagyobbik kezébe, amelyikben a kenyeret tartotta és kiabált, mint egy kis tigris... A nagyobbik gyerek megértette a szóttalan beszédet és tört egy darabot a kenyérből a kisebbnek...

Már bizonyos, hogy az asszony lelke ott van köztük. Az egy esztendő Palkó beszédét bizonyosan ő magyarázta meg Jankónak...

A napszámos aztán föltette a kalapját és elment, kapott hamarosan fekete, gyalulatlan koporsót, két liliomszál volt ráfestve, olyan fehér festékkel, mint a hó és mindjárt melléje mázolta a nagy írástudó úr, aki árulja, hogy:

ITT NYUGSZIK
PATYOLAT ANDRÁSNÉ, BENEI JULIS.
ÉLT 30 ESZTENDŐT.

Szép, finom és olyan fehér betűk voltak, mint a szemfedő. Azon pedig nagylevelű virágok is voltak.

Minden kitellett szépen a két párna toll árából. De jó, puha hely volt mind. Lágy, mint a felhő. Julis asszony maga fosztotta.

S Patyolat Andrást isten igazában dicsérték a jó emberek. Patyolat András szerette az asszonyt.

- A halálában is tisztóletben tartja, - mondták.

Úgy nyúlt a hideg asszonyhoz, mintha élne...

Mikor a doktor megvizitálta a halált, a napszámos asszonyt az ura felölelte és belefektette a tiszta koporsóba. Szépen fel volt ágyazva benne a forgács. Arra az örökös ágyra fektette.

Utoljára volt az asszony a karjában.

- Mikor halt meg? - kérdezte az orvos a munkást.

- Kakaskukorikoláskor.

- Hány óra volt?

- Három felé.

A doktor megírta az írásait. Aztán mondta az embernek, aki ott állt a mellére hajtott fejjel:

- Holnap délután temethetik.

A napszámos-ember megfogta az ágy szélét és megütődve szólt vissza:

- Holnap?

- Igen, csak holnap.

- Előbb szeretnénk, nagyságos úr. Előbb.

- Nem lehet. Ha éjfél előtt halt volna meg, eltakaríthatták volna ma, de mivel ma halt meg, huszonnégy óra előtt semmi esetre se lehet...

A napszámos elkeseredett. Rászólt a gyerekekre, hogy ne ríjjanak. Nem érti az ember a szavát. Aztán az orvosnak mondta keserű, szomorú szóval:

- Nagyságos ur, mán csak akkor kérem, úgy tessék írni a czédulát, hogy éjfél előtt halt meg... El szeretnénk takarítani még ma. El muszáj...

- Hát én hazudjak maga miatt?

A halott ura, a szegény napszámos keserűséggel kiáltotta:

- Én pediglen, uram, még egy napszámot veszejtsek el!...

A gyerek kezében éppen elfogyott a kenyér, mikor a munkás ezt mondta...

Történet egy drága lakásról.

Borítsd reám morfiumos szárnyaidat édes barátom, Romantika: hadd álmodjam meg újra a szegény kicsi Lizi történetét, mert szeretem igen nagyon a gyönyörű, szomorú álmokat.

Úgy száll elém a kedves, szomorú gyermek, mint egy hófehér galamb s mikor tenyerembe veszem szerencsétlen kicsi hősnőmet, az angyalok üdvöztető hűsége fényeskedik reám okos, fájdalmas kék szemeiből...

Azt vélted volna nyájas olvasóm, aki meg fogod szeretni a szegény kis Lizit, hogy egy szomorú babafej néz ki nap-nap után azon az ablakon, melynek zöldkeretes üvegszárnyai a nagy város legtarkább és legélénkebb terére nyíltak. Olyan volt szakasztottan, mint alatt az a nagy kirakat-baba, rózsás lehelettel befutott porcellán arczával, gyermekesen hátrafésült fényes, szőke hajával és szomorú mozdulatlanságával.

Egy dologtalan, melancholikus nagyocska baba ült ottan, aki sohase csinált egyebet, mint csak nézett, csodálta az embereket, az utcza világát, hallgatva annak furcsa, bódító zsidongását olyan érdeklődéssel, olyan fáradhatlansággal, mintha még sohase látta és hallotta volna azt, mint mikor a gyerek beletekint a Betlehemes papiros tündérpalotába. Ott bóbiskolt reggeltől estig - egy-egy órácskányi megszakítással (mialatt valószínűleg megetették) - és ép oly semmittevéssel, mint ahogy az ablakba kitett jázminbokrociska nem mozdul, ha a szellő rá nem fúj.

Szerette nagyon ezt az ablakot, mert innét egy nagy darabot lehet látni a világból. A tulsó oldalon fényes üzleteket, tarka kirakatokat, mind megannyi panorámák, mindegyik a maga barátságos, megszokott látványosságával. A női divatüzlet az elegáns, kitömött kisasszonyával, mely minden héten új toilettet kap, ami valóságos esemény a kis Lizi világában. Szinte ismerik már egymást, mintha a kitömött kirakat-kisasszony bólintana is a fejével Lizinek és az mosolyogva tekint reá. A Lizi nevet is adott ismerőseinek, Mariskának hívta a kirakat fess minta-mamzellét. Mellette a játékkereskedés tündérkatonái vágatnak a kirakatban, hintálózó, pirossapkás pojácák, kóczos kis babák, tapsifüles nyulacskák, nagy színes labdák, pillangóhálók, a tapsikoló, muzsikáló, kedves, pirosképű Jancsik és a többiek, mind egy fényes társaságban, kedves, mindennapi ismerősei annak az eleven, fehér arcú szomorú babának. Aztán a sok szaladó, beszélgető, nyüzsgő ember, egy-egy sokat látott ismerős arc, aki mindennap arra jár; elkíséri őket Lizi a tekintetével, amíg eltűnnek az ő világán kívül, mely a tér egyik sarkától a másikig tart.

De ez a világ az ő mindene, e nélkül meg volna halva a kis Lizi. Azért jöttek ide a drága lakásba a szülei, hogy ő is lássa a világot. Óh neki ez is elég, sok is, mert ahol ezelőtt laktak, ott nem voltak olyan jó barátai, mint a kényes, cifrázkodó kirakat-mamzell, a kedves, piros arcú Jancsikák és a feléje bólintató kicsi, kóczos porcellánbabák és mennyi ember, milyen szépek, hogy tudnak futkosni. Meg kell hozni azt az áldozatot Lizinek, mert ő nem mehet ki az emberek közé. Az egész szép világból annyit ismer szegényke, mint amennyit egy ablakból lehet látni.

Mióta idehozták, szemlátomást javul, vidámabb. Reggel alig nyitja fel a szemecskéit, rögtön az ablakhoz kérezkedik. Ott van az ő szomorú trónusa: egy igen kényelmes, fekete bársony karosszék magas, ruganyos párnákkal, melyeken karcsú, könnyű, fehérruhás alakja oly könnyedén nyugszik, mint egy fehér liliomszál.

Nagyon sokat fizetnek ezért a lakásért. A felét a szegény hivatalnok fizetésének. Lizinek azonban nem szabad ezt tudni. Édesanyja vállalkozott reá, hogy ő takarékoságával kijön így is.

Csekélység az egész, alig nevezhető áldozatnak: egy egész falat helyett félfalatot esznek... meg lehet így is élni szépen.

- Oh, de boldog vagyok - mondogatta Lizi, hálásan emelve hűséges, szép szemeit édes apjára, aki minden szabad percét a fekete karszék mellett töltötte. - Milyen szép odakint, az este ismét fölfedeztem egy új csillagot, apuskám, a másik lakásból soha sem láttam. Lásd mennyi szórakozás nyílik itt nekem.

A kirakat-mamzell is kihúzta magát egy reggelre. Csupa csipkében volt.

„Jó reggelt édes barátnőm, de szép ruhája van, nekem is jól állna, ha fel tudnék állni”, diskurálgatott át legbizalmasabb ismerőshöz a kis Lizi s megmozdult a széken, hogy kísérletet tegyen: fel tudna-e állni. Fölemelkedett, két gyöngye karjára támaszkodva, és a mint így diadalmasan bölintgatott át Mariskának, a tekintete egy fiatalemberével találkozott, aki úgy nézett fel reá, mint egy pap az oltárra, a hogy ő reá még nem tekintett senki.

Egy napon így szólt Lizi az édes apjához:

- Atyus lelkem, gyere, vigy el engem innét... - Csendesen sírdogálva átölelte az atyus nyakát, amikor ez az ölébe vette és a pamlagra leült vele.

Az anya szeme se látta meg, mi történt abban a harmincz lépésnyi világban, melyben az ő kis bájos nyomorékjuk élt.

Lizi ismét egy csillagot látott, de erről nem szólt senkinek. Mi baja van ennek a gyerekek? Most azért könyörög, hogy vigyék el az ablaktól. Aztán alig fordítják el székét, ismét azt kívánja, hogy tolják vissza az ablakhoz. Így vergődött ő egy jó ideig, míg kiállta a tekintete az ismeretlen fiatal ember tekintetét, aki az ő Árgyilus királyfiává avanszírozott csakhamar. Oly szelíd volt az a tolakodó, oly édes lágyan nézett fel reá: tele volt az arcza, a szemefénye, az ajka szerelmi vallomással.

Lizi erősebb lett, arcza kipirosodott és boldogan mosolygott a meseországból megérkezett kedvesére, aki ott volt mindennap a szeme előtt és kérezkodott hozzá.

A kirakat-mamsell mintha kétségbe lett volna esve, hogy Lizi nem őt köszöntötte reggelenkint, a játékos bolt vitéz huszárjai és piros pofájú Jancsijai mind búsulni látszottak bájos, szomorú ismerősük hűtlenségén. Az egész világ idekint megszűnt létezni, nem látott abból Lizi többé semmit, csak a kedvesét, aki egy napon beváltotta ígétét.

Mert csodálatosan megértették egymás tekintetét. Százszor hallotta csengni az ifjú hangját a mint epedve, lágyan föltekintett hozzá:

- Szeretlek.

Lizi százszor felelt a tekintetével:

- Ki vagy? Érzem, hogy te szeretsz, érzem, hogy én is szeretlek.

Aztán így:

- Gyere!

- Megyek, várj.

És egy napon bemutatta magát az ifjú a sótárnoknak, a kinek olyan szép szelíd lánya van és engedelmet kért, hogy tiszteletét tehesse. A fiatal ember jóképű fiú volt, nem régen helyezték át a városba, jó állásba. Afféle jó parthie s hozzá valóságos poéta-lélek. Ünnepeken verset is ír, amik kötetben is meg fognak jelenni.

És elment Lizihez. A szegény emberek háza tiszta volt, mint a frissen esett hó. Halk sikoly hallatszott ki a szobából, ahol a leány várta. Érezte Lizi, hogy ő jön.

A sótárnok nyitotta ki az ajtót.

Lizi behunyta a szemét, amikor ismeretlen kedvese belépett. Mintha szárnyai nőttek volna hirtelen, amelyek a magasba ragadták, ahonnét leszédült. Belekapaszkodott vékony, hófehér ujjacskáival a karosszék bársony párnájába, hallotta, hogy közelednek feléje, hallotta, amint édes apja megszólal:

- Édes lányom, bemutatom neked Ball Frigyes urat.

Az ifjú megdöbbenve állott a karosszék előtt, Lizi nyomorék, idegbéna lábaira vetve tekintetét.

- Örülök kisasszony... mondta... szerencsés vagyok, hogy kedves családját megismerhetem.

Már akkor fölvetette a leány hűséges kék szemét és nézte Ball Frigyeset, aki oly messziről jött hozzá.

- Bocsásson meg, hogy így fogadom, szólt hozzá, - nem tudok felkelni. De ugyebár, ön tudta ezt?

Ball Frigyes leroskadott egy székre és ezt felelte:

- Tudtam kisasszony. Óh, bizonynyal meg fog gyógyulni.

A nyomorék leány boldogan sóhajtott fel:

- Meg fogok, azt hiszi?

Aztán nem beszéltek többé. Ball Frigyes elbúcsúzott, kitámolygott az ajtón és azután elveszett.

Másnap pedig a kirakat-mamsell átszólt a halvány szomszédhoz:

- Lizi, édesem, csak én szeretlek téged. Az rossz ember, lásd mást akart mondani, de hogy meglátta a nyomorék lábaidat, nem tudta elmondani...

A játékos bolt vitézei, piros pojáczái és babái szintén így üdvözölték szomorú kis pajtásukat.

- Maradj te mihozzánk hű, mi szeretünk csak téged; ugy-e, hogy elállt a szava a kamasznak, mikor azt mondtad neki, hogy nem tudsz felkelni a székről? A gazember...

De nem használt semmit Lizinek a beszéd. Ezek már nem kellenek neki. Az egész nagy világ, mely az övé volt itt az ablaknál - egy napon összeroskadott... Lizi lesóványodott és nem akarta többé látni a kirakat-mamsellt, sem a piros pofájú pojáczákat, sem az embereket.

Arra kérte édes apját, hogy keresse meg neki újra Ball Frigyeset. Kereste is a szegény ember, de nem találta sehol. Haldokló galambját azonban mindig így vigasztalta: holnap jön, ő is régen vágyódik hozzád.

Mikor Lizi szívecskéje utolsókat vert, látta is, beszélt is hozzá, hangját is hallotta ott Ball Frigyesnek, pedig az nem volt ott...

Szomorúan, magukra hagyatva maradtak egy napon a kirakat-mamsell, a vitézek, a piros pojáczák, a kis kövér porcellánbabák.

A sótárnokék pedig fölmondták a drága lakást...

Régen ismerem ennek a drága lakásnak a történetét, de ma is úgy száll elélem a kedves szomorú gyermek, mint egy hófehér galamb s mikor tenyerembe veszem, az angyalok hűsége fényes-kedik reám okos, fájdalmas szemeiből.

A hagyaték.

Meghatottan írom le, hogy a jó Jeromos úr, aki a legszelídebb agglegény volt a világon, egy napon elaludt örökre. Szelíd volt a halála is, mint az élete.

Csendesen hazaballagott; elvégezte szokott sétáját a hangtalan szoba egyik sarkától a másikig, a hajlott hátú Ágota asszony, aki tíz év óta takarítja a csendes szobát hűségesen, a tüzet fel-szította a kályhában, a szamovár ezüsthéyes oldalát kékes láng nyaldosta, kész volt a thea: Jeromos úr a szokott óra perczében szótlanul szürcsölgetni kezdte a kínai cserje illatos levét s intett a hűséges Ágota asszonynak, hogy mehet, jó éjszakát...

Aztán a szokott óra szokott perczében álomra hajtotta fejét. Egyet-kettőt rázkódott, mialatt a halál lefogta a hirtelen megüvegesedett szemeket gyöngéden, mint az álom a gyermek szempilláját.

S a szoba sötétjében szárnyveréshez hasonló nesz támadt...

Ennyi gyöngédséget egy agglegény nem remélhetett a haláltól.

S kétségkívül Jeromos úr sem álmodott soha ilyen poetikus, szép megsemmisülésről...

Az ő csendes szobájában, ahol az óra csinált csak zajt azelőtt és néha Ágota asszony pörölt a doromboló macskával: reggel milyen nagy lárma volt.

Mit törődik már Jeromos úr azzal, hogy a feleség selyemlágy kezének érintése helyett, egy kórházszolga nyalábolja át az ágyban kérges kezével s ráfekteti a hordágyra. Mit törődik vele, hogy édes gyermek szepegő sírása helyett rideg arcú urak ezt morogják mellette:

- Szegény ördög!

Ah, milyen rideg hang! Pogány, köny nélkül való eltakarítás.

De nem. Méltatlanság volna meg nem emlékezni a hűséges Ágota asszony könyeiről.

Az egész eltakarítási ceremóniának az a néhány cseppnyi fénye volt...

Ezután még nagyobb zaj támadt Jeromos úr szobájában. Ágota asszony kétségbeesett sírással nézett be a kulcslyukon, hogy odabent azok a komoly urak miért dülják fel az ő jó gazdájának szobáját, amit ő tíz év óta tisztogatott hűségesen. Minő rendetlenséget csinálnak odabent. Mindent kimozdítanak a helyéből. Mennyi dolgot csinálnak neki. Mert azt mind neki kell visszarakosgatni.

Kinyitogatják a szekrényt is, a ruhákat széthányják. Ni, még a tárczáját is kikutatják Jeromos urnak. Miért nem tesznek vissza mindent szépen a helyére? Jeromos úr majd megharagszik s vele fog pörölni. Mindig pörölni szokott, ha nem talál valamit a helyén.

Ágota asszony nem tudta tovább béketűrőn nézni ezt a rendetlenséget, benyitott s elkezdett pörölni az urakkal:

- Hallják a tensurak, ha már olyan kíváncsian megnéznék mindent, tegyenek kérem vissza mindent a helyére. Mert én nem érek ám rá, alázatosan kérem, az urak után rakosgatni... Az én jó gazdám, alázatosan kérem...

Erre egy természetes nagyfejű és nagy bajuszú úr fölkelt az asztal mellől s nevetve dörgött az anyókára:

- Én a halálbíró vagyok: Hallgasson.

Ágota asszony összeborzadt s nagynehezen megértette, hogy az urak inkább jót akarnak: Jeromos úr vagyonát írják össze, rendbe...

Ezután háborítlanul turkáltak az urak az agglegény hagyatékában.

Halálbíró (a szekrény fiókjából szedi elő a tárgyakat s diktál az irnoknak): Három arany óra. Na nézd, hát minek az agglegénynek három arany óra? Aztán itt egy takaréktári könyv. Szép summa: tizenhatezer forint...

Irnök (magában morogva): Kár, hogy nem én vagyok az örököse...

Halálbíró: Mit morogsz, lelkem?

Irnök: Semmit.

Halálbíró (a fiókban tovább kutatva): Hát ez mi? Egy himzett könyvjelző, csecse darab. Ni, de mi van bele himezve? Su-vén-ir... Hm, hát ez mit jelent? Ahá! Micsoda bolond beszéd. A vén szű ír. Az apám se látott ilyet, egy szű, aki ír...

S odadobják a gyöngéd nő-kéz alkotta emléket a többi tárgyak garmadájába.

Halálbíró: Egy fehér selyemkendő. Gyönyörű darab. A szélén két betű ölelkezik: a J. és az L. (A halálbíró elgondolkodik.)

Irnök: Min töri a fejét, kedves bátyám?

Halálbíró: Azt tudom, hogy a J. kicsoda. De ugyan vajjon kicsoda már most ez az L?

Irnök: (nevetve): Bizonyos, hogy nem férfi.

Halálbíró: Honnét tudod, galambom?

Irnök: Különben tán nem ölelkeznék vele a J. betű.

S nevetés kísérete mellett dobátik félre a selyemkendő.

A következő tételek: egy ezüst kés, egy ezüst kanál, egy ezüst villa, egy ezüst tálca, egy személyre való service, egy, mindenből csak egy...

Semminek nincs párja, mint ahogy Jeromos úrnak se volt.

Halálbíró: (az irományok közt turkálva). Ni, sorsjegyek, hat vöröskereszt! Részvények. Hát ez mit keres itt az irományok közt?

Egy kis piros ripsz, himzett czipőcskét mutatott fel. Kivágott, parányi női czipő.

Irnök: Én tudom kié!

Halálbíró: Tudod? Hát kié no, eszem a lelked?

Irnök: Hát bizonyosan azé az L. betűé.

A következő tételek: egy csomag iromány, vendéglő-számlák gyűjteménye, könyvek: „Boccaccio”, Ovid „Ars amandi”-ja, Louvét de Couvray „Faublas”-ja, Novarrai Margit „Heptameron”-ja s több eféle becses, csiklandozó művek.

Halálbíró: (felkiált): Ez is valami érdekes. Mi lehet ebben? (Egy vékony kis csomagot bont ki.) Egy női arczkép. Vajjon ki lehet? Szép, fiatal... (az irnokhoz) Na, lelkem, most légy okos. Ki ez?

Irnök: Ki? Hm. Én ne tudnám? Hát ez lesz az L. betű.

A társaság titkon mosolyog.

Halálbíró: Hát ez mi? Egy kotta. Egy nóta. De mi van ráírva elkopott, régi betűkkel? (Olvassa): „Az ő dala.”

S megegyeztek abban, hogy ez a nóta meg az „L” betű dala.

Ah, egy dal a multból, melyet egy édes női ajk énekelt kedvteléssel. Ki tudja, mikor szállt el a dal utolsó hangja? Hová lett a szép nő? Mi sorsra jutott a piros kis száj, mely a dalt kétségkívül sokszor elénekelte Jeromos úrnak?...

A leltározó urakon a meghatottság vett erőt.

Halálbíró (az irományok fiókját kifordítja): Nincs több. De ni, itt még van valami.

Irrok: Mi az?

Halálbíró: Egy piczi levél... Mi lehet benne írva? Apró, vékonyka betűk, kis gyöngyszemek, nézd galambom! Ime a cím: „Jeromos urnak.”

Irrok: Nézzük, mi van benne?

Halálbíró (felbontja s elkezd olvasni a piczi levelet):

„Kedves Papám!... stb.”

S a halottas szoba rideg homályába üde tavaszi napsugár villant be s e pillanatnyi verőfényben mintha édes gyermeknevetés csendült volna meg...